Projektas: UŽSIENIO KALBOS IR DALYKO SINERGIJA,
Nr. VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-025

INTEGRUOTO DALYKO IR UŽSIENIO KALBOS (ANGLŲ, VOKIEČIŲ IR PRANCŪZŲ) MOKYMO DIDAKTINIŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

Mokomoji medžiaga

Mačianskienė Nemira, Bijeikienė Vilma, Budvytytė-Gudienė Aina, Jankauskaitė Aušra, Pundziuvienė Daiva, Vaitekūnaitė Angelė, Voronova Larisa, Zutkienė Lina

KAUNAS
2012

IDUKM metodikos taikymo bei didaktinių gebėjimų stiprinimo metodinė medžiaga skirta keturių modulių (kontaktinių ir auditorinių seminarų) mokymams pagal projekto „Užsienio kalbos ir dalyko sinergija" veiklų planą:

- ✓ **I skyrius *IDUKM metodologinė ir teorinė sampratos*** skirtas **I modulio mokymams** apie IDUKM sampratą, metodikos įvairovę ir taikymo principus,

- ✓ **II skyrius *IKT taikymas IDUKM*** skirtas **II modulio mokymams** apie šiuolaikinių technologijų galimybes rengiant IDUKM pamokas ir užduotis,

- ✓ **III skyrius *Mokymosi strategijos taikant IDUKM*** skirtas **III modulio mokymams,** apimant mokymosi strategijų sampratą ir taikymą IDUKM pamokose,

- ✓ **IV skyrius *Aktyvieji mokymosi metodai taikant IDUKM*** skirtas **IV modulio mokymams**, pateikiant galimybes suaktyvinti mokymosi procesą, taikant integruotą kalbos ir dalyko mokymą.

TURINYS

UŽSIENIO KALBOS IR DALYKO SINERGIJA 5

ĮVADAS 7

I SKYRIUS. IDUKM METODOLOGINĖ IR TEORINĖ SAMPRATOS 9

1. IDUKM istorija, samprata, tikslai, taikymo principai 9
1.1 Bendroji apžvalga 9
1.2 Dalyko ir kalbos integruotas mokymas Šiaurės Amerikoje 10
1.3 Dalyko ir kalbos integruotas mokymas Europoje 12
1.4 Dalyko ir kalbos integruotas mokymas Lietuvoje 14

2. IDUKM įgyvendinimo kryptys, formos ir modeliai 15
2.1 Dalyko ir kalbos integruoto mokymo/si formos 15
2.2 IDUKM dalykai ir dalykų skaičius 16
2.3 IDUKM kalba 18
2.4 IDUKM tikslinė grupė 18
2.5 IDUKM pedagoginis personalas 19
2.6 IDUKM mokomoji medžiaga 21
2.7 IDUKM pasiekimų vertinimas 21
2.8 Pagrindiniai IDUKM pamokos principai: tikslai, metodai, teksto kompetencija 23
2.9 Šešios tezės apie kalbos ir dalyko integravimą: ką reiškia integruotai mokyti dalyko ir užsienio kalbos? ... 24
2.10 Išvada 27

3. IDUKM ir kalbos vartojimo kompetencijos 28
3.1 Lingvistinė subkompetencija 28
3.2 Sociolingvistinė subkompetencija 30
3.3 Pragmatinė subkompetencija 31
3.4 Apibendrinimas 31

4. IDUKM ir kalbinės veiklos rūšys 32
4.1 Receptyvioji veikla 32
4.2 Produkcinė veikla 33
4.3 Sąveika 33
4.4 Apibendrinimas 33

5. IDUKM ir teksto kompetencija 37
5.1 Išvada 40

Savikontrolės klausimai 42

Literatūra 46

II SKYRIUS. IKT TAIKYMAS IDUKM 49
1. IKT formų įvairovė ir taikymo galimybės IDUKM 49
1.1 IKT formų gausa šiuolaikiniame mokyme 50
1.2 IKT -- galimybė didinti mokinių motyvaciją mokytis 50
1.3 IKT -- galimybė gerinti ir kalbos, ir dalyko mokymo kokybę 51
1.4 IKT panaudojimas integruojant dalyką ir kalbą užtikrina efektyvesnį 51
1.5 Skaitmeniniai bendravimo ir bendradarbiavimo įrankiai 52
1.5.1 Sukūrę mokytojo Blog'ą galėsite 52
1.6 Webquests -- projektinės užduotys, taikant IKT 55
1.7 Praktinio IKT taikymo, integruotant dalyko ir kalbos mokymą, užduotis 55
2. Nuotolinio ir mišraus mokymo/si organizavimas IDUKM 65

2.1 Virtualios Moodle aplinkos panaudojimas, taikant IDUKM 65
2.2 Nuotolinio kurso Moodle aplinkoje rengimo kriterijai 66
2.3 Mišriam mokymui pritaikyto dalyko turinio struktūra 66
2.4 Mišraus mokymo/si organizavimo būdų tinkamumas 66
2.5 Paramos mokiniui teikimas: bendravimas ir bendradarbiavimas 67
2.6 Mokinių žinių ir pasiekimų vertinimas / įsivertinimas 67
2.7 Savikontrolės užduotis 68
2.8 Praktinio taikymo užduotis 68
3. Internetinių resursų panaudojimas, projektuojant IDUKM pamokų turinį ir užduotis 69
3.1 Savikontrolės užduotis 71
3.2 Praktinio IKT taikymo -- internetinių resursų, projektuojant IDUKM pamoką, integruotant dalyko ir kalbos mokymą -- užduotis 72
3.3 Naudingos internetinės nuorodos IDUKM mokytojams 74
Literatūra 76

III SKYRIUS. MOKYMOSI STRATEGIJOS TAIKANT IDUKM 77
1. Mokėjimo mokytis kompetencija 78
1.1 Mokėjimo mokytis kompetencija kaip bendrųjų kompetencijų ugdymo dalis 78
2.Komunikacinė kompetencija 84
3.Mokymosi strategijos 91
3.1 Samprata 91
3.2 Strategijų rūšys 95
Literatūra 110

IV SKYRIUS. AKTYVIEJI MOKYMOSI METODAI TAIKANT IDUKM 111
1. Trumpa kalbų mokymo metodikų apžvalga 112
1.1 Gramatikos vertimo metodika 112
1.2 Audiolingvistinė metodika 114
1.3 Kognityvistine teorija pagrįstas mokymasi/is 115
1.4 Konstruktyvistine teorija pagrįstas mokymasi/is 115
2. Aktyvieji mokymo/si metodai integruojant dalyko ir kalbos mokymąsi 122
Praktinio taikymo užduotys 196
Literatūra 207

UŽSIENIO KALBOS IR DALYKO SINERGIJA

Susidomėjimą integruotu dalyko ir kalbos mokymu Europos Komisija išreiškė jau 2004–2006 m. kalbų mokymosi ir įvairovės skatinimo veiksmų plane, pabrėždama, kad šiuo metodu siekiama plėtoti tiek mokomojo dalyko, tiek kalbos, kuria šio dalyko mokoma, žinias bei gebėjimus. 2001-2006 m. Lietuvoje pilotuoti du bandomieji projektai iniciavo pradines IDUKM įgyvendinimo gaires bei parodė, kad labiausiai IDUKM įdiegimui kliudo kvalifikuotų mokytojų, kokybiškos mokymo medžiagos trūkumas, teisiniai apribojimai ir didelės šio mokymo metodo įgyvendinimo išlaidos. Be to, dar labai reikalingas pačių mokytojų, mokinių, mokyklos administracijos, mokinių tėvų ar globėjų švietimas apie IDUKM svarbą šiuolaikinėje ES mokymo/si erdvėje.

2011 m. – 2013 m. vykdomas Vytauto Didžiojo universiteto Užsienio kalbų centr koordinuojamas ES Struktūrinių fondų paramos projektas UŽSIENIO KALBOS IR DALYKO SINERGIJA, projekto kodas Nr. VP1-2.2-ŠMM-05-K-02-025, finansuojamas iš 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą" pagal priemonę „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas". Šis projektas suteikė galimybę tęsti jau nuo 2001 m. Lietuvoje vykdomas iniciatyvas IDUKM (integruoto dalyko ir kalbos mokymo) įgyvendinimui Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Projekto metu 121 mokytojas iš Kauno, Alytaus ir Šiaulių bendrojo lavinimo mokyklų tobulina anglų, vokiečių arba prancūzų kalbos komunikacinę kompetenciją, ugdo dalyko leksikos užsienio kalba taikymo gebėjimus, kad galėtų sėkmingai atnaujinti ugdymo turinį bei įgyvendinti IDUKM, integruojant inovatyvias technologijas, mokymosi strategijas ir aktyviuosius metodus į dalyko mokymo/si procesą.

Projekto koordinatorius: VDU Užsienio kalbų centras

Projekto partneriai:

- *Alytaus profesinio rengimo centras,*
- *Kauno Jėzuitų gimnazija,*
- *Kauno pedagogų kvalifikacijos centras,*
- *Šiaulių Didždvario gimnazija,*
- *Šiaulių universitetas.*

Tikslinė grupė: 121 mokytojas iš Kauno, Alytaus ir Šiaulių bendrojo lavinimo mokyklų.

 Užsienio kalbos ir dalyko sinergija

Projekto tikslas: atnaujinti bendrojo lavinimo mokyklų mokymo programų dėstymo metodus, taikant integruotą dalyko ir užsienio kalbos mokymą.

Įgyvendinus projekto veiklas tikslinės grupės nariai dviem lygiais pagal Bendruosius Europos kalbų metmenis patobulins bendrinės (anglų, vokiečių arba prancūzų) kalbos komunikacinę kompetenciją, sustiprins dalykinėskalbos kompetenciją bei plėtos **didaktinius integruoto dalyko ir kalbos mokymo** gebėjimus: gilinsis į IDUKM sampratos ir taikymo modelių įvairovę, tobulins IKT, mokymosi strategijų bei aktyviųjų metodų panaudojimą, rengiant integruotą dalyko ir kalbos pamoką.

Projektas yra įdomus ir naudingas mokiniams, nes bus sukurtos netradicinės mokymosi aplinkos ir situacijos, kuriose jie taps aktyviais, kūrybingais ir motyvuotais mokymosi proceso dalyviais.

Projekto akimirkos: dalyvių darbas grupėse seminaro metu.

ĮVADAS

Šios mokomosios knygos **tikslas** – tapti parama mokytojui rengiantis integruoti dalyką ir užsienio kalbos mokymą (IDUKM) bendrojo lavinimo institucijoje. IDUKM mokytojas turi būti įvaldęs integruoto dalyko ir kalbos mokymo kompetenciją, gebėti taikyti informacines komunikacines technologijas, be kurių neįmanomas šiuolaikinis mokymas/is, gebėti mokyti mokinius mokytis taikant mokymosi strategijas bei būti susipažinęs ir gebėti kūrybiškai taikyti aktyvaus mokymo/si metodus. Atitinkamai, knygą sudaro keturi skyriai, kuriuos galima studijuoti atskirai.

Pirmame skyriuje apžvelgiama IDKUKM metodikos kilmė, vystymosi istorija, taikymo įvairiuose pasaulio kraštuose tradicija ir patirtis. Pateikiama IDUKM samprata. Pristatomi Lietuvoje jau taikomi IDUKM įgyvendinimo modeliai bei galimybės kurti ir diegti naujus pažangesnius modelius. Detaliai išnagrinėjami dalyko ir kalbos, gimtosios bei užsienio kalbos, integruoto ir tradicinio mokymo santykiai kuriant pamokų planus ir scenarijus. Aptariami komunikacinės kompetencijos (lingvistinės, sociolingvistinės ir pragmatinės) tobulinimo principai integruoto kalbos ir dalyko mokymo kontekste.

Antrame skyriuje pristatoma informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) įvairovė, jos taikymo patirtis mokant kalbų bei galimybės jas taikyti mokant dalyko ir kalbos integruotai. Aprašomi skaitmeniniai bendravimo įrankai bei jų panaudojimo pavyzdžiai. Pristatomas vis labiau į mokymo procesą besiskverbiantis nuotolinis bei mišrus mokymas bei tokio mokymo svarba IDUKM pamokai. Pateikiamos kūrybinės užduotys.

Gyvename nuolatinio mokymosi sąlygomis, šiuolaikinis mokymas bendrojo lavinimo mokykloje neatsiejamas nuo mokymosi mokytis arba metakognityvinių gebėjimų ugdymo, todėl **trečiame skyriuje** pateikiama mokymosi mokytis kaip vienos iš bendrųjų kompetencijų apžvalga, strategijų samprata, tipai, klasifikacijos, strategijų pavyzdžiai ir jų integravimas į įvairias kalbinės veiklos rūšis taikant IDUKM.

IDUKM taikymas reikalauja aktyvios besimokančiųjų veiklos, todėl manėme tikslinga įtraukti aktyviųjų metodų, tinkamų IDUKM procese, aprašus ir pavyzdžius, kurie pateikiami **ketvirtame** mokomosios knygos skyriuje.

Rengdami mokomąją medžiagą siekėme šių uždavinių:

- ***Pagerinti*** *mokytojų sąmoningumą IDUKM srityje.*
- ***Pasidalinti patirtimi*** *supažindinant mokytojus su informacinių komunikacinių technologijų taikymu IDUKM procese.*

- ***Supažindinti*** *su mokymosi mokytis kaip bendrosios kompetencijos ir mokymosi strategijų samprata, rūšimis, suteikti informacijos apie strategijų repertuarus ir būdus integruoti strategijų mokymą į bet kurio dalyko mokymo procesą.*
- ***Pateikti*** *aktyvųjį besimokančiojo mokymą skatinančių metodų, kurie dažniausiai taikomi mokant kalbų, repertuarą, remiantis įvairių dalykų tematika, pateikiant aktyviuosius metodus tinkamus organizuojant IDUKM procesą.*

🕮 Išstudijavę 4 šios mokomosios knygos skyrius gebėsite:

1. ***Apibrėžti*** *IDUKM tikslus ir įgyvendinimo kryptis, apibūdinti IDUKM formas ir modelius;*

2. ***Efektyviai taikyti*** *informacines komunikacines technologijas IDUKM procese;*

3. Naudoti įvairias kalbų ***mokymosi strategijas****, integruoti jas į mokymo/si procesą ir jas taikyti IDUKM;*

4. ***Efektyviai taikyti*** *inovatyvius aktyviuosius mokymo/si metodus, tinkamus IDUKM procese;*

5. ***Vertinti*** *mokinių pasiekimus, naudojant IDUKM.*

Knygos autoriai tikisi, kad ši knyga taps reikšmingu metodinės informacijos šaltiniu mokytojams, siekiantiems mokytis ir tobulinti savo kvalifikaciją. Todėl autoriai maloniai kviečia knygos skaitytojus pateikti įvairias pastabas ir rekomendacijas dėl knygos turinio, formos ar struktūros tobulinimo.

Mokomosios knygos rengėjai:

Mačianskienė Nemira, Bijeikienė Vilma, Aina Budvytytė-Gudienė, Jankauskaitė Aušra, Pundziuvienė Daiva, Vaitekūnaitė Angelė, Voronova Larisa, Zutkienė Lina.

I SKYRIUS. IDUKM METODOLOGINĖ IR TEORINĖ SAMPRATOS

🕮 Išstudijavę šį skyrių gebėsite:

*1. **Apibūdinti** IDUKM metodikos kilmę bei taikymo pasaulinėje praktikoje įvairovę;*

*2. **Apibrėžti** IDUKM taikymo patirtį Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose;*

*3. **Apibūdinti** IDUKM įgyvendinimo kryptis, formas ir taikymo modelius;*

*4. **Išvardinti** IDKUM tikslus ir principus;*

*5. **Parinkti tinkamą** gimtosios kalbos, užsienio kalbos ir dalyko turinio santykį IDUKM pamokoje;*

*6. **Apibūdinti** komunikacinę kompetenciją, jos sudedamąsias dalis bei tobulinimo galimybes IDUKM pamokoje.*

*7. **Parengti** IDUKM pamokos planą.*

1. IDUKM istorija, samprata, tikslai, taikymo principai

1.1 Bendroji apžvalga

Jau ne vieną dešimtmetį įvairiose pasaulio šalyse veikia mokyklos, kurių mokiniai tam tikrų ugdymo programos dalykų gali mokytis *užsienio, regionine* arba *mažumos* kalba. Iki XX amžiaus 8-ojo dešimtmečio šio pobūdžio mokymas daugiausia buvo taikomas kalbos požiūriu išskirtiniuose regionuose (netoli valstybių sienų, dvikalbiuose regionuose ir kt.) arba didžiuosiuose miestuose. Šiuo būdu mokėsi tik nedaugelis moksleivių, augusių neįprastomis kalbinėmis arba socialinėmis sąlygomis. Suteikiant šiems vaikams galimybę išmokti kitos kalbos beveik taip gerai kaip gimtosios kalbos, buvo siekiama paversti juos dvikalbiais. Šiam mokymo metodui pavadinti prigijo terminai „dvikalbė mokykla", „dvikalbis ugdymas" ar „dvikalbis mokymas" (Eurydice, Europos švietimo informacijos tinklas", 2006).

Nuo XX a. 10-ojo dešimtmečio šio pobūdžio mokymui pavadinti vis dažniau vartojama santrumpa IDUKM, t. y. „dalyko ir kalbos integruotas mokymas" (angl.CLIL – Content and Language Integrated Learning) atitinkamai pranc. EMILE („Enseignement d'une Matières par l'Intégration d'une Langue étrangère"). Anglų kalboje yra vartojami ir kiti terminai IDUKM nusakyti – *Teaching Content through*

Foreign Language, Dual Focussed Instruction, Bilingual Content Teaching, Based Language Teaching (Wolff 2005:5).

Marsh ir Lange IDUKM santrumpą aiškina taip: „Content and language integrated learning (CLIL) is a generic term and refers to educational situation in which an additional language and therefore not the most widely used language of the environment is used for the teaching and learning of subject than the language itself" (Marsh, Lange 2000:iii). 2006 m. Erydice studijoje teigiama: „CLIL refers to the teaching of a current subject other than foreign languages in more than one language".

Wolff (2000:168) siūlymu Vokietijoje taip pat bandyta adaptuoti anglišką terminą IDUKM. Nors daugelis Vokietijos mokslininkų vokišką angliško termino variantą *Integriertes Inhalts- und Sprachlernen* laiko pagrįstu, atspindinčiu realią IDUKM metodiką, Vokietijoje mieliau vartojami ir labiau paplitę terminai *bilingualer Unterricht* (dvikalbė pamoka) arba *bilingualer Sachfachunterricht* (dvikalbė dalyko pamoka). Šie terminai dažnai kritikuojami dėl juose vartojamo žodžio *bilingual* dviprasmiškumo. Pasak Koch (2005:5) dvikalbė (bilingual) pamoka – tai pamoka, kurioje mokymas tuo pat metu vyksta dviem kalbomis. Dvikalbio ugdymo požiūriu terminas *bilingual* anglų ir vokiečių kalbose suprantamas skirtingai (Bach 2002). Anglų kalboje terminas *bilingual* visų pirma vartojamas tada, kai kalbama apie dvikalbėse šeimose užaugusių vaikų ugdymą, pvz.: JAV ir Kanadoje dvikalbio ugdymo tikslinė grupė yra emigrantai ir kalbinės mažumos. Vokietijoje šis terminas vartojamas, kai IDUKM tikslinė grupė – kalbinė dauguma, o ne emigrantai ar kalbinės mažumos. Taigi Vokietijoje terminas *bilingualer Unterricht* vartojamas prasme „dalyko pamoka užsienio kalba" (Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, 1999).

Lietuvoje dvikalbystės sąvoka taip pat suprantama labai įvairiai: ji apima tiek pagrindinį dvikalbio ugdymo tikslą – puikiai išmokti dviejų kalbų, tiek integruotą dalyko ir kalbos mokymąsi kaip vieną iš dvikalbio ugdymo formų (Skripkienė http://www.pedagogika.lt/puslapis/bps/rsdvik1.doc).

1.2 Dalyko ir kalbos integruotas mokymas Šiaurės Amerikoje

Dvikalbio ugdymo tėvynė – *Šiaurės Amerika*, o tiksliau prancūziškai kalbanti *Kanados* provincija – Kvebekas. IDUKM plėtrą pastūmėjo 1960 m. kanadiečių pradėti bandymai mokyti vaikus kalbos pagal *imersijos* programą (angl. *immersion* „panėrimas" *teaching*). Pirmoji imersijos tipo mokykla buvo įkurta 1965 m.

Montrealyje. Šių bandymų iniciatorės buvo Kvebeko provincijos anglakalbės šeimos, maniusios, jog jų vaikai, gyvendami prancūzų kalba kalbančioje bendruomenėje, privalo gerai mokėti prancūzų kalbą. Anglų kalba kalbančių vaikų tėvų nuomone, geras prancūzų kalbos mokėjimas – ekonominės ir socialinės sėkmės pagrindas, tai atviras kelias į Europą. Jie pageidavo sustiprinto prancūzų kalbos mokymo, nes prancūzų kalbos pamokose įgyjamos žinios ir gebėjimai, jų nuomone, yra nepakankami. Atsižvelgiant į tėvų pageidavimus gimtąja anglų kalba kalbantys vaikai visų dalykų mokomi prancūziškai imersijos („panėrimo") metodu. Pasak Knust (1994) toks užsienio kalbos mokymosi būdas – tai „panėrimas" į prancūzų kalbos pasaulį. Pagrindiniai imersijos metodai buvo šie:

- *ne mažiau nei 50 proc. dalykų turi būti dėstomi užsienio kalba;*
- *skatinamas gimtosios kalbos mokymasis;*
- *įgyti tam tikro dalyko žinių ir gebėjimų;*
- *tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas, pozityvios nuostatos kitos kultūros ir kalbos atstovų atžvilgiu;*
- *mokytojai turėtų būti gimtosios kalbos atstovai, dvikalbiai arba turėti labai geras užsienio kalbos kompetencijas;*
- *kokybės kontrolė;*
- *fakultatyvus dalyvavimas.*

Gana greitai buvo sukurti įvairūs mokymosi modeliai:

- ***ankstyvasis*** *(nuo pirmųjų vaikų darželio metų);*
- ***vidurinysis*** *(tretieji, ketvirtieji pradinės mokyklos metai);*
- ***vėlyvasis*** *(pagrindinė mokykla, 7-oji klasė).*

Pagal intensyvumo laipsnį skiriama:

- ***visiška imersija*** *(visi dalykai mokomi gimtąją kalba)*
- ***dalinė imersija*** *(50% dalykų gimtąja ir 50% dalykų užsienio kalba) (Fehling 2005:24-25).*

Kanadoje dažnesnis yra *visiškos* imersijos modelis. Įdomu yra tai, kad dėl griežtos Kanados kalbos politikos (siekiant išsaugoti prancūzų kalbą) atvirkščias imersijos modelis, kai imersijos kalba yra anglų kalba, yra neleidžiamas. Imersijos programos Kanadoje turi didelį pasisekimą. Be abejo, daugiausia įtakos tam turėjo švietimo valdžios institucijų parama ir aktyvus tėvų dalyvavimas. Šie projektai vėliau paskatino atlikti daugybę įdomių tyrimų, ypač susijusių su mokytojo darbu. Kanadoje sukauptą imersijos modelio patirtį perėmė ir kitos šalys: Suomija, Estija, Australija,

Japonija. Kanados modelis kitose šalyse įgijo dvi formas: *imersija* (tikslinė grupė – kalbinė dauguma) ir *dvikalbis ugdymas* (tikslinė grupė – kalbinė mažuma).

1.3 Dalyko ir kalbos integruotas mokymas Europoje

Dvikalbio ugdymo pradžia Europoje laikoma 1960 m. tarp Prancūzijos ir Vokietijos pasirašyta *dvikalbio ugdymo sutartis*, kuria abi šalys įsipareigoja skatinti kaimyninės šalies kalbos mokymą ir mokymąsi. 1963 m. Vokietijos ir Prancūzijos pasienio regiono Singene prie Hohentwilio (Vokietija) gimnazijoje pradedama vykdyti pirmoji dvikalbio ugdymo programa: dalykų mokomasi kaimynės šalies kalba. Dvikalbis ugdymas pradedamas parengiamuoju etapu didinant užsienio kalbos pamokų skaičių. Šio etapo tikslas – gerinti mokinių užsienio kalbos gebėjimus. Vėliau (septintoje klasėje) pradedamas integruotas gamtos pažinimo, istorijos, visuomenės mokslų ir užsienio kalbos (prancūzų k.) mokymas. Dalyko ir kalbos integruotas mokymas tuo metu buvo siūlomas tik labai gabiems mokiniams. Finkbeiner ir Fehling (2002:10-11) pastebi, kad 1969-1973 m. septyniolikoje Vokietijos ir Prancūzijos pasienio gimnazijų dvikalbis ugdymas vyko vokiečių ir prancūzų kalbomis ir tik septyniose gimnazijose vokiečių ir anglų kalbomis.

Būtina pažymėti, kad kurį laiką IDUKM mokymo/si formos diegimas vyko vangiai. XX a. 9-ame dešimtmetyje kalbos ir dalyko integruoto mokymo ir mokymosi idėją atgaivina užsienio kalbos specialistų susirūpinimas prastėjančiais mokinių užsienio kalbos gebėjimais. Kalbininkai atkreipia dėmesį į tai, kad vienas iš būdų tobulinti užsienio kalbos gebėjimus yra atsisakyti pamokų, orientuotų į kalbos struktūros įsisavinimą (t.y. gramatikos mokymą/si). Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama kalbos turinio dalykams, svarbu ugdyti gebėjimą suprasti tekstus ir vartoti tam tikras sąvokas kontekstuose. Įvairiais eksperimentais kalbininkai įrodė, kad užsienio kalbos turi būti mokomasi kuo ilgesnį laiką. Tačiau praktinių galimybių ugdymo planuose didinti užsienio kalbos pamokų skaičių nebuvo. Vienas iš būdų suteikti papildomas galimybes tobulinti užsienio kalbos kompetencijas – taikyti užsienio kalbos ir dalyko integruoto mokymosi metodą. Dvikalbio ugdymo populiarumas išaugo ir dėl 1990 m. atsivėrusios Europos Sąjungos vidaus rinkos: padaugėja mokyklų, kuriose dalykų mokomasi užsienio kalba skaičius. 1990 m. dvikalbio ugdymo projektai paplinta Europos pradinėse, pagrindinėse, vidurinėse mokyklose, gimnazijose, profesinėse mokyklose. Įvairiose Europos Sąjungos šalyse projektai vyksta skirtingai (varijuoja užsienio kalbos ir dalyko integruoto mokymosi metodu dėstomų dalykų skaičius, mokinių amžius, kai kuriose šalyse, pvz.,

Vokietijoje, prieš įvedant integruotą dalyko ir užsienio kalbos mokymąsi didinamas užsienio kalbos pamokų skaičius. Vokietijoje IDUKM vyksta visų tipų mokyklose: iš 31153 bendro lavinimo mokyklų net 776. Tikslinėmis kalbomis pasirenkamos anglų, prancūzų, italų ir ispanų kalbos (Ständige Konferenz der Kultusminister, 2006).

Prancūzijoje IDUKM metodas įsitvirtinęs dviejų tipų mokyklose: pirmasis tipas – mokyklos, kuriose mokomasi prancūziškai ir užsienio kalba, antrasis tipas – mokyklos, kuriose mokomasi prancūziškai ir viena iš regioninių kalbų (baskų, betonų, katalonų, korsų, vokiečių). 2005 m. duomenimis 32 000 vaikų 700 mokyklose mokomi regioninėmis kalbomis, 50 proc. paskaitų vyksta prancūzų ir 50 proc. regiono kalba (Gaiger-JAllet, 2005).

1981 m. Prancūzijoje įkurtos 75 *sections internationales* tipo mokyklos, kuriose 25 proc. mokinių sudaro užsieniečiai. IDUKM dėstoma geografija ir istorija, kuri Prancūzijoje jungiama į viena bendrą dalyką *histoire-géo*. 3600 *section européennes* tipo mokyklose IDUKM modelis taikomas nuo 1992 m. 25 Prancūzijos gimnazijose tęsiamas 1960 m. Vokietijos ir Prancūzijos sutartimi pradėtas dvikalbio ugdymo projektas ir IDUKM vyksta prancūzų arba vokiečių kalbomis.

Dvikalbio ugdymo projektai Šveicarijoje vyksta tiek darželiuose, tiek mokyklose (IDUKM mokymas vyksta 46 gimnazijose). Šveicarijos ypatumas yra tas, kad IDUKM metodu daugiausia mokomi labai gabūs mokiniai (Le Pape Racine 2006, 18).

Jungtinėje Anglijos ir Šiaurės Airijos karalystėje dar visai neseniai užsienio kalbos buvo privaloma mokytis vidurinėje mokykloje nuo 11 iki 16 metų. Tačiau dabar mokymosi amžius sumažintas iki 14 metų. Šis žingsnis aiškiai parodo, tiek požiūrį į užsienio kalbą, tiek į dalykų mokymą ir mokymąsi užsienio kalba. Dar 1994 m. Notingemo universiteto profesorius Do Coyle (1996:155-176) savo straipsnyje „Kalbos mokymas Britanijoje"populiarino mintį, kad naujajame nacionaliniame mokymo plane būtų įtrauktas IDUKM. Tačiau jo rekomendacijas Mokyklų mokymo plano ir vertinimo taryba atmetė ir IDUKM į mokymo planą nebuvo įtrauktas. Nenuostabu, kad Jungtinės Karalystės bendro lavinimo mokyklose (išskyrus Velsą, Škotiją ir Airiją) IDUKM ir šiandien yra retas reiškinys.

Neoficialiais duomenimis Jungtinėje Karalystėje 50% pradinių mokyklų mokoma užsienio kalbų. Užsienio kalbos mokymas dėl riboto dalykų skaičiaus integruotas į raštingumo programą. Iki 2010 m. planuojama, kad pradinėse mokyklose (7–11 metų mokiniai) bus mokoma užsienio kalbos. Tačiau tik 45 minutes per savaitę. Pionieriais šioje srityje galime vadinti William Ellis mokyklą Kamdene, kur nuo devintos klasės mokiniai geografijos mokomi ispanų kalba. Šiuo metu yra

mokyklų, kuriose matematika, informacinės technologijos ar kūno kultūra yra mokomi užsienio kalba. IDUKM įvedamas atskirų mokyklų ir mokytojų iniciatyva ir dažniausiai tęsiasi tol, kol mokytojos dirba toje mokykloje. Vieningos ir priimtinos metodologijos nėra sukurta. Vidurinėse mokyklose IDUKM daugiausia taikomas mokant humanitarinių dalykų (istorijos, geografijos) plėtojant egzistuojančius ryšius su mokyklomis-partnerėmis kitose šalyse (MoBiDic, http://www.mobidic.org/).

1.4 Dalyko ir kalbos integruotas mokymas Lietuvoje

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700 Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų Nuostatose sustiprinamas užsienio kalbų mokymas. Siekiama, kad visi vidurinio ugdymo (brandos) programą baigę mokiniai galėtų bendrauti dviem užsienio kalbomis. Geras dviejų – trijų užsienio kalbų mokėjimas tampa natūralia aukštojo išsilavinimo dalimi.

Dvikalbio ugdymo projektas Lietuvoje pradėtas vykdyti 2000-2001 m. Pagrindinis šio projekto tikslas – gerinti užsienio kalbos (anglų, prancūzų ir vokiečių) kompetencijas. Projekte dalyvavo 35 mokyklos. Vienas sėkmingiausių projekto galima laikyti Alytaus Dzūkijos vidurinėje mokykloje vykdytą dvikalbio (lietuvių-prancūzų) ugdymo projektą.

2. IDUKM įgyvendinimo kryptys, formos ir modeliai

2.1 Dalyko ir kalbos integruoto mokymo/si formos

Vienas iš IDUKM ekspertų Europoje D. Wolff (2005, 5-8) nurodo tokius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma IDUKM forma:

- *dalyko ir kalbos santykis;*
- *užsienio kalbos ir gimtosios kalbos santykis pamokoje;*
- *dalykų skaičius ir turinys -- Wolff rekomendacija IDUKM metodu mokytis iki 3 dalykų;*
- *tikslinės grupės amžius -- IDUKM mokymasis gali prasidėti labai anksti, vaikų darželyje, dažnai pradedam pradinėje, pagrindinėje mokykloje, o kartais tik gimnazijoje ar net universitete;*
- *IDUKM trukmė -- šis parametras nurodo, kiek laiko trunka IDUKM mokymas/is (tam tikro dalyko mokymasis dažniausiai trunka nuo vienerių iki septynerių metų);*
- *pasiekimų vertinimas (pvz.: nuo to, ar užsienio kalba bus laikomas privalomas egzaminas labai dažnai priklauso mokymosi motyvacija ir rezultatai);*
- *šalyje vykdoma kalbos politika -- daugiakalbystė, kalbos politika (pvz.: šalyje yra keletas oficialių kalbų, šalia oficialios kalbos kalbama pripažinta mažumos kalba, šalia oficialios kalbos vartojama nepripažinta mažumos kalba, paribio kalbos).*

Fehling (2005:21) nurodo tokias IDUKM formas: *ilgalaikės dvikalbės ugdymo studijų programos, dvikalbė pamoka/paskaita, dvikalbiai moduliai* ir *dvikalbė pamoka dvikalbėse mokyklose.* Wolff (2005: 5-8) pateiktus IDUKM mokymo/si kriterijus ir Fehling (2005: 21-25) nurodytas mokymosi formas galima apibendrinti taip:

- ***ilgalaikis tęstinis IDUKM**: mokymas/is pradedamas gana anksti, pvz.: penktoje arba šeštoje klasėje ir baigiasi realinėje mokykloje ar gimnazijoje. Vieno dalyko (pvz.: biologijos, istorijos, krašto pažinimo) mokomasi net kelerius metus. Dalykas dėstomas tik užsienio kalba;*
- ***trumpalaikis netęstinis IDUKM**: dalyko IDUKM metodu mokomasi tam tikrą laiką, integruotam mokymuisi programoje skiriamas mažesnis valandų skaičius;*
- ***modulinis IDUKM**: ši forma ypatinga tuo, kad dalyko užsienio kalba*

mokomasi tam tikrą laiką ir tam tikrais etapais: tik dalį pamokos, dirbant grupėmis, organizuojant projektinį darbą (Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland 1999,:6). Šios formos privalumas – galimybė IDUKM taikyti daugeliui dalykų (Uzerli, Isberner 2002:29). Daugiakalbystės požiūriu ši forma įdomi tuo, kad ją galima taikyti įvairių dėstomų užsienio kalbų kompetencijų ugdymui (Christ 2002:16, Krechel 1998). Modulinė forma taikoma ir tada, kai trūksta pedagoginio personalo, galinčio specialybės dalykus dėstyti užsienio kalba;

- ***dvikalbis ugdymas**: paplitęs projektas Vokietijoje yra dvikalbiai darželiai. Vaikus nuo trejų metų prižiūri dvi auklėtojos, kurių viena kalba vokiškai, kita angliškai. Laikomasi principo: vienas asmuo – viena kalba. Vaikų darželyje pradėtas dvikalbis ugdymas tęsiamas pradinėje mokykloje. Dvikalbis ugdymas gali būti pradedamas ir mokykloje (pvz., vokiečių-italų Wolfsburge, vokiečių-prancūzų dvikalbis universitetas Fribūre (Šveicarija)). Ši forma taikoma tuo atveju, kai mokiniai, studentai ir mokytojai yra iš prigimties dvikalbiai arba priklauso dvikalbėms bendruomenėms. Pamokos vyksta dviem kalbomis (Christ 2002:44);*
- ***imersija.***

2.2 IDUKM dalykai ir dalykų skaičius

Dalykų, kurių mokoma ir mokomasi IDUKM metodu, sritys bei skaičiai, Europos mokyklose apibrėžiami šių šalių nacionaliniuose ugdymo planuose. Dalykų skaičius ir turinys dažniausiai nustatomas labai individualiai atsižvelgiant į mokinių poreikius bei mokyklos galimybes (pvz., dvikalbių pedagogų skaičius). Todėl daugumoje Europos šalių dalykų skaičius, kurių mokoma IDUKM forma, skiriasi net šalies atskirų regionų mokyklose. Kiek ir kokių dalykų mokytis IDUKM metodu lemia įvairūs kriterijai:

- ***mokymo įstaigos pasirinktas IDUKM metodas**: užsienio kalba gali būti mokoma ir mokomasi visų dalykų arba tik kai kurių;*
- ***mokinių amžius** (pvz., pradinių klasių kūrybiniai, sporto arba aplinkos pažinimo užsiėmimai IDUKM tiksline kalba dažniausiai vyksta Belgijos vokiečių bendruomenėje ir Estijos rusų tautinės mažumos mokyklose. Belgijos vokiečių bendruomenėje mokyklos vadovybė arba mokyklą valdanti institucija priima sprendimą, vieno ar kelių minėtų dalykų reikėtų mokyti IDUKM metodu. Padėtis*

Estijoje yra neįprasta tuo, kad čia kalbama apie rusų tautinės mažumos mokyklas, kuriose vartojama IDUKM tikslinė kalba yra estų kalba. Keliose Jungtinės Karalystės (Anglijos) pradinėse mokyklose IDUKM metodo taikymas ribojamas vienintelio pačios mokyklos pasiūlyto ugdymo programos dalyko pamokomis;

- ***dalyko sritis ir sudėtingumas**, pvz., bendra visoms Europos mokykloms yra tai, kad labiausiai IDUKM tinkami yra humanitarinių ir socialinių mokslų dalykai, pamažu įtraukiami gamtos ir tikslieji mokslai. Europos švietimo informacijos tinkle Eurydice (2006) nurodoma, kad tokia situacija yra susiklosčiusi dvylikoje Europos šalių, pvz., 2002-2005 m. duomenimis Vokietijoje IDUKM metodu geografijos ir istorijos buvo mokomasi 92 iš 5065 profesinių mokyklų. Šešiose ES valstybėse: Latvijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Suomijoje, Švedijoje ir Bulgarijoje IDUKM metodu taip pat linkstama vesti menų ir kūno kultūros pamokas. Maltoje, kur nuo pradinių klasių visose mokyklose mokymas vyksta dviem kalbomis (anglų ir maltiečių), IDUKM tiksline kalba (anglų) dažniausiai vedamos gamtos bei tiksliųjų mokslų dalykų pamokos. Taigi apsisprendimas vieną ar kitą dalyką dėstyti IDUKM metodu dažnai priklauso nuo dalyko turinio sudėtingumo. Pasak Lamfuss-Schenk, Wolff (1999:3), dalykiškumo ir terminologijos prasme yra daug sudėtingiau atklikti, aprašyti ir paaiškinti eksperimentą užsienio kalba nei istorijos pamokoje.*

Bendras Europos mokymo įstaigose susiklosčiusias tendencijas puikiai atspindi 2001-2006 m. Lietuvos Alytaus Dzūkijos mokykloje vykdytas „Užsienio kalbos ir dalykų integruoto mokymo" projektas. IDUKM kalba pasirenkama prancūzų kalba ir projektas vykdomas trijuose kocentruose: *pradinio ugdymo* (3-4 klasės), *pagrindinio* ir *vidurinio ugdymo* (9-12 klasės). Pradinėse klasėse vyko ankstyvasis prancūzų kalbos ugdymas, o IDUKM metodu mokoma dviejų dalykų muzikos ir kūno kultūros. 9-oje klasėje vykdoma prancūzų kalbos kalbinio parengimo programa. 10-oje, 11-oje ir 12-oje klasėse prancūzų kalba mokoma istorijos, geografijos, muzikos ir kūno kultūros (pvz., vienas iš mokytojų – istorijos specialistas iš Prancūzijos). Pasak projekto koordinatorės Sušinskienės, dalykai (istorija, geografija, muzika, kūno kultūra) dėstomi pagal bendrąsias programas. Derinant su mokytojais buvo atrinktos temos, kurios daugiau siejasi su Europos, Prancūzijos (istorija, geografija), moduliai orientuoti į Europos Sąjungos temas (Sušinskienė http://www.dzukija.alytus.lm.lt/pranc__ir_dalyku_integr.htm).

Daugelio Europos šalių ugdymo programos paprastai rekomenduoja pasirinkti vieną arba kelis dalykus, kurių bus mokoma IDUKM. Dalykų skaičių iki trijų rekomenduoja ir šio metodo specialistas Wollf.

Yra ir kitų priežasčių, kodėl dalyko ir kalbos integruotas mokymas ir mokymasis negali apimti visų dėstomų dalykų, o tik dalį jų. Daugelyje šalių valstybinės šalies kalbos statusas reikalauja, kad nebūtų pažeista gimtąja kalba ir užsienio kalba dėstomų dalykų pusiausvyra (pvz., Kanadoje yra mokyklų, kurių programose numatyta, kad visi dalykai būtų dėstomi užsienio kalba).

2.3 IDUKM kalba

Rekomenduojama, kad IDUKM vyktų įvairiomis kalbomis (pvz., anglų, vokiečių, prancūzų, ispanų). Ne išimtis, kad IDUKM gali vykti ir Rytų Europos arba Azijos kalbomis. Kaip nurodo Lamsfuß-Schenk, Wolff (1999, 1) Vokietijoje IDUKM dažniausiai vyksta anglų ir prancūzų kalbomis. Prancūzijoje, kaip jau minėta, skiriami du IDUKM modeliai. Net 700 Prancūzijos mokyklų dominuoja nacionalinės ir regioninės kalbos modelis. Kitos mokyklos pasirinkusios prancūzų ir kitos užsienio kalbos duetą. 2004 m. duomenimis 100 000 jaunuolių Prancūzijoje mokėsi anglų, 30 000 vokiečių, 22 000 ispanų, 8 000 italų ir 500 kinų kalbos. Kaip nurodo Le Pape Racine (2006, 19), regioninių kalbų mokymasis populiarus Belgijoje, Ispanijoje, Liuksemburge, Šveicarijoje.

2.4 IDUKM tikslinė grupė

Šalyse, kuriose dalyko ir kalbos integruotas mokymas yra įtrauktas į bendrojo ugdymo sistemą, šiuo metodu paprastai leidžiama mokytis visiems norintiems. Kai kurios Europos šalys norinčiųjų mokytis IDUKM skaičių riboja ir vykdo specialią atranką bei išankstinį žinių patikrinimą (egzaminai raštu arba žodžiu, pokalbiai ar kt.). Tikrinimo tikslas – nustatyti, kurie mokiniai gerai išmano atitinkamą mokomąjį dalyką arba IDUKM kalbą, kuri bus vartojama pamokose.

Europos švietimo informacijos tinkle Eurydice (2006) nurodoma, kad atrankos procedūros ir kriterijai įvairiose Europos šalyse yra labai skirtingi. Pavyzdžiui, Čekijos, Slovakijos ir Bulgarijos mokyklose pageidaujantys mokytis dalyko ir kalbos integruotu mokymo metodu mokiniai privalo išlaikyti egzaminus, kurių tikslas – patikrinti mokinių bazines žinias (ypač tokių dalykų kaip gimtoji kalba ir matematika). Slovakijoje ir Bulgarijoje laikomas ne tik stojamasis egzaminas, bet įvertinami iki šiol pasiekti

mokinių gebėjimai. Slovakijoje egzaminu įvertinami mokinių intelektiniai gebėjimai, o Bulgarijoje – gimtosios kalbos ir matematikos žinios. Prancūzijoje ir Rumunijoje pagrindinis laikomų egzaminų tikslas – patikrinti kandidatų užsienio kalbos, kuria integruotai bus dėstomas dalykas, žinias. Vengrijoje, Nyderlanduose ir Lenkijoje, vertinant mokinius, atsižvelgiama tiek į jų bendrojo pobūdžio žinias, tiek į gerą kalbos mokėjimą. Nyderlanduose yra labai daug norinčiųjų mokytis IDUKM būdu yra daug, todėl beveik visos mokyklos yra nustačiusios tokių mokinių atrankos procedūras. Vykdant šią atranką labiausiai atsižvelgiama į mokinių pažangumą pradinėje mokykloje, pradinės mokyklos baigiamojo testo, kuris laikomas daugelyje mokyklų, rezultatus. Ne mažiau svarbi yra ir mokinio motyvacija.

2.5 IDUKM pedagoginis personalas

Norint taikyti dalyko ir kalbos integruotą mokymą, reikia, kad už jį atsakingi pedagogai sugebėtų vieno ar daugiau ugdymo programos dalykų mokyti kita negu įprasta mokymo kalba ir taip mokyti pačios kalbos. Kalbos ir dalyko integruoto mokymo metodu dirbantys pedagogai vienu atveju yra vieno arba kelių ne kalbos dalykų specialistai, kitu atveju jų specializacija apima dvi (kalbos ir ne kalbos dalyko) sritis. Šis reikalavimas turėtų būti taikomas visiems IDUKM forma dirbantiems mokytojams, kurie privalo būti dviejų sričių specialistai. Tokiems pedagogams yra privalomi diplomai ar sertifikatai, įrodantys turimas dalyko arba kalbos kompetencijas bei IDUKM metodų įsisavinimą.

Dauguma IDUKM forma dirbančių pedagogų yra dalykininkai-nekalbininkai. Dėl šios priežasties teisę ir kvalifikaciją dirbti IDUKM forma įrodantys dokumentai, kurių reikalaujama kai kuriose Europos šalyse, yra susiję su antrąja IDUKM reikalingos kompetencijos sritimi – kalbos kompetencija. Pavyzdžiui, Austrijoje, Norvegijoje ir Vokietijoje integruotai mokyti kalbos ir dalyko gali tie pedagogai, kurie profesinių studijų metu paprastai yra mokęsi dviejų dalykų. Idealus atvejis, jeigu tie du dalykai – ne kalbos dalykas ir užsienio kalba.

Europos švietimo informacijos tinkle Eurydice (2006) nurodoma, kad dviguba, IDUKM reikalavimus atitinkanti pedagoginio kvalifikacija, Europos šalyse yra daugiau išimtis nei taisyklė. Tam yra keletas priežasčių: IDUKM daugelyje šalių yra taikomas palyginti neseniai, pvz., Italijoje, Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje). Šis forma dirbti pasirengusių specialistų trūksta. Specialios studijų programos aukštosiose mokyklose atsirado palyginti neseniai. Todėl iki šiol daugelyje šalių iš mokytojų papildomas kvalifikacijas patvirtinančių dokumentų pateikti nereikalaujama. Specialių

kvalifikacijas įrodančių dokumentų nereikalaujama ir tose šalyse, kur ši mokymo rūšis labai paplitusi (pvz., Airija ir Jungtinė Karalystė (Velsas)) ar net įprasta (Malta ir Liuksemburgas). Problemų dėl specialistų neturi ir šalys, kuriose įteisinta daugiakalbystė (pvz., Šveicarija, Belgija). Tokiose šalyse dirbantys pedagogai paprastai gerai moka dvi kalbas, t.y. regioninę ar mažumos kalbą, kuri yra jų gimtoji kalba, ir kitą kalbą, kuri yra valstybinė kalba arba viena iš kelių valstybinių kalbų. Specialistų stygius atsiranda augant mokinių skaičiui, pavzydžiui kaip tai atsitiko Kanadoje.

Nepaisant labai skirtingos Europos šalių patirties reikalavimai IDUKM metodu dirbantiems pedagogams nuolat griežtėja. Nuo 2003 m. gruodžio mėn. Prancūzijoje įsigaliojo nauji kvalifikaciją patvirtinantys dokumentai, reikalingi, jei mokytojas nori „mokyti ne kalbos dalyko užsienio kalba". Kol kas *sections europeennes* (europinėse klasėse) ar netgi *sections internationales* (tarptautinėse klasėse) dirbantys mokytojai tokių įrodymų pateikti neprivalo. Tačiau panašu, kad ateityje įsidarbinant tokie dokumentai turi lemiamos reikšmės.

Kaip nurodo Le Pape Racine (2006, 19), Europoje net 10 valstybių turi galimybes suteikti kvalifikaciją, būtiną dirbti IDUKM. Labiausiai pažengusios šalys šioje srityje – Vokietija ir Prancūzija. Kai kuriose Vokietijos žemėse buvo nustatytos specialios papildomos vadinamojo dvikalbio mokymo, kai kartu mokoma kalbos ir kito ugdymo programos dalyko, kvalifikacijos. Studentai gali įgyti šias kvalifikacijas studijuodami, įgiję pirmąją mokytojo kvalifikaciją arba atlikdami praktiką. Specialias studijų programas studentams siūlo Berlyno, Bremeno, Dortmundo, Freiburgo, Kaselio, Kylio, Kiolno, Mainco, Saarbriukeno, Vupertalio universitetai. Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) taip pat galima gauti dvikalbio mokymo ir mokymo pagal imersijos programą pradinėse klasėse sertifikatą.

Europos švietimo informacijos tinkle Eurydice (2006) aprašoma ir Lenkijos patirtis. Pagal naujas 2004 m. Lenkijos mokytojų rengimo standartų taisykles, visi baigę studijas mokytojai turėtų mokėti užsienio kalbą. Kalbos mokėjimo lygis turi atitikti bent B2 ar B2+ lygmenį pagal Europos Tarybos Bendruosius Europos kalbų metmenis. Be to, mokytojai privalo įgyti antro dalyko specializaciją. Jeigu jie pasirenka dirbti IDUKM, tuomet jų kalbos žinios turi atitikti Bendruosiuose Europos kalbų metmenyse nurodytą kalbos mokėjimo C2 lygmenį. Vengrijoje reikalaujama pateikti abi šias specializacijos sritis patvirtinančius dokumentus. Le Pape Racine (2006, 18) aprašo, kad Budapešto ir Pecso universitetai siūlo 4 semestrų specialią studijų programą, iki šiol parengta 200 mokytojų. 25 mokytojai IDUKM metodu pasirengę dėstyti matematiką, fiziką, informatiką, istoriją ir geografiją.

Lietuvoje šiuo metu vyksta eksperimentinio pobūdžio IDUKM projektai. Įvertinus bandomojo etapo rezultatus, planuojama nustatyti tam tikrus kvalifikacinius reikalavimus pedagoginiam personalui.

Pedagoginio personalo trūkumas yra pati didžiausia IDUKM metodo taikymo kliūtis. Kol specialistų trūksta, šiuo metodu dažniausiai dirba dalyko mokytojai, gerai mokantys užsienio kalbą (užsienio kalbos kompetencijas jie dažniausiai įgyja stažuočių užsienyje metu). Rečiau IDUKM metodu dirba užsienio kalbų mokytojai arba pagal įvairias mainų programas atvykę užsieniečiai. Ieškodamos išeities mokyklos įsteigia papildomą užsienio kalbos asistento pareigybę. Užsienio kalbos asistento pareiga – padėti parengti dalyko mežiagą užsienio kalba. Kai kurios mokyklos pasitelkia užsienio kalbos asistentus, kad paruoštų tinkamą, nepasenusią dalyko medžiagą.

2.6 IDUKM mokomoji medžiaga

Kaip pažymi daugelis IDUKM metodą aprašiusiųjų autorių, viena iš pagrindinių šios metodo problemų – specialiai parengtos mokomosios ir metodinės medžiagos stygius. Le Pape Racine (2006, 19), Finkbeiner (2002, 17) pažymi, kad mokomąją medžiagą dažniausiai rengia patys mokytojai, šių priemonių rengimą skatina pedagogikos centrai ar kvalifikacijos kėlimo institutai.

Mažą susidomėjimą šiomis metodinėmis priemonėmis rodo ir leidyklos, kurioms dėl specifinio ir riboto skaitytojų skaičiaus leidyba neapsimoka. Neturėdami kitos išeities mokytojai dažniausiai naudoja kitoje šalyje išleistus vadovėlius, adaptuoja juose esančią medžiagą ir užduotis.

2.7 IDUKM pasiekimų vertinimas

IDUKM pasiekimų vertinimas yra vienas iš sudėtingiausių šio metodo dalių. IDUKM metodikose (Fehling 2005, Finkbeiner 2002, Wollf 2005) nurodoma, kad vertinant mokinių pasiekimus turi būti vertinamos dalyko žinios. Kadangi visa pamokų medžiaga pateikiama užsienio kalba, IDUKM rezultatų vertinimas taip pat turėtų būti atliekamas užsienio kalba. Juo siekiama patikrinti žinias, kurias įgijo IDUKM forma besimokantys mokiniai. Nors užsienio kalbos žinios neturėtų būti vertinamos, mokytojui rekomenduojama atkreipti dėmesį į dalykinio pobūdžio užsienio kalbos klaidas.

IDUKM vertinimo specialistas Ernst siūlo vertinti dalyko turinį ir dalykinės užsienio kalbos žinias, t.y. gebėjimą vartoti dalyko terminus užsienio kalba. Dalykinės

užsienio kalbos klaidos – tai netinkamas dalyko terminų, žodžių, frazių ir jų reikšmių parinkimas bei vartojimas. Į jas, vertinant dalyką, būtina atsižvelgti. Tačiau, jeigu mokinys padarė rašybos ir gramatikos klaidų, pagal IDUKM formą tokios klaidos neturėtų būti vertinamos (Ernst 1995, 258-264).

Europos švietimo informacijos tinkle Eurydice (2006) kai kuriose Europos Sąjungos šalyse (pvz., Airijoje, Austrijoje, Vengrijoje) vertinimas atliekamas gimtąja kalba, t. y. mokiniai gali patys nuspręsti, ar egzaminą laikys IDUKM tiksline kalba, ar ta kalba, kuria mokykloje mokoma bendrųjų ugdymo programos dalykų. Visose kitose šalyse, kuriose galima integruotai mokytis užsienio kalbos ir dalyko, joks specialus vertinimas netaikomas. Mokinio įgytos ugdymo programos turinio žinios vertinamos tik įprastine ugdymo programos dalykų mokymo kalba. Nepaisant to, daugumoje Nyderlandų mokyklų mokiniams suteikiama galimybė laikyti papildomą egzaminą anglų kalba, kad šie galėtų atskleisti savo anglų kalbos žinias.

IDUKM forma besimokančių mokinių pasiekimai oficialiai patvirtinami suteikiant specialų pažymėjimą. Pavyzdžiui, Vokietijoje žemesniąsias vidurinės mokyklos klases bei vidurinę mokyklą baigusiems mokiniams įteikiamas specialus pažymėjimas, įrodantis, kad jie mokėsi dvikalbiuose mokyklų skyriuose arba klasėse. Pažymėjime taip pat nurodomos IDUKM kalbos bei dalykai, kurių mokytąsi IDUKM metodu, ir šių dalykų mokymosi laikotarpis.

Kai kurios šalys yra pasirašiusios dvišalius susitarimus, kad mokiniai, kurių mokyklos baigimo pažymėjime yra patvirtintas IDUKM, galės tęsti mokslus užsienio šalių aukštosiose mokyklose partnerėse. Pavyzdžiui, Bulgarijoje, Čekijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Vengrijoje dvikalbę vidurinę mokyklą baigusiems mokiniams, stojantiems į užsienio šalių universitetus, išimties tvarka leidžiama nelaikyti atitinkamos šalies kalbos testo. Rumunijoje, kai mokiniai laiko egzaminus (išskyrus kalbų ir literatūros dalykų) užsienio kalba, šis faktas įrašomas į vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimus. Vengrijoje bent du egzaminus IDUKM tiksline kalba išlaikiusiems mokiniams suteikiamas dvikalbystės pažymėjimas (Eurydice, Europos švietimo informacijos tinklas, 2006).

Viena iš 2004–2006 m. Lietuvoje vykdyto „Dvikalbio ugdymo" projekto mokyklų – Alytaus Dzūkijos vidurinė mokykla – pasibaigus projektui išdavė tokius pažymėjimus: 1. Atestato priede įrašė: projektas „Istorija ir geografija prancūzų kalba" 140 val. 2. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Prancūzų kultūros centru įteikė sertifikatą apie mokinių dalyvavimą projekte. Mokiniams taip pat sudaryta galimybė laikyti tarptautinį kalbos mokėjimo egzaminą ir gauti diplomą DALF (http://www.dzukija.alytus.lm.lt/pranc__ir_dalyku_integr.htm).

Vertindami mokinius, pedagogai dažnai turi spręsti dilemą: nepatenkinamų mokinių pasiekimų priežastis – nepakankamos dalyko žinios ar užsienio kalbos žinios. Iškilus tokioms dvejonėms rekomenduojama perlaikyti egzaminą gimtąja kalba ir taip patikrinti dalyko žinias.

Nepaisant visų sunkumų IDUKM praktika rodo, kad net ir silpnesnių mokinių rezultatai yra tokie, kurių jie pasiektų, jeigu dalykas būtų dėstomas lietuvių kalba.

2.8 Pagrindiniai IDUKM pamokos principai: tikslai, metodai, teksto kompetencija

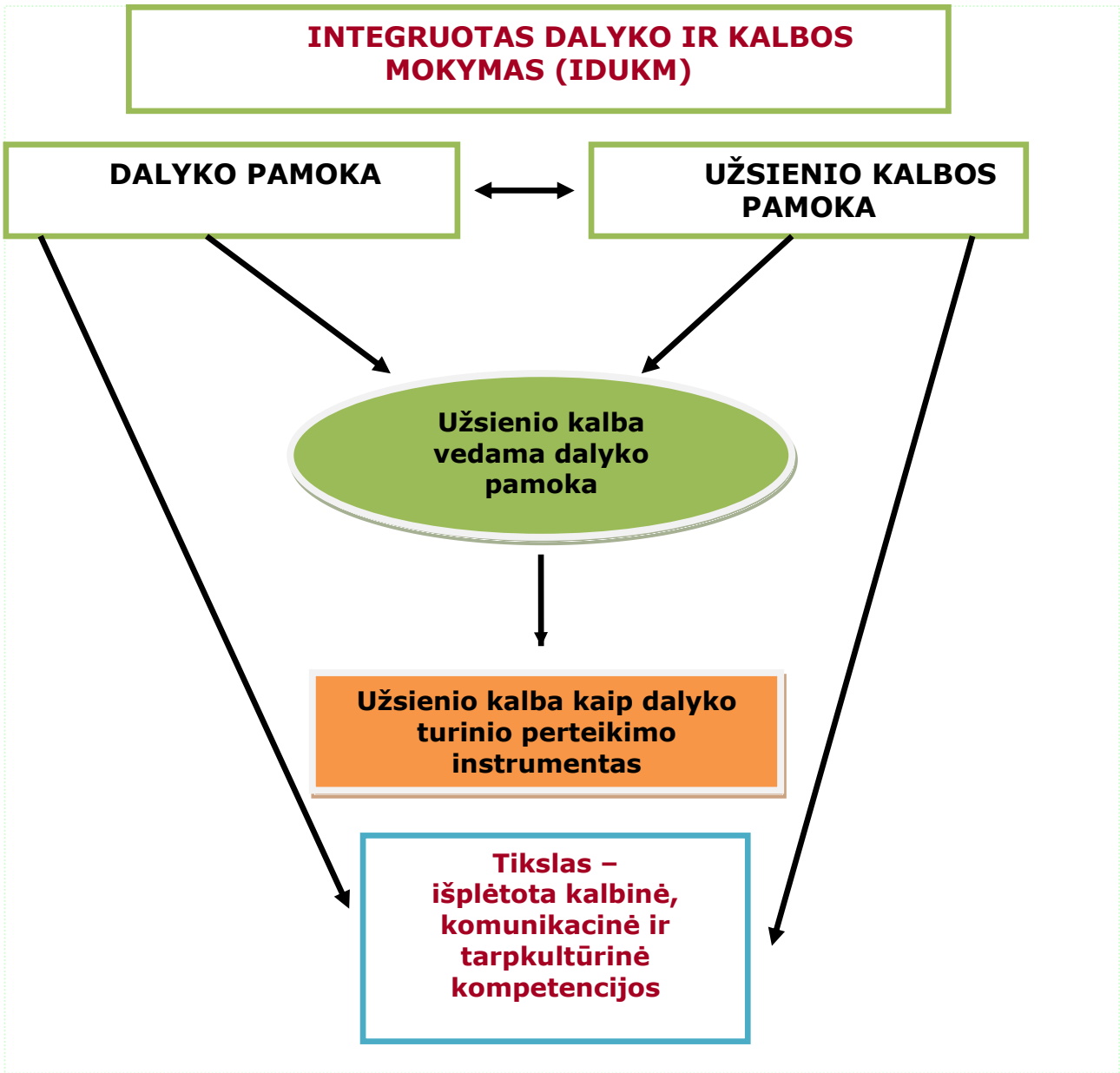

1 pav. ***Dalyko ir kalbos integracija***

2.9 Šešios tezės apie kalbos ir dalyko integravimą: ką reiškia integruotai mokyti dalyko ir užsienio kalbos?

Ruošiantis integruotai mokyti dalyko ir kalbos pamokai svarbu atsižvelgti į IDUKM teorijoje pateikiamas šešias tokio pobūdžio mokymo tezes (Wildhage ir Otten, 2009):

- *užsienio kalbos kaip "darbinės" kalbos vartojimas (pamokos didaktinio planavimo pradžia – dalyko turinys);*
- *"pridėtinės vertės" (naudos dalykui) suvokimas ir atskleidimas dėl užsienio ir gimtosios kalbų sąveikos ir tarpkultūrinio ugdymo perspektyvų;*
- *poreikis išmanyti ir vadovautis kalbų mokymo principais;*
- *sistemingas ir tikslingas kalbinių komponentų įtraukimas;*
- *daugiakalbystės principų suvokimas ir pritaikymas (tarpkalbinis gretinimas, lyginimas praturtina dalyko turinį, gimtosios ir užsienio kalbos sąveika iš anksto apgalvota);*
- *užsienio kalbos pamokų ir integruotų dalyko ir užsienio kalbos pamokų sąveika (iš anksto suplanuota, aptarta).*

Atsižvelgiant į šias tezes formuluojamas IDUKM pamokos tikslas/ai. Dalyko ir kalbos integruotas mokymas/is buvo sumanytas kaip mokymo/si metodas, jungianti kalbos ir dalyko mokymą/si. Integruotam dalyko (turinio) ir užsienio kalbos mokymui (IDUKM) plačiąja prasme keliami tikslai, kuriuos galima sugrupuoti taip (Euridyce 2006:22):

- ***socialiniai-ekonominiai tikslai*** *-- besimokantieji parengiami gyventi daugiatautėje visuomenėje, įgyja geresnes perspektyvas darbo rinkoje;*
- ***socialiniai-kultūriniai tikslai*** *-- mokant(is) užsienio kalbos ugdoma tolerancija ir pagarba kitoms kultūroms;*
- ***lingvistiniai tikslai*** *-- galimybė lavinti kalbinius įgūdžius, lemiančius sėkmingą bendravimą, besimokantieji skatinami mokytis kalbų naudojant jas realiems praktiniams tikslams;*
- ***pedagoginiai tikslai*** *-- galimybė plėtoti su mokomuoju dalyku susijusias žinias ir mokymosi sugebėjimus, mokiniai skatinami įsisavinti dalykinę medžiagą naudojant kitokį, naują mokymosi būdą.*

Mokslinėje literatūroje pabrėžiamas dvejopas IDUKM formos tikslas: pirma, siekiama, kad mokiniai įgytų reikalingų mokomojo dalyko žinių, ir, antra, kad lavintų kitos kalbos, kuri nėra jų įprastinė mokymo kalba, gebėjimus. Be dalyko ir užsienio

kalbos kompetencijų IDUKM paskaitoje ugdoma labai svarbi tarpkultūrinės komunikacijos kompetencija.

Nors IDUKM pamokos ar paskaitos tikslai abejonių nekelia, tačiau dalyko ir kalbos kiekybinis ir kokybinis santykis, dėstymo metodai ilgą laiką buvo mokslininkų ginčų objektas. Užsienio kalbos ir dalyko paskaita labai sudėtinga ir kompleksiška: ja siekiama ne tik įvairių tikslų, tokio pobūdžio paskaitoje kinta tradiciniai dalyko ir užsienio kalbos mokymo ir mokymosi metodai, t.y. ieškoma naujų integruotų formų ir metodų. Užsienio kalbos ir dalyko didaktai nesutarė: IDUKM – tai visų pirma užsienio kalbos gebėjimų tobulinimas mokantis dalyko, t. y. užsienio kalbos paskaitos turinys praturtinama tam tikro dalyko turiniu (Wode 1995) ar tai dalyko paskaita užsienio kalba, kai užsienio kalba tampa tik priemone mokytis kito dalyko (Hallet 1998).

Ilgą laiką dominavo požiūris, kad užsienio kalbos kompetencijos tobulinimas yra vienas iš pagrindinių dvikalbio ugdymo rezultatų ir todėl yra vienas iš pagrindinių IDUKM pamokos ir paskaitos tikslų (Hallet 2003:47). Šį teiginį patvirtina ir jau minėto Kanados dvikalbio ugdymo modelio (immersion) atsiradimo priežastis – silpnos mokinių prancūzų kalbos žinios ir gebėjimai. Kita vertus, tas pats Kanados imersijos modelis atskleidė, kad IDUKM metodai gerokai skiriasi nuo tradicinės užsienio kalbos pamokos. IDUKM pamoka grindžiama integruotu turiniu, kuris apima ne tik užsienio kalbos mokymo sritį, bet ir dalyko mokymąsi. Dėl šios priežasties užsienio kalba tampa priemone, padedančia suvokti tam tikro dalyko turinį ir perteikti atitinkamą informaciją. Dalyko turinio mokymas/is sukuria realius kontekstus ir komunikacines situacijas, kurioms suvokti būtinos visiškai kitokios užsienio kalbos kompetencijos. Kalbininkai sutaria, kad IDUKM pamokoje ar paskaitoje užsienio kalbos kompetencija turi būti ugdoma tiek, kad mokiniai ar studentai gebėtų suprasti ir perteikti tokių dalykų kaip ekonomika, kultūra, politika ir gamtos mokslų dalykų turinį (Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kuturminister der Länder in der Bundesrepublik 1999:7). Pagrindinis gebėjimas, kuris turėtų būti ugdomas – gebėjimas suvokti, bendrauti, vadovaujantis principu „kalbėti, bet nebūtinai taisyklingai" (*fluency before accuracy*). Todėl tokioje paskaitoje atsisakoma tradicinei užsienio kalbos paskaitai būdingų dalių: gramatikos ir sintaksinių struktūrų mokymosi (Wode 1995). Teisus yra Vollmer (2000:60), kuris teigia, kad kalbos įgūdžių tobulinimas turi vykti tikslingai ir kryptingai, nes geras užsienio kalbos mokėjimas yra būtina sąlyga dalyko turiniui įsisavinti. Dalyko turinys, jo apimtis ir sudėtingumas, pasak Finkbeiner, Fehling (2002:16) IDUKM pamokoje neturėtų skirtis nuo įprasto ugdymo plano, dalykas turi būti dėstomas laikantis tam tikros srities dalykui būdingų didaktinių reikalavimų. Patirtis rodo, kad IDUKM pamokoje laikytis tu pačių reikalavimų nėra taip lengva. Dėl

skirtingo kalbos mokėjimo lygio, sudėtingas dalyko turinys prieinamas ne visiems mokiniams ar studentams.

Tokiu atveju, kai užsienio kalbos žinios nėra pakankamai geros, siūlomos dvi galimybės: sudėtingesnio turinio dalykas dėstomas gimtąją kalba, sudėtingesni terminai aiškinami gimtąja kalba arba dalyko turinys supaprastinamas iki mokinių ar studentų užsienio kalbos mokėjimo lygio. Pirmuoju atveju, kenčia užsienio kalba, antruoju – dalyko dėstymas. Siekiant išlaikyti pusiausvyrą, siūloma taikyti taisyklę:

užsienio kalba tiek, kiek įmanoma, gimtąją kalba tiek, kiek būtina.

Apibendrinti kalbos ir dalyko santykį galima taip: IDUKM metodu siekiama plėtoti tiek mokomojo dalyko, tiek užsienio kalbos, kuria šio dalyko mokoma(si), žinias, dalyką ir kalbą laikant vienodai svarbiais. Šiam dvejopam tikslui pasiekti taikomas mokymo metodas yra ypatingas tuo, kad dalyko nėra mokoma(si) tiesiog užsienio kalba – jo mokoma kartu su užsienio kalba ir pasitelkiant užsienio kalbą. Wolff (2005:6) teigia, kad kalba yra ne tik pamokos metodas, bet ir turinys. Todėl šalia užsienio kalbos vartojama ir gimtoji kalba kaip priemonė mokytis užsienio kalbos ir geriau suprasti turinį. Tokiu atveju pamoka iš esmės atitinka pagrindinį dvikalbystės tikslą – gerai išmokti dviejų kalbų. Vadinasi, IDUKM reikalingas kaip integruotas mokymo ir mokymosi metodas, kurį taikantys mokytojai turėtų būti ypač atidūs ne tik kalbų mokymo būdams, bet ir visam ugdymo procesui (Eurydice, Europos švietimo informacijos tinklas", 2006).

Ne mažiau svarbus IDUKM tikslas yra *tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas*. Tarpkultūrinė komunikacija – kompleksiškas ir tarpdisciplininis mokslas. Kadangi dalyko mokomasi užsienio kalba, besimokantieji per užsienio kalbą susiduria su kita kultūra. Mokydamiesi dalyko užsienio kalba, mokiniai ar studentai turėtų ugdyti toleranciją kitoms kultūroms, gebėjimą kovoti su išankstinėmis nuostatomis, stereotipais (Christ 2000: 56).

Apibendrinant šias citatas galima išskirti pagrindinius IDUKM principus:

- ***turinys*** *– žinių, įgūdžių, suvokimo vystymas, susijęs su tam tikrais dalykais mokymo plane;*
- ***bendravimas*** *– naudoti kalbą mokantis ir mokytis naudoti kalbą;*
- ***pažinimas*** *– mąstymo įgūdžių vystymas, kas sujungia sąvokų (abstrakčių ir konkrečių) formavimą, suvokimą ir kalbą;*
- ***kultūra*** *– alternatyvių perspektyvų demonstravimas.*

Kiekvienoje tam tikro dalyko pamokoje siekiama suteikti dalyko žinių ir / ar išugdyti arba tobulinti jau įgytus gebėjimus. Kai tokia pamoka vedama užsienio kalba, tikslas išlieka tas pats. Tačiau IDUKM pamokoje be dalykinių ugdomi ir užsienio kalbos vartojimo gebėjimai (Hutterli, 2008:85-90). Tai yra IDUKM pamokos išskirtinis bruožas, nes skirtingai nuo kitų dvikalbio ugdymo formų, IDUKM pamoka ne tik vyksta užsienio kalba, bet joje turi būti ugdomi ir mokinių gebėjimai vartoti užsienio kalbą. Vadinasi, IDUKM pamokoje **vienu metu siekiama dviejų tikslų**, t.y. siekiama ugdyti metakognityvinius ir kalbinius (užsienio kalba) gebėjimus bei su tam tikru dėstomu dalyku susijusias kompetencijas. Integravus į dalyką svarbiausių užsienio kalbos vartojimo kompetencijų ugdymą, tikslas bus tas pats, tik jo bus siekiama vartojant užsienio kalbą ir plėtojant jau turimus užsienio kalbos įgūdžius bei taikant juos tam tikro mokomojo dalyko diskurse.

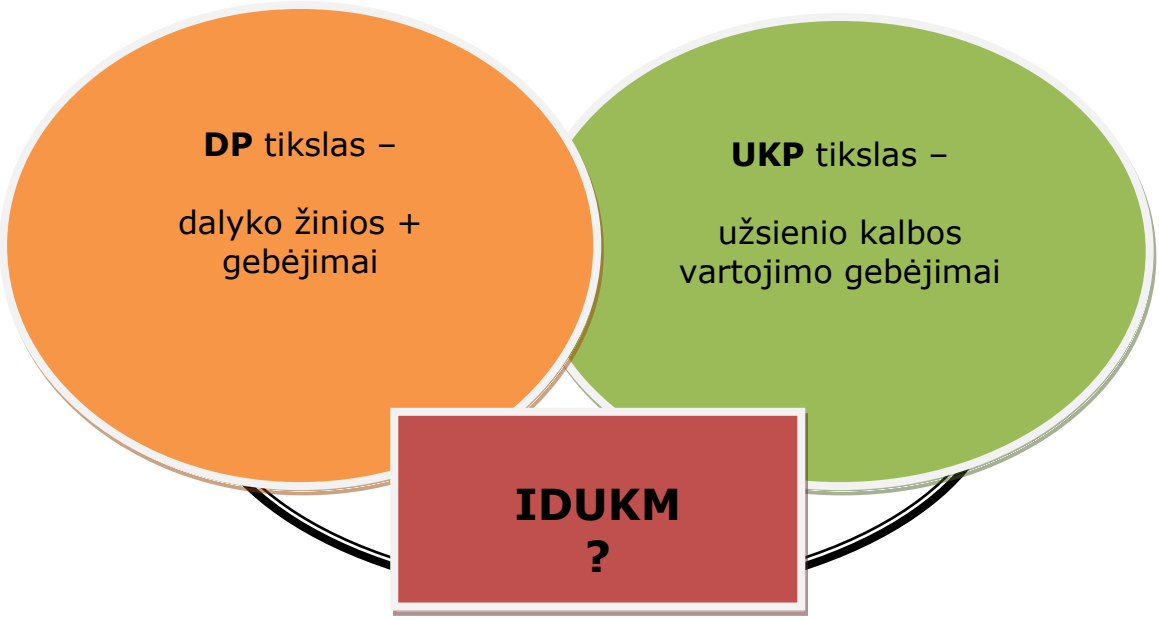

2 pav. ***Integruotos dalyko ir kalbos pamokos tikslas***

2.10 Išvada

Integruotoje dalyko ir užsienio kalbos pamokoje be dalykinių ugdomi ir užsienio kalbos vartojimo gebėjimai (Hutterli, 2008:85-90). Tai ypatingas IDUKM pamokos bruožas. Skirtingai nuo kitų dvikalbio ugdymo formų, IDUKM pamoka ne tik vyksta užsienio kalba, bet joje turi būti ugdomi ir mokinių gebėjimai vartoti užsienio kalbą. Vienu metu siekiama dviejų tikslų. Siekiama ugdyti metakognityvinius ir kalbinius (užsienio kalba) gebėjimus bei su tam tikru dėstomu dalyku susijusias kompetencijas.

3. IDUKM ir kalbos vartojimo kompetencijos

Kalbos vartojimo kompetencijos – tai gebėjimų vartoti užsienio kalbą visuma. Užsienio kalbos vartojimo gebėjimų visuma paprastai metodinėje literatūroje vadinama ***kalbos vartotojo kompentacijomis***.

„Visos žmogiškosios kompetencijos vienaip ar kitaip prisideda prie kalbos vartotojo gebėjimo bendrauti ir gali būti suprantamos kaip komunikacinės kompetencijos aspektai. Tačiau vis dėlto būtų naudinga atskirti mažiau su kalba susijusias kompetencijas nuo vadinamųjų lingvistinių kompetencijų.“ (Bendrieji Europos kalbų metmenys, 2008:137)

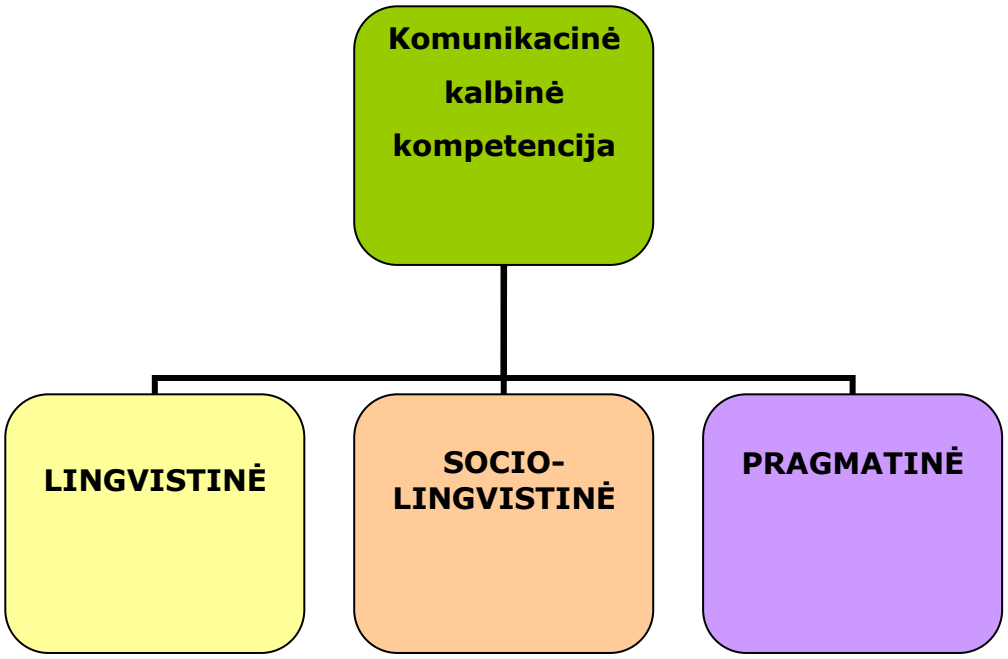

3 pav. ***Kalbos vartojimo kompetencijos***

3.1 Lingvistinė subkompetencija

- ***Leksinė*** -- žinios ir gebėjimas vartoti žodyną.
- ***Gramatinė*** -- kalbos gramatinių išteklių išmanymas ir gebėjimas jais naudotis.
- ***Semantinė*** -- susijusi su gebėjimu suvokti ir kurti reikšmes.
- ***Fonologinė*** -- įtraukia žinias bei gebėjimą suprasti ir produkuoti kalbos garsus, sakinio kirtį ir ritmą, intonaciją.

Ortografinė -- žinios ir gebėjimas suvokti bei produkuoti simbolius, iš kurių susideda rašytiniai tekstai.

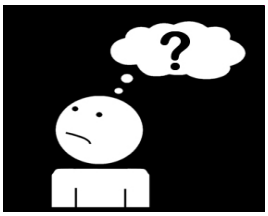

Mokytojo uždavinys integruotose pamokose – ugdyti lingvistinę kompetenciją. Apžvelkime penkias lingvistinės kompetencijos dedamąsias dalis ir atsakykime į klausimus: Ar viskas svarbu ir aktualu IDUKM pamokoje? Ar tai dera su dalyko kompetencijų ugdymu?

Žodžių reikšmių žinojimas ir gebėjimas vartoti žodžius (leksinė kompetencija)

Leksinei kompetencijai tobulinti IDUKM pamokose skiriamas ypatingas dėmesys. Jos plėtojimas tiesiogiai susijęs su bet kurio dalyko turinio perteikimu.

Kalbos gramatinių išteklių išmanymas ir gebėjimas jais naudotis (gramatinė kompetencija)

Gramatinės kompetencijos įgijimas kur kas mažiau akcentuojamas IDUKM pamokose. Ugdoma reikalui esant bendradarbiaujant su užsienio kalbos mokytojais.

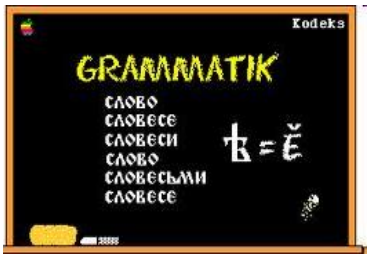

Gebėjimas suvokti ir kurti reikšmes (semantinė kompetencija)

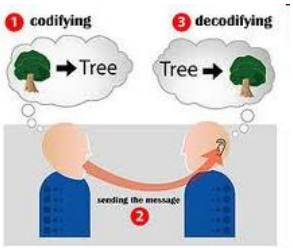

Semantinės kompetencijos tobulinimas IDUKM pamokose labai svarbus, tiesiogiai susijęs su bet kokio dalyko turinio suvokimu bei gebėjimu kalbėti (kurti reikšmes, susijusias su dalyko turiniu).

Žinios bei gebėjimas suprasti ir produkuoti kalbos garsus, sakinio kirtį ir ritmą, intonaciją (fonologinė kompetencija)

Fonologinė kompetencija nėra akcentuojama IDUKM pamokose. Gebėjimai, susiję su fonologine kompetencija, paprastai jau yra suformuoti užsienio kalbos pamokose. Ji toliau tobulėja vartojant užsienio kalbą dalyko pamokose, specialiai jos ugdyti nereikia.

Žinios ir gebėjimas suvokti bei produkuoti simbolius, iš kurių susideda rašytiniai tekstai (ortografinė kompetencija)

Ortografinė kompetencija nėra svarbi IDUKM pamokose. Gebėjimai, susiję su ortografine kompetencija, paprastai jau yra suformuoti užsienio kalbos pamokose. Ji toliau tobulėja, priklausomai nuo dalyko, bet specialiai jos ugdyti nereikia.

3.2 Sociolingvistinė subkompetencija

Sociolingvistinė subkompetencija susijusi su žiniomis ir gebėjimais, kurių reikia tam, kad kalbos vartotojas galėtų sėkmingai komunikuoti atsižvelgdamas į tokius dalykus, kaip pavyzdžiui, pasirinkti tinkamą *pasisveikinimo formą*, *kreipimąsi* į pašnekovą (kai kuriose kalbose (pvz. vokiečių) reikia skirti, ar situacija reikalauja oficialaus kreipinio, ar ne), *mandagumo* raiškos formas; *suvokti ir teisingai vartoti skirtinguose kontekstuose vartojamų kalbos atmainų skirtumus, t.y. skirtumus tarp oficialumo lygių* ir pan. Pastarasis elementas IDUKM atveju ypač svarbus. Taigi, ši kompetencija apima gebėjimus pasirinkti tinkamą ***pasisveikinimo formą, kreipimąsi į pašnekovą, mandagumo raiškos formas***; suvokti ir teisingai vartoti skirtinguose kontekstuose vartojamų ***kalbos atmainų skirtumus***, t.y. ***skirtumus tarp oficialumo lygių*** ir pan.

3.3 Pragmatinė subkompetencija

Pragmatinė subkompetencija susijusi su lingvistinių raiškos priemonių funkcijomis, kurios remiasi bendravimo scenarijais ir kurios susijusios su diskurso įvaldymu, jo rišlumu ir nuoseklumu, teksto tipų ir formų identifikacija, ironija ir parodija. Joms daug reikšmės turi kultūrinė aplinka. Kitap tariant, tai yra kalbos vartotojo išmanymas tų principų, pagal kuriuos tai, kas yra pasakoma, sisteminama, sudaroma ir naudojama komunikacinėms funkcijoms atlikti, nuosekliai išrikuojama eilės tvarka. Tai apima tokių dalykų išmanymą: *tema, duota/nauja, seka, rišlumas, nuoseklumas, loginė tvarka, stilius ir registras, teksto struktūra*: pavyzdžiui, *gebėjimas sudaryti sakinius ir išrikuoti juos apie ką nors kalbant pagal tai, kas žinoma, o kas nauja* (diskurso kompetencija); gebėjimas pateikiamą informaciją išdėstyti vienaip, kai aiškinama, kitaip, kai argumentuojama; kalbant išryškinti svarbius dalykus tam, kad klausytojas labiau atkreiptų dėmesį į svarbiausius dalykus (funkcinė kompetencija).

3.4 Apibendrinimas

Tai, kas yra pasakoma, sisteminama, sudaroma ir naudojama komunikacinėms funkcijoms atlikti, nuosekliai išrikiuojama eilės tvarka: *tema, duota / nauja, seka, rišlumas, nuoseklumas, loginė tvarka, stilius ir registras, teksto struktūra*. Pavyzdžiui, gebėjimas sudaryti sakinius ir išrikiuoti juos apie ką nors kalbant pagal tai, kas žinoma, o kas nauja; gebėjimas pateikiamą informaciją išdėstyti vienaip, kai aiškinama, kitaip, kai argumentuojama;kalbant išryškinti svarbius dalykus tam, kad klausytojas labiau atkreiptų dėmesį į svarbiausius dalykus.

4. IDUKM ir kalbinės veiklos rūšys

Kalbinės veiklos rūšys išsamiai apibūdintos Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse (Metmenys, 2008). IDUKM paskaitoje studentas yra užsienio kalbos vartotojas. Jo komunikacinė kalbinė kompetencija yra suaktyvinama atliekant įvairią ***kalbinę veiklą,*** kuri apima **recepciją, produkciją, sąveiką** ir **tarpininkavimą** (ypač vertimą raštu ir žodžiu). IDUKM paskaitoje aktualiausios yra trys pirmosios kalbinės veiklos. Kartais gali būti naudojamas ir tarpininkavimas (pavyzdžiui, geriau užsienio kalbą mokantys moksleiviai yra pasitelkiami kaip vertėjai ir pan.). **Svarbu, kad siekiant suteikti su dalyku susijusių žinių ir ugdyti su dalyku susijusius gebėjimus, būtų ugdomi gebėjimai, susiję su šiomis kalbinės veiklos rūšimis.**

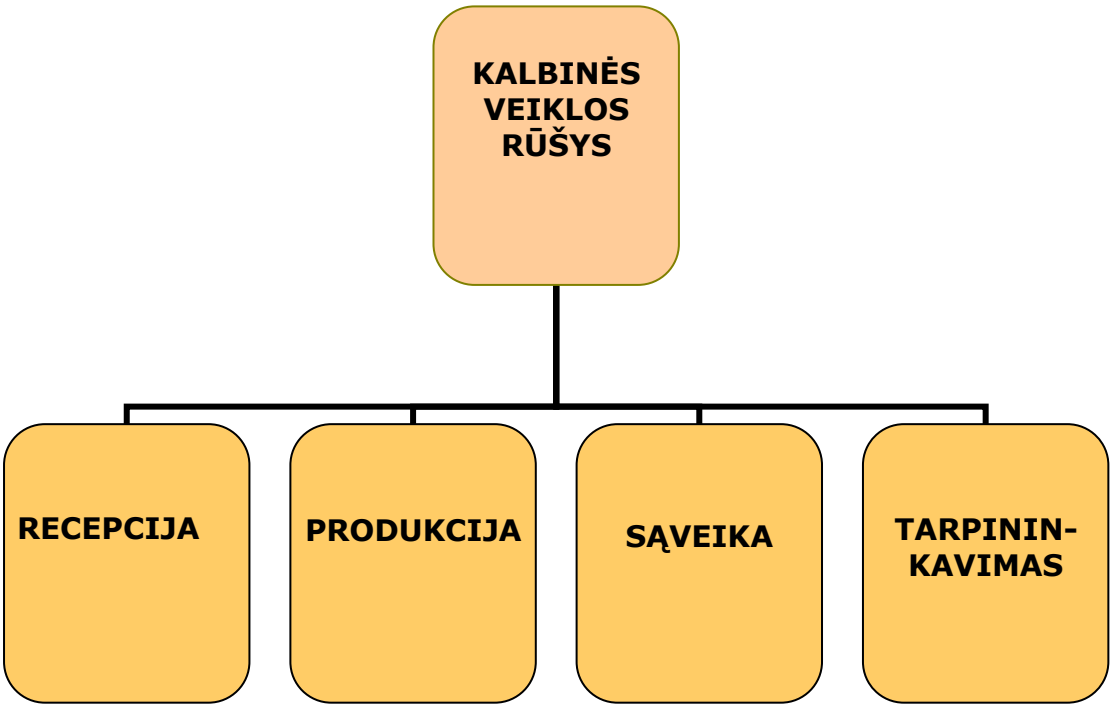

4 pav. ***Kalbinės veiklos rūšys***

4.1 Receptyvioji veikla

Tai klausymas ir skaitymas, ir įvairiomis priemonėmis pateikiamų tekstų supratimas. Receptyvioji veikla svarbi daugeliui mokymosi formų: rašytinių tekstų skaitymas ir supratimas, mokomojo turinio supratimas, vadovėlio turinio supratimas, papildomos literatūros, dokumentų analizė.

Sakytinių tekstų klausymo ir supratimo pavyzdžiai:

- *Rašto tekstų klausymas ir supratimas,*
- *Garso įrašų, filmų klausymas ir supratimas,*
- *Mokytojo kalbos klausymas ir supratimas,*
- *Kitų mokinių kalbos klausymas ir supratimas.*

4.2 Produkcinė veikla

Tai sakytinio ir rašto teksto kūrimas -- kalbėjimas ir rašymas, pavyzdžiui:

- *sakytinės pateiktys,*
- *rašto darbai,*
- *pranešimai raštu ir žodžiu.*

Produkcinri veiklai teikiama ypatinga socialinė reikšmė: vertinama, kas pateikta raštu, ar sklandžiai kalbama, kaip pristatoma sakytinė pateiktis.

4.3 Sąveika

Sąveika kaip kalbinės veiklos rūšis gali būti realizuojama žodžiu ir/ar raštu dalyvaujant mažiausiai dviems individams. Produkcinė ir receptyvioji veiklos kaitaliojasi ir gali net „užkloti" viena kitą, kai bendraujama žodžiu. Sąveikos pavyzdžiai:

- *paprastas kasdienis pašnekesys,*
- *neoficialios diskusijos,*
- *oficialios diskusijos,*
- *debatai,*
- *interviu,*
- *derybos,*
- *kolektyvinis planavimas,*
- *praktinis tikslingas bendradarbiavimas.*

4.4 Apibendrinimas

IDUKM pamokoje dalyko tikslų siekiama:

- *ugdant su tam tikro dalyko turiniu susijusius gebėjimus,*
- *perteikiant to dalyko žinias,*
- *ugdant komunikacinius gebėjimus (sakytinio ir rašto teksto supratimą, kalbėjimą bei rašymą).*
- *šie gebėjimai ugdomi skatinant kalbinę veiklą:*
- *plėtojant žodyną,*
- *vartojant įvairias leksines ir gramatines užsienio kalbos struktūras.*

Iš Bendruosiuose Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenyse (2008:71) nurodomų keturių kalbos vartojimo sričių (Ibid. 76) IDUKM atveju aktualios yra dvi sritys, į kurias reikia atsižvelgti pasirenkant mokymo/si situacijas, užduotis, temas ir tekstus bei kalbinės veiklos rūšis. Tai – *mokymo ir mokymosi* bei *profesinės veiklos* sritys. **Mokymo ir mokymosi** visuomeninio gyvenimo sritis be kitų apima tokias vietas: universitetai, auditorijos, seminarų kabinetai, laboratorijos, t.y. tas vietas, kuriose vyksta IDUKM pamokos. **Profesinės veiklos** sritis apima įstaigas, gamyklas, dirbtuves, paslaugų sferą, valstybės tarnyba, t.y. tas vietas, kurioms rengiami dalyko ir užsienio kalbos besimokantys integruotai. Taigi, jeigu tradiciškai mokantis užsienio kalbų kalbos vartojimo sritis yra įvairios socialinio gyvenimo sferos, kuriose veikia individas, tai IDUKM atveju sritis yra tiesiogiai susijusi su konkrečiu užsienio kalba studijuojamu dalyku. Todėl ir iš visų nurodomų gebėjimų vartoti užsienio kalbą IDUKM atveju aktualūs yra ne visi bendrieji užsienio kalbos vartojimo gebėjimų aspektai, o tik dalis jų.

Su kalbos vartojimo kontekstu susijęs dar vienas svarbus klausimas, susijęs su *užsienio kalbos vartojimo pobūdžiu.* Tradicinėje užsienio kalbos pamokoje siekiama išugdyti bendruosius užsienio kalbos vartojimo gebėjimus. Vadinasi, ugdomi gebėjimai vartoti kasdienę, buitinę kalbą. Vyrauja asmeninio gyvenimo ir viešosios veiklos sričių kalbos vartojimo kontekstai. IDUKM paskaitoje yra kitaip. Dėstant kokį nors dalyką, vartojama (iš dalies) akademinė arba mokslinė kalba. Be abejo, neapsieinama ir be universalių kasdien vartojamos kalbos posakių ir gramatinių konstrukcijų, tačiau orientuojamasi ne į kasdienę kalbos vartoseną.

Klausimas, kokio pobūdžio kalba vartojama ir ugdoma IDUKM pamokose, susijęs su *komunikacinės kompetencijos užsienio kalba apimtimi*: ar ugdant komunikacinę kompetenciją tam tikra užsienio kalba IDUKM atveju daugiausia dėmesio skiriama toms subkompetencijoms, kurios dominuoja tradiciniame užsienio kalbų mokyme/si, ar siekiant vieno iš IDUKM tikslų – komunikacinės kompetencijos užsienio kalba – daugiausia dėmesio turi būti skiriama kitiems komunikacinės

kompetencijos komponentams. Išnagrinėjus mokslinę literatūrą apie ugdytiną komunikacinę kompetenciją IDUKM atveju, galima teigti, kad svarbiausias dėmesys turi būti skiriamas ne tradiciniame, įprastame užsienio kalbos mokyme labiausiai ugdomai lingvistinei, bet ypač **sociolingvistinei bei pragmatinei subkompetencijoms**. Todėl galime teigti, kad IDUKM paskaitose vartojama ir ugdoma kitokio pobūdžio nei tradicinėje užsienio kalbos paskaitoje kalba. Tradicinei užsienio kalbos mokymo/si formai keliami tikslai ir uždaviniai labiau siejami su kalbos vartojimu kasdienėmis buitinėmis temomis. IDUKM atveju mokymo/si turinys yra kitokio pobūdžio ir tiesiogiai priklauso nuo dalyko, kurio mokomasi integruotai.

Kokie komunikacinės kompetencijos užsienio kalba komponentai yra svarbiausi IDUKM atveju, galima paaiškinti Cummins (1984) lingvistinės kompetencijos modeliu (an. framework for language prodiciency), kuriuo remiamasi pagrindžiant kalbinių kompetencijų ugdymą dalyko ir užsienio kalbos integruotame mokyme (Helbig, 2003, 182). Cummins (1986, 151) skiria 2 lingvistinės kompetencijos komponentus:

- *gebėjimas vartoti kalbą kasdienės komunikacijos situacijose (an. basic interpersonal communikatice skills arba **BICS**),*
- *gebėjimas suvokti kognityvine prasme sudėtingus tekstus ir vartoti akademinę kalbą (an. cognitive/academic language proficiency arba **CALP**).*

BISC * CALP

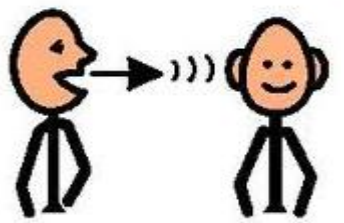

Lingvistinius gebėjimus kasdienės komunikacijos situacijose (an. BICS) Portmann-Tselikas (1998) vadina *kalbine kompetencija siaurąja prasme,* o kognityvinės-akademinės kalbos gebėjimus (an. CALP) – *diskurso kompetencija*. Zydatiß (2004) nurodo, kad skirtingai nei lingvistiniai gebėjimai kasdienės komunikacijos situacijose (an. BICS), kognityvinės-akademinės kalbos gebėjimai (an. CALP) dažniausiai siejami su rašytine kalba, kuri turi eksplicitinę kalbinę raišką (nes yra palyginti mažai paraverbalinių arba neverbalinių elementų, palengvinančių suvokimą), yra sudėtinga ir diferencijuota sintaksės ir leksikos požiūriu (an. linguistic elaboration) (nes reikia verbalizuoti kognityvines operacijas) ir kompleksiška turinio požiūriu. Kognityvinės-akademinės kalbos gebėjimai (an. CALP) kelia gana aukštus kognityvinio-konceptualaus pobūdžio reikalavimus ir yra orientuoti į kalbos vartojimą akademinėje sferoje (ugdymo ir mokslo institucijose), kitaip dar vadinama *klasės arba auditorijos kalba* (an. classroom talk) (Liebo, 2005). Atsižvelgiant į Cummins (1984, 1986) pateikiamą kognityvinės-akademinės kalbos gebėjimo (an. CALP) sampratą

IDUKM paskaitoje turėtų būti ugdomi vadinami metakognityviniai gebėjimai *verbalizuoti kognityvines strategijas* (pvz. **apibendrinti, redukuoti, pateikti pavyzdžių** (an. Generalisation, Reduction, Exemplification)) ir atlikti tokias kalbines veiklas (pvz. **apibūdinti, aprašyti, paaiškinti, pateikti išvadas, įvertinti** (an. Evaluation)). Taip vartoti vadinamą kognityvinę-akademinę kalbą, pasak Portmann-Tselikas yra „aukštesnio lygmens gebėjimas", kuris reikalauja „naudotis kalba ypatingu būdu" (Tselikas, 2002, 14). Tai labai svarbu kuriant užduotis ir įvairias pagalbines priemones (lenteles, schemas ir pan.), susijusias su kalbos vartojimo gebėjimų ugdymu. Šiuos metakognityvinius gebėjimus remiantis Portmann-Tselikas (Ibid.) galima vadinti ***teksto kompetencija*,** t. y. gebėjimais suvokti skaitomus tekstus ir remiantis jais ugdytis produkcinę kalbinę veiklą.

IDUKM pamokoje mokantis dalyko turinio mokiniai turėtų taip pat mokytis:

- *apibendrinti,*
- *redukuoti,*
- *pateikti pavyzdžių,*
- *apibūdinti,*
- *aprašyti,*
- *paaiškinti,*
- *pateikti išvadas,*
- *įvertinti.*

5. IDUKM ir teksto kompetencija

Kaip viena iš galimybių vienu metu siekti dviejų IDUKM keliamų tikslų, t.y. ugdyti metakognityvinius ir kalbinius (užsienio kalba) gebėjimus ir su tam tikru dalyku susijusias kompetencijas, panaudojant šiuolaikinius aktyviuosius užsienio kalbos dėstymo metodus gali būti IDUKM pamokoje ugdoma teksto kompetencija (an. *Literacy*), kuri suvokiama plačiau nei tik kalbinė kompetencija (t. y. leksikos ir gramatikos žinios ir gebėjimai) (Zydatiß, 2004; Portmann-Tselikas, 2002). Užsienio kalbos teksto kompetencijos sąvoka remiasi dviem aptartais lingvistinės kompetencijos tipais: *lingvistiniais gebėjimais kasdienės komunikacijos situacijose* (an. BICS) ir kognityvinės-akademinės kalbos gebėjimais (an. CALP), kurie, pasak Helbig (2003), **dažniausiai lemia ir IDUKM metodų ir mokomosios medžiagos parinkimą**. Kadangi IDUKM atveju tekstai yra su tam tikru dalyku susiję autentiški tekstai (dalykiniai tekstai), tai kognityvinis-akademinis užsienio kalbos (CALP) vartojimas ugdomas jų pagrindu. Todėl IDUKM ugdytina teksto kompetencija apima tokius gebėjimus:

METAKOGNITYVINIAI GEBĖJIMAI = TEKSTO KOMPETENCIJA *(Portmann-Tselikas)*

- gebėjimai suvokti skaitomus tekstus
- remiantis jais mokytis kalbėti apie su tų tekstų turiniu susijusius dalykus (užsienio kalba)

Tai grandis, kuri **jungia dalyko turinį ir užsienio kalbos gebėjimų ugdymą.** Dalykiniai tekstai suvokiami ir remiantis jais tobulinama kalbinė ir dalykinė kompetencija: apibendrinant, pateikiant išvadas, argumentuojant, apibūdinant, aprašant, pateikiant pavyzdžių savo teiginiams iliustruoti, komentuojant iliustracijas bei vertinant.

Teksto kompetencija apima tokius gebėjimus:

- *savarankiškai skaityti dalykinį tekstą,*
- *perskaitytą tekstą susieti su turimomis žiniomis,*
- *iš teksto gautą naują informaciją bei pažinimo rezultatus panaudoti mąstyme, kalbėjime ir veikloje.*

Mokymosi būdai (technikos) (an. *comprehensible input*), kurie palengvina mokomosios medžiagos suvokimą IDUKM pamokoje:

- *kartojimas,*
- *perfrazavimas,*
- *naujų apibūdinimų kūrimas,*
- *sinonimų vartojimas.*

Darbo su tekstais būdai, kurie palengvina teksto analizę ir suvokimą IDUKM pamokoje:

Prieš skaitant tekstus

- *Siekimas nustatyti, kokios informacijos galima laukti tekste;*

Skaitant, perskaičius

- *Greitas teksto skaitymas, kurio tikslas suvokti tik pagrindinę teksto mintį;*
- *Informacijos, kurios reikia kokios nors užduoties atlikimui, paieška;*
- *Ieškant informacijos „peršokti į priekį", o po to vėl grįžti atgal;*
- *Atidžiai išstudijuoti iliustracijas (paveikslus, lenteles);*
- *Perskaitytą informaciją perskaityti dar kartą, siekiant išsiaiškinti kai kuriuos dalykus;*
- *Perfrazuoti teksto turinį arba jį paaiškinti, ieškant iliustruojančių pavyzdžių;*
- *Nustatyti, kuri teksto informacija jau žinoma;*
- *Formuluoti išvadas.*

Parengta pagal Christmann ir Groeben (1999:204) (cit. Iš Teachsam lehren und lernen http://www.teachsam.de/arb/arb_les_tec1.htm).

Skaitymo užduotys, kurias galima pritaikyti IDUKM pamokose palengvinant teksto supratimą, terminų, frazių ir aktyvaus žodyno įsisavinimą:

- *Žodžių reikšmių spėjimas iš konteksto (Contextual quessing);*
- *Praleistų žodžių įrašytmas (Cloze exercise);*
- *Konspektavimas (Outlining);*
- *Sukarpyto teksto sudėliojimas parodant, kaip suprantama pagrindinė teksto mintis (Scrambled stories).*

Iš seminaro Integruoto užsienio kalbos ir dalyko (IDUKM) metodo taikymas". Seminaro vedėjos L. Andziulienė, L. Vilkancienė, 2010 m. Spalio 12-13 d. ŠU.

Galimi teksto kompetencijos tobulinimo sunkumai IDUKM pamokose:

- *nežinomi, nauji žodžiai,*
- *terminai,*
- *ilgi dažniausiai sudėtiniai sakiniai,*
- *sintaksinės bendraties konstrukcijos.*

Siekiant išspręsti žodyno įsisavinimo bei teksto kompetencijos tobulinimo problemas, mokant(is) žodžių aiškinamasi už žodžio formos slypinti informacija, t.y. žodžio turinys, konceptas. Šios veiklos pagrindu ugdomi kalbėjimo įgūdžiai, tuo pačiu plėtojamos ir dalyko žinios. Žodžių laukų ir dažnai kartu vartojamų žodžių junginių (kolokacijų) pateikimas bei „minčių žemėlapių" metodikos taikymas padeda naujas sąvokas ir struktūras įvesti ne izoliuotai, reikšmė aiškinama remiantis aktualiu dalykiniu kontekstu. Sudėtingos leksikos įsisavinimui svarbus vaizdumas, tad pateiktys turėtų būti papildomos iliustracijomis. Prie naujų sąvokų ir terminų „artėjama" klausiant, prašant pateikti asociacijas. Besimokantieji iš pradžių apie naujus dalykus kalba vartodami kasdienės kalbos žodžius, o, aptarus naują reiškinį arba jo aspektą, pradeda vartoti moksle vartojamus terminus. Vėliau siekiama ugdyti įvestų naujų sąvokų ir struktūrų vartojimą dalykui svarbiuose posakiuose raštu ir žodžiu. IDKUKM pamokose vengiama gramatinių klaidų taisymo. Taip pat turėtų būti vengiama izoliuotų, su kontekstu nesusijusių užduočių. Pav. 5 demonstruoja perėjimą nuo teksto suvokimo ir teksto kompetencijos tobulinimo prie produkcinės kalbinės veiklos, t.y. kalbėjimo ir diskutavimo apie su dalyko turiniu susijusius reiškinius. Pav.6 pateikia integruotos geografijos ir anglų kalbos pamokos schemą, atspindinčią integruoto mokymo metodikos kompleksiškumą.

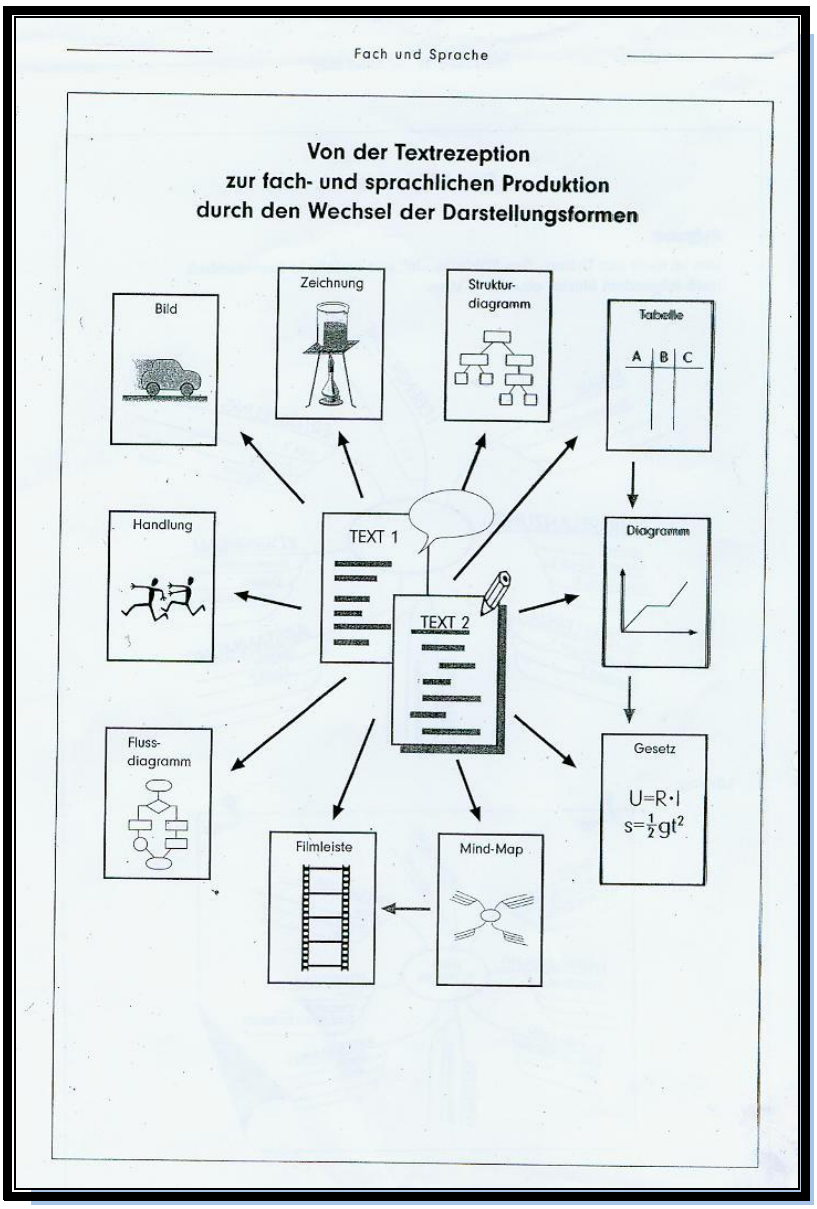

5 pav.Pagal Wildhage ir Otten 2009

5.1 Išvada

Būtent teksto kompetencijos ugdymas ir yra ta grandis, kuri jungia dalyko turinį ir užsienio kalbos gebėjimų ugdymą, nes perteikiant studentams dalyko turinį remiamasi sakytiniais arba rašytiniais tekstais. Vadinasi galima teigti, kad IDUKM paskaitose svarbu yra ugdyti gebėjimą suvokti dalykinius mokslinio stiliaus tekstus ir remiantis jais vartoti užsienio kalbą apibendrinant, pateikiant išvadas, argumentuojant, apibūdinant, aprašant, pateikiant pavyzdžių savo teiginiams iliustruoti, komentuojant iliustracijas, vertinant.

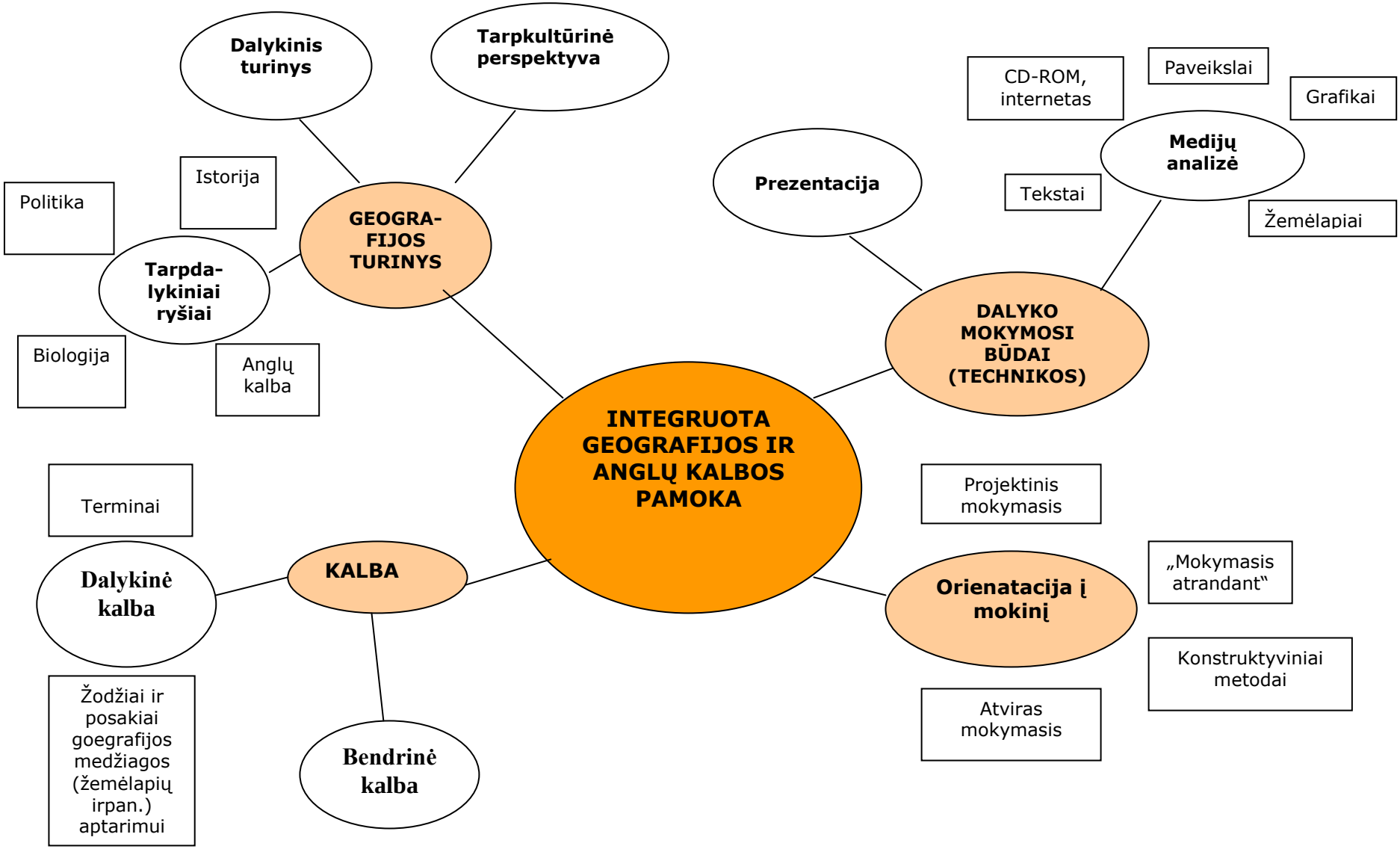

6 pav.Integruotos geografijos ir anglų kalbos pamokos schema

Savikontrolės klausimai

1. Perskaitykite šį Marsh, Lange 2000 CLIL apibrėžimą. Kokius CLIL mokymo/-si formos ypatumus atskleidžia šis apibrėžimas? *„Content and language integrated learning (CLIL) is a generic term and refers to educational situation in which an additional language and theregefore not the most widely used language of the environment is used for the teaching and learning of subject than the language itself*" (Marsh, Lange 2000, iii).

2. Kokius mokymo/-si skirtumus koduoja sąvokos *dvikalbė pamoka, imersija* integruotas kalbos ir dalyko mokymas/-is?

3. Kokie kriterijai lemia IDKM formų įvairovę?

4. Ar tam tikro dalyko pamokos vedimas užsienio kalba gali būti tapatinamas su integruota dalyko ir užsienio kalbos pamoka? Pagrįskite savo atsakymą.

5. Kokia reikšmė integruotoje dalyko ir užsienio kalbos pamokoje teikiama tarpkultūrinei kompetencijai ir kodėl?

6. Kokias tris kompetencijas apima komunikacinė kalbinė kompetencija?

7. Lingvistinė subkompetencija apima leksinę, gramatinę, semantinę, fonologinę ir ortografinę kompetencijas. Kuri iš jų yra svarbiausia integruotose dalyko ir kalbos pamokose?

8. Kuo skiriasi receptyvioji kalbinės veiklos rūšis nuo produktyviosios?

9. Kas integruotoje dalyko ir kalbos pamokoje yra svarbiau: mokyti *apibendrinti, pateikt pavyzdžių, apibūdinti, aprašyti, paaiškinti, pateikti išvadas, įvertinti* ar sudaryti mokiniams sąlygas kuo daugiau vartoti šnekamąją, kasdienę užsienio kalbą.

10. Kokius gebėjimus apima teksto kompetencija?

11. Nurodykite 3-4 užduočių tipus, kuriuos pateiktumėte prieš skaitant dalykinį tekstą.

12. Išvardinkite keletą svarbiausių darbo su žodžiais principų.

13. Pakomentuokite schemą „Integruota geografijos ir kalbos pamoka" (7 pav.)

Sudarykite IDUKM pamokos planą

Rezultatai	**Turinys**	
	Kalba	
	Mokymosi įgūdžiai	
Asmeninis tikslas		
Programos atitikimas		
Grupės profilis		
Laikas		
Prielaidos		
Numatomos problemos ir jų spendimas		
Medžiaga		

Inicijuokite diskusiją apie IDKM integravimo galimybes Jūsų institucijoje? Naudokitės klausimų rodykle:

Poreikių analizė ir bendrųjų tikslų iškėlimas:

- ✓ Kas dalyvaus IDUKM mokyme?
- ✓ Kaip mes bendrausime ir dalinsimės idėjomis?
- ✓ Ar mes vienodai suprantame IDUKM mokymą?
- ✓ Kas yra tinkamiausi IDUKM programų dalyviai?
- ✓ Kokių geriausių rezultatų mes tikimės iš besimokančiųjų?

Mūsų bendruomenės savitumas ir poreikiai apsprendžia IDUKM modelį:

- ✓ Kaip mes dėstytojai dalinsimės savo idėjomis ir įgūdžiais?

✓ Ar vadovybė pritaria IDUKM? Kokie motyvai?

✓ Kas mokymo ir mokymosi dalyviai? Dalykų ar kalbos dėstytojai ir besimokantieji?

✓ Kokiam dalykui planuojate taikyti IDUKM modelį? Temos? Kalba? Kursas?

✓ Kaip dėl silpnesniųjų besimokančiųjų?

Pirmas žingsnis: turinio pasirinkimas:

✓ Ar galime pasirinkti turinį? Jei taip, kas būtų tinkamiausia mūsų atveju?

✓ Ar mes turime adaptuoti dėstomą modulį ar kuriame naują?

✓ Kokių žinių norime suteikti, kokius įgūdžius lavinti ir kokio suvokimo lygio pasiekti dėstydami tam tikrą temą?

✓ Ar pasirinktas turinys padės siekti bendrųjų tikslų?

Antras žingsnis: kalbos pasirinkimas:

✓ Koks kalbos lygis yra būtinas, kuris užtikrintų efektyvų mokymąsi?

✓ Kokie kalbiniai įgūdžiai turėtų būti lavinami? Kaip to bus siekiama?

✓ Kaip bus skatinamos metakognityvinės strategijos? (Mokymasis mokytis, pvz. skaitymo, teksto suvokimo strategijos)

✓ Kaip galime palengvinti specifinės kalbos mokymą/si? (paaiškinimai, papildomi šaltiniai)

✓ Kaip besimokantieji įtvirtins naujai išmoktą kalbinę medžiagą?

✓ Koks specifinis žodynas ar struktūros siejasi su šia tema? (argumentavimas, priežasties ir pasekmės jungtukai)

Trečias žingsnis: tarpkultūrinės kompetencijos plėtojimo tikslas

✓ Kokie kultūriniai klausimai bus gvildenami šioje temoje?

✓ Kaip mes skatinsime besimokančiuosius ugdytis daugiakultūrinį suvokimą?

✓ Ar ryšis su kitomis regioninėmis, nacionalinėmis ar tarptautinėmis mokymo institucijomis gali turėti įtakos kultūrinio sąmoningumo ugdymui?

✓ Kokią įtaką kultūrinis sąmoningumas turi kitiems CLIL principams? (pažinimui, bendravimui, turiniui)

Ketvirtas žingsnis: Tinkama medžiaga, užduotys

✓ Kokia medžiaga yra jau parengta ir kokia jos dalis gali būti naudojama rengiant modulį pagal IDUKM principus?

- ✓ Kokią medžiagą reikia adaptuoti ir kaip?
- ✓ Kokius internetinius šaltinius galime pasiūlyti?

Penktas žingsnis: vertinimas

- ✓ Kaip mes stebėsime besimokančiojo mokymosi progresą?
- ✓ Kokios bus formuojamojo vertinimo ir grįžtamąjį ryšį užtikrinančios užduotys?
- ✓ Ar užduotis parinkome atsižvelgdami į turinio ir kalbos reikalavimus?
- ✓ Kaip atkreipsime besimokančiųjų dėmesį į jų pasiekimus?
- ✓ Kokiais būdais vertinsime savo darbą ir įsisąmoninsime išmoktas pamokas?
- ✓ Kaip panaudosime tai, kas pavyko, ateityje? Ką reiktų keisti?
- ✓ Ar galimas bendradarbiavimas ir dalijimasis sukurta medžiaga su kolegomis?
- ✓ Kur dar rasti gerų idėjų?

Literatūra

1. Bach, G. (2010). Bilingualer Unterricht: Lernen-Lehren-Forschen. . In: G. Bach, S. Niemeier Bilingualer Unterricht. Grundlagen, Methoden, praxis, Perspektiven. Frankfurt am Main. S. 9-22.

2. Christ, I. (1999, October 2). Zur Weiterentwicklung des bilingualen Lehrens und Lernens in deutschen Schulen. Bilinguale Züge - Bilingualer Unterricht – Module "Fremdsprachen als Arbeitssprachen". *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, *4(2)*, Article 12 pp. Retrieved January 09, 2008 from **http://www.spz.tuarmstadt.de/projekt_ejournal/jg_04_2/beitrag/christi2.htm**

3. Christmann, U., Groeben, N. Psychologie des Lesens. In: *Handbuch Lesen*, 1999, psl. 145-223.

4. Cummins, J. (1984) Wanted: A theoretical framework for relating language proficiency to academic achievement among bilingual students. In: C. Rivera (Ed.), *Language Proficiency and Academic Achievement*, psl. 2-19.

5. Cummins, J. (1986). Language proficiency and academic achievement. In: J. Cummins & M. Swain (Eds.), *Bilingualism in education* (psl. 138-161).

6. Euridyce – Europos švietimo informacijos tinklas („Eurydice"), 2006. *Užsienio kalbos ir dalyko integruotas (IDUKM) mokymas Europos mokyklose*". Retrievered January 15, 2008, Web site: **http://www.eurydice.org**

7. Finkbeiner, C., & Fehling, S. (2002) Bilingualer Unterricht: Aktueller Stand und Implementierungsmöglichkeiten im Studium. In C. Finkbeiner (Ed.), *Bilingualer Unterricht* (pp. 9-23). Hanover: Schroedel Verlag.

8. Fehling, S. (2005) *Language Awareness und bilingualer Unterricht. Eine komparative Studie*. Frankfurt: Lang Peter Verlag.

9. Hallet, W. (1998) The Bilingual Triangle. Überlegungen zu einer Didaktik des bilingualen Sachfachunterrichts. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts, 45*, 115-125.

10. Helbig, B. (2003) Bilinguales Lehren und Lernen. In K. R. Bausch, H. Christ, & H. J. Krumm (Eds.), *Handbuch Fremdsprachenunterricht* (pp. 179-186). Tübingen und Basel: A. Francke Verlag.

11. Hutterli, S., Stotz, D., Lappartore, D. (2008) Do you parlez andere lingue. Zürich, Luzern.

12. Koch, A. (2005) Bilingualer naturwissenschaftlicher Anfangsunterricht Entwicklung - Erprobung – Evaluation. Dissertation. Kiel. C:\Documents and Settings\User\Desktop\IDUKM METODIKA\internetiniai ir kt saltiniai\d1531.pdf, žiūrėta 2010-11-15.

13. Lamsfuß-Schenk, S., & Wolff , D. (1999, October 2) Bilingualer Sachfachunterricht: Fünf kritische Anmerkungen zum state of the art. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 4(2), pp. 7. Retrieved January 09, 2008 from **http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_ejournal/jg_04_2/beitrag/lamsfus2.htm**

14. Le Pape Racine Ch., (2006) Der stetige Aufstieg der Immersion in den Schulen Europas. *Babylonia*. Nr. 2. Cugas. P. 17-20.

15. Liebo, F. (2005). *Einführung in den bilingualen Unterricht (Sorbisch (Wendisch))*. Retrieved January 28, 2008, from Arbeitsstelle für sorbische (wendische) Bildungsentwicklung Cottbus Web site: **http://www.abc.brandenburg.de/unterricht.php**).

16. Metmenys – *Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys*. Vilnius: Firidas, 2008.

17. Portmann-Tselikas, P. R. *Sprachförderung im Unterricht. Handbuch für den Sach- und Sprachunterricht in mehrsprachigen Klassen*. Zürich, 1998.

18. Portmann-Tselikas, P. R. Textkompetenz und unterrichtlicher Spracherwerb. In Paul R. Portmann-Tselikas & S. Schmölzer-Eibinger (Hrsg.), *Textkompetenz. Neue Perspektiven für das Lernen und Lehren* (pp. 13-44). Innsbruck: Studien Verlag.

19. Skripkienė R., *Dvikalbis ugdymas Lietuvoje: prielaidos, siekiai ir galimybės* **http://www.pedagogika.lt/puslapis/bps/rsdvik1.doc**). [žiūrėta 2006-10-20].

20. Wildhage, M., Otten, E. (Hrsg.). (2009) *Praxis des bilingualen Unterrichts*. Cornelsen Verlag Scriptor.

21. Wode, H. (1995) *Lernen in der Fremdsprache: Grundzüge von Immersion und bilingualem Unterricht.* Ismaning: Hueber.

22. Wolff D. 2000. *Möglichkeiten zur Entwicklung von Mehrsprachigkeit in Europa.* Sudarė: G. Bach & S. Niemeier *Bilingualer Unterricht: Grundlagen, Methoden, Praxis, Perspektiven.* Frankfurtas prie Maino. P. 159-172.

23. Wolff, D., (2005) *Integriertes Inhalts- und Sprachlernen: ein innovatives Konzept in den Erziehungs- und Bildungsystemen der Europäischen Union.*

http://www.men.lu/edu/fre/presidence/IDUKM/Luxembourg2005.pdf [žiūrėta 2006-10-17].

24. Zydatiß, W. (2004) Überlegungen zur fachübergreifenden Evalutation des bilingualen Unterrichts: Textkompetenz als Schlüsselqualifikation sachfachlichen Lernens. *In***:** A. Bonnet **&** St. Breidbach **(Eds.).** *Didaktiken im Dialog: Konzepte des Lehrens und Wege des Lernens im bilingualen Sachfachunterricht (Mehrsprachigkeit in Schule und Unterricht),* psl. 91-102. Frankfurt-M: Peter Lang Verlag.

II SKYRIUS. IKT TAIKYMAS IDUKM

🕮 Išstudijavę šį skyrių gebėsite:

*1. **Apibūdinti** IKT formas naudojamas integruoto kalbos ir dalyko mokyme.*

*2. **Apibrėžti** IKT skaitmeninius bendravimo ir bendradarbiavimo įrankius, taikytinus dalyko ir kalbos integravime.*

*3. **Paaiškinti** IKT panaudojimo svarbą ir panaudojimo galimybes, užtikrinant kokybišką integruoto kalbos ir dalyko mokymą/si.*

*4. **Paaiškinti** virtualios mokymo erdvės svarbą ir panaudojimo galimybes, užtikrinant kokybišką integruoto kalbos ir dalyko mokymą/si.*

*5. **Parengti** moksleiviams projektinę užduotį, pritaikant IKT, skirtą integruotam kalbos ir dalyko mokymui.*

*6. **Parengti** integruoto kalbos ir dalyko mokymo pamoką virtualioje mokymo erdvėje.*

1. IKT formų įvairovė ir taikymo galimybės IDUKM

Pokyčiai švietimo sistemoje, mokymo/si būdų ir metodų gausa, sparti informacijos ir komunikacijos technologijų plėtra ir, be abejonės, pačių besimokančiųjų poreikių kaita verčia keisti ir patį mokymo/si procesą. Integruoto dalyko ir kalbos mokymo novatoriškumas visų pirma pasireiškia tuo, kad tuo pat metu yra tobulinama visa eilė mokinio kompetencijų, tokių kaip dalyko žinios, užsienio kalbos kompetencijos, kompiuterinis raštingumas, komandinio darbo ir įvairių strategijų taikymo gebėjimai, mokantis netradicinėje aplinkoje ir tampant kūrybingu ir motyvuotu mokymo/si proceso dalyviu. IKT tenka svarbus vaidmuo šiame mokymo/si procese, nes technologijos tampa nepamainomu įrankiu, tobulinant tarpdalykinį mokymo turinį ir formas.

Kadangi vienas iš esminių IDUKM principų yra mokymasis, atrandant ir išbandant praktiškai pačiam besimokančiajam, o ne nurodant mokytojui, IKT suteikia puikią galimybę motyvuoti mokinį, skatinti jo kūrybiškumą , aktyvumą ir atsakomybę už mokymąsi, naudoti autentiškus šaltinius, paremtus realiomis gyvenimiškomis situacijomis ir supažindinančius mokinį su įvairiais tarpkultūriniais aspektais. Nors technolgijų panaudojimas mokymo/si procese tikrai nėra naujas dalykas (mokymo laboratorijos, audio ir video įrašai buvo naudojami jau 1960-70-ais metais), užduotys

dažniausiai būdavo gana nuobodžios ir nelavinančios vaizduotės, kūrybiškumo, bendradarbiavimo ir nekeliančios ypatingo susidomėjimo (Dudeney, Hockly 2007:7). IKT formų gausa šiuolaikiniam IDUKM mokytojui suteikia galimybę naudotis jau paruoštais IDUKM pamokų planais, scenarijais, vertinimo metodais, dalintis naudinga patirtimi su kitais mokytojais įvairiose pasaulio šalyse, vykdyti bendrus projektus, sudaryti puikiais sąlygas savo mokiniams mokytis savarankiškai ir išmokti patiems vertinti savo pasiekimus.

1.1 IKT formų gausa šiuolaikiniame mokyme

- Internetinės mokymo šaltinių svetainės **(Longman)**;
- Internetiniai autentiškų tekstų tinklapiai **(BBC)**;
- Interaktyvi medžiaga kompaktinėse plokštelėse;
- Virtualios mokymo/si aplinkos **(Moodle)**;
- Virtualios informacijos erdvės **(Wiki)**;
- Internetiniai dienoraščiai (**Blog**);
- Internetiniai žodynai, enciklopedijos **(Cambridge dictionary online)**;
- Elektroninės komunikavimo priemonės **(Skype)**;
- Interaktyvios mokymo lentos;
- Kompiuterinių programų naudojimas klasėje **(PowerPoint pristatymai)**;
- Socialiniai tinklai **(Facebook).**

1.2 IKT -- galimybė didinti mokinių motyvaciją mokytis

Šiuolaikiniai mokiniai -- "digital natives", "net generation"

⇩

- auga IKT apsuptyje,
- virtuali terpė – įprasta laisvalaikio praleidimo, žaidimų vieta,
- internetas – įprastas informacijos paieškos įrankis,
- priima/ priimtų IKT grįstą mokymą/si kaip pažįstamą natūralų procesą,
- produktyviai išnaudotų buvimą virtualioje aplinkoje.

Dauguma mokytojų -- "digital immigrants ", "technophobes"

⇩

- virtuali terpė – nėra 'įgimta' pažinimo/ informacijos paieškos forma,
- IKT panaudojimas kelia nerimą bei tampa iššūkiu,
- suteikia galimybę tobulėti,
- suteikia galimybę mokyti ir mokytis bendradarbiaujant.

1.3 IKT -- galimybė gerinti ir kalbos, ir dalyko mokymo kokybę

- Autentiškų šaltinių anglų/prancūzų/vokiečių kalba panaudojimas,
- Užduočių ir mokymo proceso diferencijavimas (gabiems vaikams, silpniau besimokantiems ir t.t.),
- Savarankiško mokymosi organizavimas bei savarankiškumo mokymesi skatinimas (interaktyvios užduotys, internetinių šaltinių analizė ir t.t.),
- Galimybė pasirinkti mokymosi tempą,
- Kūrybinio komandinio mokymosi organizavimas: mokiniai –tyrėjai,
- Galimybė rengti bendrus projektus su kitų mokyklų, kitų miestų, kitų šalių bendraamžiais,
- Galimybė plėtoti ne hierarchija, o bendradarbiavimu pagrįstus mokinių-mokytojų santykius.

1.4 IKT panaudojimas integruojant dalyką ir kalbą užtikrina efektyvesnį

kalbos mokymąsi

⇩

- Natūralus kalbos mokymasis,
- Neakcentuojamos taisyklės,
- Savaeigis kalbos formų įsisavinimas,
- Autentiški kalbos vartojimo pavyzdžiai,
- Komunikacinė kompetencija.

dalyko mokymąsi

⇩

- Autentiški dalyko šaltiniai,
- Išplėstos savarankiško ir komandinio mokymosi galimybės,
- Plati kūrybinės, tyriminės, projektinės veiklos terpė.

1.5 Skaitmeniniai bendravimo ir bendradarbiavimo įrankiai

BLOG	WIKI	PODCAST
(Lt.) Internetinis dienoraštis arba žurnalas. • ***dažniausiai pildomas vieno asmens;*** • ***skaitytojams gali būti leista komentuoti, jiems gali būti suteikti atpažinimo vardai;*** • ***turi atvirkštinę chronologinę seką;*** • ***bloge gali būti talpinami tekstai, nuotraukos, nuorodos į kitus tinklapius;*** • ***blogai gali būti kuriamis, siekiant įvairių tikslų: pradendat intelektualiais akademiniais, baigiant kasdieniniais;*** ***Blogų tipai:*** ***Moksleivio blogas,*** ***Mokytojo blogas,*** ***Klasės blogas***	*Vieša bendrai dalyvių kuriama **internetinė erdvė**.* • *pasižymi dinamika ir autorių gausa;* • *kiekvienas autorius gali keisti wiki turinį prirašydamas arba koreguodams informaciją;* • *gali suteikti besimokantiesiems galimyubę bendradarbiauti, atliekant užduotis, rengti bendrus projektus;* • *neturi nuoseklios chronologinės sekos;* • *Išskirtinis wiki bruožas – ribos tarp skaitytojo ir kūrėjo nebuvimas;* • *žymiausias wiki – **Wikipedia**, t.y. internete talpinama enciklopedija.*	***(Lt.)Tinklalaidė.*** • *audio ir/arba video medžiaga, transliuojama internete, kurią galima atsisiųsti į kompiuterį arba mobilią priemonę (pvz. MP3 grotuvą);* • *podcast sukūrimas nelengva užduotis pradedantiesiems naudoti IKT.*

parengta pagal Chapelle ir Jamieson (2008), Dudeney ir Hockly (2007) bei Sharma ir Barrett (2007).

1.5.1 Sukūrę mokytojo Blog'ą galėsite

- Organizuoti mokiniams internetinių tekstų skaitymus, analizę;
- Pateikti mokiniams papildomos medžiagos (audio ir video klipus, paveikslėlius, lenteles ir pan.);
- Nurodyti mokiniams svarbius internetinius puslapius, kuriais naudodamiesi mokiniai rastų reikiamos informacijos;
- Patekti instrukcijas, paskirti užduotis;
- Organizuoti praktinius, kūrybinius rašinius (visai klasei);
- Rengti mokinių forumus;

- Pateikti grįžtamąjį ryšį, skatinti įsivertinimą, teikti pagalbą mokiniams;
- Organizuoti projektinę veiklą, pateikti dokumentus susijusius su būsima veikla;
- Eksperimentuoti ir rasti daugiau blog'ų panaudojimo galimybių.

1.5.2 Blog panaudojimo kalbos mokyme atvejis

1. Metų trukmės kalbos kursas.
2. Maža suaugusiųjų grupė.
3. Dėstytojas pasiūlo įkurti blog'ą, kuris turi tapti bendrai kuriamu besimokančiųjų mokymosi dienoraščiu.
4. Pirmasis blog'o įrašas – drauge išdiskutuotos jo rašymo taisyklės, kurių visiems dalyviams privalu laikytis.
5. Pagal sudarytą eilę grupės nariai talpina blog'e kiekvienos pamokos santrauką.
6. Visi nariai gali kolegų pateiktas santraukas papildyti ar pataisyti.
7. Dėstytojas teikia grįžtamąjį ryšį apie besimokančiųjų kalbos vartojimą, kuriant blog'o medžiagą.
8. Problemos: ne visi savo laiku pateikė santraukas, ne visiems blog'o rašymas atrodė reikalingas.
9. Blog'ą viso kurso metu kūrė tik likę entuziastai.
10. Blog'o entuziastai gale kurso pateikė pristatymą su blog'o įrašų pavyzdžiais ir komentarais, kuo blog'o rašymas jiems buvo naudingas.

IKT taikymo IDUKM pamokoje seminaro akimirkos

1.5.3 Sukūrę Wiki galėsite

- Įgyvendinti mokinių kūrybinio rašymo projektus;
- Suteikti mokiniams galimybę kartu redaguoti ir papildyti tekstą;
- Organizuoti komandinį duomenų kaupimo darbą;
- Rengti diskusijas;
- Sukurti jaukią bendradarbiavimo atmosferą, sustiprinti komandinio darbo gebėjimus;
- Sekti kaip jūsų mokiniai bendromis jėgomis sukuria tekstą, pasiekia užduoties tikslą.

1.5.4 Wiki panaudojimo kalbos mokyme atvejis

1. Universitetinis akademinės anglų kalbos kursas.
2. Studentai dažnai susidūrė su nežinomais žodžiais, kurie apsunkino sudėtingų tekstų skaitymą.
3. Dėstytoja įkūrė grupės wiki, kad besimokantieji galėtų plėsti savo žodyną.
4. Per savaitę kiekvienas studentas turėjo įrašyti į grupės wiki po vieną naują žodį.
5. Jie taip pat prirašydavo sakinį, kuriame tas žodis buvo pavartotas, teksto šaltinį, žodžio apibrėžimą ir nuorodą bei savo komentarą.
6. Paspaudę nuorodą, grupės kolegos galėdavo apsilankyti to apibrėžimo puslapyje.
7. Kiekvieną savaitę keli studentai pristatydavo savo surinktus žodžius visai grupei.

Nuorodos internetinių įrankių sukūrimui:

Blog

http://www.blogger.com

http://wordpress.com

http://www.sixapart.com

http://www.pmachine.com

Wiki

http://pbwiki.com

http://www.editthis.info

http://www.wikispace.com

1.6 Webquests -- projektinės užduotys, taikant IKT

Webquests – tai tiriamoji veikla, reikalaujanti besimokančiųjų rinkti informaciją apie tam tikrą fenomeną, subjektą, temą, naudojantis internetiniais šaltiniais

Webquest užduotį paprastai sudaro 5 dalys:

1. ***Įvadas*** *– sukuriama užduoties situacija, mokiniams gali būti priskirtos rolės.*
2. ***Užduotis*** *– išaiškinamas veiklos tikslas ir kokių rezultatų siekiama.*
3. ***Procesas*** *– žingsnių, kaip atlikti užduotį, seka bei internetinių resursų, kur galima rasti reikiamą informaciją, nuorodos.*
4. ***Įvertinimas*** *– nurodoma, kaip mokiniai bus įvertinti.*
5. ***Išvados*** *– nurodoma, ko mokiniai bus išmokę, kai atliks webquest užduotį. IDUKM atvejų – gali būti siekiami rezultatai kalbos ir dalyko srityse* (Sharma ir Barrett, 2007).

1.7 Praktinio IKT taikymo, integruotant dalyko ir kalbos mokymą, užduotis

Naudodami pateiktą pavyzdį ir šabloną, integruoto dalyko ir kalbos pamokai parengite moksleivių projektinės veiklos užduotį, kurioje moksleiviai turėtų naudotis internetiniais resursais anglų, prancūzų arba vokiečių kalba (užduotys parengtos pagal Sharma ir Barrett, 2007).

Užduoties pavyzdys anglų kalba -- London visit webquest

Introduction

You and some friends have decided to travel to London for the day on Saturday. Your train arrives at Victoria Station at 10:20, and your train home leaves at 17:35. You have just over seven hours in one of the world's most interesting cities.

Task

You are going to plan your day out in London. You want to see at least three of the most famous landmarks, e.g. Buckingham Palace; visit one big museum; and do some shopping. Remember, you can walk around the centre of London, but if you want to visit things outside the centre, you need to take the Underground. Your plan should include how much money you will need. Most national museums are free; other tourist attractions charge for entry.

Process

Use the resources to plan your time in London. You do not need to have an exact timetable. Do not forget you need time to get from one place to another, whether you walk or use the Underground. You are taking a packed lunch, so you do not need to research restaurants, but you need to decide on a good place to sit and eat your sandwiches.

Be ready to explain your plan to the rest of the group.

Resources

Map of London

http://maps.google.co.uk/maps

http://www.panoramicearth.com/index.php7europe/england/london

Enter 'London' in the Google Maps search box, and then use the controls to zoom in closer and move around the map. To find a good place to sit and eat your lunch use the Panoramic Earthwebsite.

London Underground

http://www.visitlondon.com/tubeguru

If you decide to travel by Underground, use this website to plan your journey and to find out what is close to each station.

Tourist information

http://www.visitlondon.com

Find the *Essential Guide to London* and click on *Attractions* to find out about places to visit or *Shopping* to find out where to buy things.

Webquest užduoties šablonas anglų kalba

Evaluation
You need to have a well-organized day. Do not try to include too much in your seven hours. Think carefully about how to explain your day and why you want to visit the places on your plan. When you are presenting your plan, do not forget that your visit is in the future.
Conclusion
You now know more about what to do in London. You have also practiced talking about future plans.
Resources
Website name:
URL:
Description:
Website name:
URL:
Description:
Evaluation
Conclusion

Eine Reise nach Frankfurt am Main - webquest

Einführung

Sie möchten zwei Tage in Frankfurt am Main verbringen. Sie haben die Möglichkeit drei Sehenswürdigkeiten zu besichtigen. Sie sollen auch in Frankfurt am Main übernachten.

Aufgabenstellung

Sie sollten zweitägige Reise nach Frankfurt am Main organisieren. Sie haben Lust die Buchmesse zu besuchen. Sie interessieren sich für das Goethe- Haus und Goethe-Museum. Der Eurotower (Europäische Zentralbank) ist auch besonders interessant. Frankfurt am Main ist eine große Stadt, um die Sehenswürdigkeiten zu besichtigen, sollten Sie den Zug nehmen. Sie müssen sich auch irgendwo aufhalten.

Prozess

Um den Zeitplan zu bilden, benutzen Sie die Internetressourcen. Vergessen Sie nicht, dass Sie auf der Buchmesse den ganzen Tag verbringen. Danach erklären Sie Ihr Zeitplan für die ganze Gruppe. Um die Sehenswürdigkeiten zu besichtigen, sollten Sie den Zug nehmen. Für die Mittagspause haben Sie Ihr Lunchpaket, deshalb sollten Sie auch eine ruhige Stelle zum Essen finden. Vergessen Sie nicht, sich um die Übernachtung zu kümmern.

Internetressourcen / Quellen

Stadtplan Frankfurt am Main

http://maps.google.de/

Schreiben Sie in die Tabelle "Frankfurt am Main". Sie können die Karte vergrößern und verkleinern, um sie sich besser anschauen zu können.

Deutsche Bahn

http://www.bahn.de/p/view/index.shtml

Diese Seite hilft Ihnen von Punkt A zu Punkt B zu fahren.

Webquest užduoties šablonas vokiečių kalba

Einführung

Aufgabenstellung

Prozess

Internetressourcen / Quellen

Bewertung

Schlussfolgerung

im Futur verwendet.

Užduoties pavyzdys prancūzų kalba --Visite À Paris

Introduction

Vos amis et vous, vous avez décidé d'aller à Paris samedi. Votre train arrive à la Gare de Lyon à 10.20 et il repart à 17.35. Vous avez un peu plus de 7 heures pour visiter une des plus belles villes du monde.

Votre consigne

Vous devez planifier votre journée à Paris. Vous désirez visiter au moins trois endroits importants, par exemple Notre Dame de Paris; un musée célèbre, par ex. le Louvre et faire les courses. Vous pouvez visiter tout le centre de Paris mais si vous voulez aller aux lieux qui sont hors du centre, vous devrez prendre le métro. Aussi vous devez calculer l'argent dont aurez besoin. Cherchez les prix des billets de métro si vous en avez besoin et les prix des billets des monuments à visiter.

Développment

Utilisez toutes ces ressources pour planifier votre journée à Paris. Il n`est pas nécessaire d`avoir le calendrier exact. Mais n`oubliez pas de prévoir du temps pour aller d`un endroit à l`autre, même si vous allez à pied ou prenez le métro. Vous avez votre repas avec vous, ainsi vous n`aurez pas besoin de chercher un restaurant, seulement vous devrez trouvez un bon lieu pour manger votre sandwich.
Vous devrez tout expliquer au reste du groupe.

Ressources

Visite virtuelle des plus beaux monuments de Paris

Pour choisir les lieux que vous voudriez visiter, entrez dans le site suivant:
http://www.paris-26-gigapixels.com/index-fr.html.
Vous y trouverez les 20 plus beaux monuments de Paris, et vous pourrez faire une visite virtuelle de la ville.
Choisissez au minimum 2 objets à visiter.

Plan de Paris

http://maps.google.fr/

Écrivez « Paris Gare de Lyon » dans la recherche pour voir le plan de la ville et votre point de départ. À gauche vous pouvez chercher des itinéraires qui vous intéressent.

Métro et autres transports de Paris

http://www.parisinfo.com/plan-paris/se-deplacer/transports-en-commun/

Dans ce site vous trouverez: le plan du métro de Paris, tous les itinéraires et les tarifs du transport et encore plus d'information.

http://www.ratp.fr/fr/. Entrez-y et cherchez en haut à la droite « me déplacer »

Me déplacer

Itinéraires

Horaires & trafic

Plans

Titres & tarifs

Accessibilité des réseaux

Cyclistes et piétons

Mieux voyager

Echanger avec vous

Vos questions

Touristes

Information touristique

http://www.parisinfo.com/

Ici vous trouverez toute l'information dont vous aurez besoin.

Évaluation

L'objectif de cette tâche est d'avoir une journée bien planifiée. N'essayez pas de visiter beaucoup de lieux. Pensez bien ou vous voudriez aller et pourquoi. En préparant la présentation de votre plan, n'oubliez pas qu'on parle de l'avenir, de vos projets.

Conclusion

Vous savez plus de Paris, aussi vous avez pratiqué les temps de futur.

Užduoties pavyzdys lietuvių kalba –Vizitas į Paryžių

Įžanga

Jūs ir Jūsų draugai nusprendėte šeštadienį vykti į Paryžių. Jūsų traukinys atvyksta į Lijono stotį (Gare de Lyon) 10 val. 20 min. ir išvyksta 17 val.35 min. Taigi Jūs turite truputį daugiau nei 7 val. pamatyti vienam gražiausių pasaulio miestų.

Užduotis

Jums reikia suplanuoti dieną Paryžiuje. Norite aplankyti bent tris svarbias vietas(pvz. *Paryžiaus Dievo Motinos (Notre-Dame de Paris) katedrą,* garsų muziejų, tokį kaip Luvras). Jūs galite aplankyti visą Paryžiaus centrą, bet nepamirškite, kad jeigu norėsite nuvykti toliau, turėsite važiuoti metro. Taip pat Jūs turėtumėte paskaičiuoti, kiek pinigų Jums reikės. Suraskite metro bilietų kainas, jeigu ketinate juo važiuoti, ir objektų, kuriuos ketinate aplankyti, bilietų kainas.

Užduoties atlikimas

Naudokitės visais ištekliais tam, kad galėtumėte suplanuoti dieną Paryžiuje. Nereikia sudaryti tikslios dienotvarkės, tačiau neužmirškite, kad nesvarbu, kaip keliausite, pėsčiomis ar metro, jums reikės laiko tam, kad nuvykti nuo vieno objekto iki kito. Maistą pietums Jūs turite su savimi, tad nereikės ieškoti restorano, tiesiog paieškokite gražios vietos, kur galėtumėte suvalgyti savo sumuštinį.

Savo dienotvarkę Jūs turėsite pristatyti likusiems grupės nariams.

Ištekliai

Virtualus gražiausių Paryžiaus paminklų vizitas

Tam, kad galėtumėte išsirinkti vietas, kurias norėtumėte aplankyti, įeikite į šį puslapį

http://www.paris-26-gigapixels.com/index-fr.html.

Čia Jūs rasite 20 pačių gražiausių Paryžiaus paminklų ir galėsite juos virtualiai aplankyti.

Pasirinkite bent tris vietas, kurias norėtumėte aplankyti.

Paryžiaus planas

http://maps.google.fr/

Įėję į šį puslapį, paieškos laukelyje įrašykite « Paris Gare de Lyon », tuomet matysite vietą, kurioje prasideda jūsų išvyka, ir visą Paryžiaus planą. Kairėje galite atlikti norimų maršrutų paiešką.

Metro ir kitos Paryžiaus transporto priemonės

http://www.parisinfo.com/plan-paris/se-deplacer/transports-en-commun/

Šioje svetainėje Jūs rasite : Paryžiaus metro žemėlapį, metro linijas, transporto bilietų kainas ir dar daugiau informacijos.

http://www.parisinfo.com/plan-paris/se-deplacer/transports-en-commun/

Šioje svetainėje Jūs rasite : Paryžiaus metro žemėlapį, metro linijas, transporto bilietų kainas ir dar daugiau informacijos.

http://www.ratp.fr/fr/.

Įėję į šį puslapį suraskite viršuje dešinėje « me déplacer ». Išskleidę meniu, rasite visą reikalingą informaciją.

Me déplacer

Itinéraires

Horaires & trafic

Plans

Titres & tarifs

Accessibilité des réseaux

Cyclistes et piétons

Mieux voyager

Echanger avec vous

Vos questions

Touristes

Turizmo informacija

http://www.parisinfo.com/

Čia rasite daug turistams naudingos informacijos.

Įvertinimas

Šios užduoties tikslas yra paruošti gerai suplanuotą dienotvarkę. Nesistenkite aplankyti kuo daugiau vietų. Gerai pagalvokite, kur ir kodėl norėtumėte apsilankyti. Ruošdami pristatymą nepamirškite, kad kalbame apie ateitį, jūsų planus.

Išvados

Jūs daugiau sužinojote apie Paryžių, taip pat panaudojote būsimuosius laikus.

2. Nuotolinio ir mišraus mokymo/si organizavimas IDUKM

2.1 Virtualios Moodle aplinkos panaudojimas, taikant IDUKM

Analizuojant ir vertinant IKT panaudojimą mokymo procese, buvo atlikta daugybė tyrimų, skirtų besimokantiems, mokytojams, švietimo institucijoms bei techniniam personalui, o taip pat išleista gausybė mokomosios ir mokslinės literatūros apie mišrų mokymą/si – mokymo/si būdą, kurio metu derinamas tradicinis mokymas klasėje ir įvairios mokinių / mokytojo veiklos virtualioje erdvėje. Dauguma tyrimų autorių neabejoja mišraus mokymo/si efektyvumu bei jo nauda besimokantiems (Vlachos 2009, Targamadzė, Petrauskienė, 2008:76; Byrne et al. 2006:1).

Taikant mišrų mokymą dažnai naudojama *MOODLE* (*Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment* /atvirojo kodo žiniatinklinė virtualaus mokymosi aplinka) platforma, kuri jau seniai pripažinta viena populiariausių ir lanksčiausių virtualių mokymo/si aplinkų Lietuvoje bei pasaulyje. Šios mokymo/si platformos kūrėjas – Martin Dougiamas, žymus australų mokslininkas ir IKT ekspertas. *Moodle* virtualioji aplinka vertinama dėl jos paprastumo ir patogumo vartotojui, galimybių rūšiuoti kursus pagal kategorijas, pateikti skirtingus kursų formatus, stebėti vartotojo aktyvumą, daryti atsargines kurso kopijas, daugumą teksto rašymo sričių redaguoti HTML redaktoriais ir kt.

Kaip žinia, taikant IDUKM, dalyko turinio mokymas/is yra tiek pat svarbus, kaip ir kalbos mokymas/is, o virtuali *Moodle* aplinka yra puiki terpė, kurioje mokytojas gali talpinti mokomąją dalyko medžiagą ir organizuoti įvairias interaktyvias mokinių veiklas užsienio kalba. Kad veiklos *Moodle* terpėje būtų efektyvios ir keltų teigiamas emocijas tiek mokiniams, tiek mokytojui, svarbu kokybiškai paruošti mokomąją IDUKM medžiagą, ją patraukliai pateikti *Moodle* aplinkoje, informuoti mokinius apie tai, kaip jų darbas virtualiame kurse bus vertinamas ir būti pasiruošus techninių problemų sprendimui. Šiame skyriuje trumpai apžvelgiami kurso *Moodle* aplinkoje rengimo kriterijai, mišriam mokymui pritaikyto dalyko turinio struktūra, mokymo/si organizavimo būdų tinkamumas, paramos mokiniui teikimas bei mokinių žinių ir pasiekimų vertinimo / įsivertinimo realijos.

2.2 Nuotolinio kurso Moodle aplinkoje rengimo kriterijai

- Bendra informacija apie dalyką Moodle aplinkoje;
- Mokymosi tikslų formulavimas ir pateikimas; Mokymo/si organizavimo būdų tinkamumas;
- Paramos mokiniui teikimas;
- Žinių ir pasiekimų vertinimas / įsivertinimas;
- Technologinių sprendimų tinkamumas;
- Aiški ir suprantama struktūra;
- Patogus meniu;
- Aiški navigacija;
- Nepažeistos autorinės teisės;
- Dalyko / mokinio vadovas;
- Interaktyvumas.

2.3 Mišriam mokymui pritaikyto dalyko turinio struktūra

- Sudominantis įvadas;
- Teorinė medžiaga (skaidrės, vaizdo paskaitos, internetiniai šaltiniai);
- Dalyko terminų užsienio kalba žodynėlis;
- Interaktyvi iliustruojanti medžiaga (lentelės, garso ir / ar vaizdo medžiaga);
- Praktinės užduotys;
- Savikontrolės klausimai / interaktyvūs testai;
- Internetinės nuorodos papildomam darbui;
- Testų pavyzdžiai.

2.4 Mišraus mokymo/si organizavimo būdų tinkamumas

- Informacijos teikimas (žodžiu, raštu, vaizdo, garso pagalba);

- Mokinių savarankiškas darbas;
- Naujų išteklių paieška ir tyrinėjimas;
- Diskusijos;
- Praktinis žinių taikymas;
- Kritiško mąstymo ir aktyvaus mokymosi skatinimas;
- Projektai ir darbas grupėse.

2.5 Paramos mokiniui teikimas: bendravimas ir bendradarbiavimas

- Dalyko mokymosi / mokinio vadovas;
- Mokymosi tvarkaraštis;
- Bendravimo ir bendradarbiavimo įrankiai:
  - Forumai;
  - Sinchroninės konsultacijos;
  - Asinchroninės konsultacijos;
  - Vaizdo konferencijos;
  - El. paštas.

2.6 Mokinių žinių ir pasiekimų vertinimas / įsivertinimas

- Aiškiai pateikta informacija apie vertinimo strategiją;
- Pateikti vertinimo kriterijai;
- Besimokantiesiems pateiktos savęs vertinimo galimybės;
- Pateikti savikontrolės klausimai;
- Žinių patikrinimo būdai:
  - Testas pamokos metu;
  - Užduotys Moodle aplinkoje;
  - Projektai;

- Darbas grupėse.

2.7 Savikontrolės užduotis

Kuriame iš šių scenarijų aprašytas mišraus mokymo taikymas?

1. Mokiniai atlieka interaktyvias namų darbų užduotis iš CD-ROM.
2. Mokiniai bendrauja su kitos šalies mokiniais *Skype* pagalba kartą per mėnesį.
3. Mokiniai mokosi 75 % kurso tradiciniu būdu klasėje ir 25 % kurso virtualioje aplinkoje (pvz. *Moodle*).
4. Kartą per savaitę mokytojas veda pamoką kompiuterinėje laboratorijoje, kurios metu mokiniai atlieka projektinius darbus.
5. Mokiniai atlieka *webquests* projektines užduotis virtualioje *Moodle* aplinkoje, moderuojant jų dalyko mokytojui.
6. Mokiniai dalyvauja projekte, kurio metu bendrauja su užsienio šalių mokiniais elektroniniu paštu.

!

Nors visi išvardinti atvejai yra *e-mokymosi* pavyzdžiai, tačiau tik 3 ir 5 yra mišraus mokymo/si modelio taikymo pavydžiai, kadangi mokinių veiklos yra organizuojamos virtualioje erdvėje.

2.8 Praktinio taikymo užduotis

Paprašykite savo mokinių padiskutuoti apie mišraus mokymo/si pranašumus ir trūkumus, išreiškiant besimokančiojo požiūrį:

Pranašumai	Trūkumai
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Pasitikrinkite, ar jūsų mokiniai pabrėžė panašius aspektus:

Pranašumai	Trūkumai
Mokausi man patogiu metu ir tempu; Turiu laiko apmąstyti savo nuomonę ir klaidas prieš rašant forumuose; Mokymosi medžiagos turinys man lengvai prieinamas ir aiškus; Galiu naudotis nurodytais papildomais šaltiniais internete; Patinka, kad yra daugiau bendravimo su mokytoju, nors ir virtualaus.	Jaučiuosi vienišas; Mano lūkesčiai nesutapo su realia situacija; Sunku tobulinti kalbėjimo įgūdžius, nes daugiausia komunikuoju raštu; Reikia tureti labai didelę motyvaciją; Nervina techninės problemos; Nemoku organizuoti savo laiko; Trūksta įsivertinimo įgūdžių.

3. Internetinių resursų panaudojimas, projektuojant IDUKM pamokų turinį ir užduotis

Internetas siūlo gausybę autentiškos medžiagos užsienio kalba, todėl jis tampa nepamainomu mokymo/si medžiagos šaltiniu IDUKM mokytojams ir mokiniams. Toks šaltinis yra ypač vertingas projektuojant tokias komandines veiklas, kaip diskusijos, debatai ar projektinis darbas. Internetiniai resursai taip pat labai naudingi, kai besimokančiojo poreikiai yra labai specifiniai, iš siauros srities arba tai tiesiog turi būti autentiški ir einamieji įvykiai. Beje, nors mokytojai dažnai renkasi svetaines, skirtas tam tikro dalyko mokytojams, reikėtų turėti omenyje, kad autentiška neadaptuota medžiaga taip pat gali būti labai įdomi ir naudinga mokiniams, jeigu tą medžiagą pavyksta adaptuoti savo mokymo tikslams ir pritaikyti tikslinei auditorijai.

Būtent neaprėpiama internetinių šaltinių įvairovė kartais tampa neigiamo požiūrio į tokių šaltinių naudą priežastimi, nes dažnai būna keblu surasti tinkamą resursą savo dalyko medžiagai sukurti, ypač kai mokytoją riboja nepakankamas užsienio kalbos mokėjimas. Kritiškai vertinant šaltinį, skirtą IDUKM medžiagai kurti, derėtų atkreipti dėmesį į šiuos dalykus:

- ***Techninius reikalavimus*** *(kas turėtų būti instaliuota kompiuteryje, kad būtų galima matyti / girdėti ar vykdyti interaktyvias veiklas);*

- ***Dizainą*** *(ar tekstas, spalva, šriftas ir kt. padeda susikoncentruoti ar, atvirkščiai, blaško dėmesį);*
- ***Kalbos, kuria pateiktas šaltinis, lygį, kalbėjimo tempą ir aiškumą*** *(ar garso/ vaizdo medžiaga atitinka mokinių užsienio kalbos gebėjimus, ar pasirinkta kalba atitinka standartinę kalbą, ar tai – slengas, akcentas, oficiali ar šnekamoji kalba). Renkant šaltinius mokiniams, kurių užsienio kalbos gebėjimai yra žemesnio lygio, tinkamesnė medžiaga yra ta, kur yra panaudotos vaizdinės priemonės (lentelės, grafikai, nuotraukos su paaiškinimais), o ne vientisas tekstas;*
- ***Veiklas*** *(ar jos motyvuos mokinius, skatins susidomėti, ar, atvirkščiai, bus nuobodžios, neaktualios ar per sudėtingos);*
- ***Turinio ir autoriaus/ių patikimumą;***
- ***Tarpkultūrinius aspektus*** *(IDUKM- tai metodas, kuris akcentuoja tarpkultūrinės komunikacijos svarbą);*
- ***Pritaikymą mokymosi proceso individualizavimui*** *(t.y. skirtas mokiniams, turintiems skirtingą užsienio kalbos kompetenciją, skirtingus mokymosi stilius ir tempą, tinkamas savarankiškam darbui, darbui porose, grupėse ir kt.);*
- ***Pritaikymą įvairiems didaktiniams tikslams realizuoti*** *(ar moko dalyko terminų užsienio kalba, ar pateikia tarpkultūrinius aspektus, skatina mokinius diskutuoti tam tikra tema, moko užsienio kalbos kompetencijų (pvz. rašymo, skaitymo ar klausymo);*
- ***Tinkamumą įvairių užduočių tipams kurti*** *(ar redagavus tekstą, galima pažymėti dalyko terminus, sudaryti glosarijų (pateikti žodžio paaiškinimą, pavyzdį kontekste ir lietuvišką vertimą), ištrinti teksto antraštes ir užduoti mokiniams jas sugalvoti ir t.t.) Yra svetainių, kurios pateikia transkripcijas visos autentiškos garso ar vaizdo medžiagos, kurią mokytojas / mokinys klauso arba žiūri. Tai labai patogu ir mokytojui, ir mokiniui, nes vienu metu galima įsijungti į keletą veiklų: sužinoti ką nors apie studijuojamą dalyką, išmokti dalyko terminų, klausyti ir atkartoti taisyklingą tų terminų tarimą, sužinoti, kaip tie terminai naudojami kontekste.*

Puikus kokybiško internetinio šaltinio pavyzdys, kuriuo galėtų pasinaudoti bet kurio dalyko IDUKM mokytojai yra nemokama mokomoji medžiaga anglų kalba pavadinimu „BBC schools learning resources for home and school", kurią galima rasti šiuo

internetiniu adresu: http://www.bbc.co.uk/schools/. Geografijos, istorijos, gamtos mokslų, muzikos, matematikos, technologijų ir kitų dalykų mokytojai čia gali rasti įdomios video / audio medžiagos, kurią galima pritaikyti individualiam ir komandiniam darbui, įvairiems mokinių mokymosi stiliams ir gebejimams lavinti. Svarbu paminėti tai, kad naudojant šią medžiagą IDUKM taikymo tikslais, būtina atsižvelgti į mokinių anglų kalbos kompetencijų lygį bei išmokyti juos dalyko terminų prieš organizuojant veiklas šioje svetainėje.

3.1 Savikontrolės užduotis

Įvertinkite *Pasaulio Gineso rekordų svetainę*, kurią rasite adresu http://www.guinnessworldrecords.com/, pagal žemiau išvardintus kriterijus:

Tikslumas (turinio ir kalbos)	Informacijos naujumas	Turinio aktualumas	Funkcionalumas (pritaikymas IDUKM pamokai)

!

Tikslumas:

Skyriuje „Apie mus" pateikiamas aprašymas leidžia manyti, kad visa informacija yra griežtai tikrinama kompetetingų svetainės komandos narių. Ši svetainė – labai tinkama integruotai anglų kalbos ir bent kurio dalyko pamokai, nes suteikia galimybę rasti informacijos britų, amerikiečių ir australų anglų kalba bei pabrėžti tarpkultūrinių aspektų svarbą.

Informacijos naujumas:

Paskutinė puslapio atnaujinimo data leidžia daryti išvadą, kad puslapis atnaujinamas kiekvieną dieną, todėl šioje svetainėje pateikiama informacija yra šviežia ir aktuali.

Turinio aktualumas:

Glausti aiškūs tekstai, suskirtyti pagal temas (pvz. gamta, ekonomika, technologijos, istorija ir kt.) ir jų pateikimo įvairovė (audio / video medžiaga, mokomieji žaidimai, skirti vaikams) rodo, kad ši svetainė yra tinkama IDUKM pamokai.

Funkcionalumas (pritaikymas IDUKM pamokai):

Pateiktą medžiagą galima adaptuoti tikslinei auditorijai pagl jų poreikius, mokymosi tempą bei anglų kalbos kompetencijos lygį. Visa video/ audio medžiaga ir mokomieji žaidimai lengvai atsidaro, nesukeldami jokių techninių nesklandumų.

3.2 Praktinio IKT taikymo -- internetinių resursų, projektuojant IDUKM pamoką, integruotant dalyko ir kalbos mokymą -- užduotis

- ✓ Naudojantis žemiau pateiktais internetiniais resursais, suraskite mokomosios medžiagos savo dėstomo dalyko tema;
- ✓ Adaptuokite surastą mokomąją medžiagą pagal pateiktą pavyzdį;
- ✓ Sudarykite 5-10 dalyko terminų (iš mokomosios medžiagos) žodyną;
- ✓ Sukurkite 3-5 užduotis, susijusias su mokomąja medžiaga;
- ✓ Sudarykite 5 dalyko terminų glosarijų, panaudojant žemiau pateiktus internetinius paveikslėlių žodynus.

Pavyzdys. Mokomosios medžiagos adaptavimas technologijų pamokai anglų kalba

Task. Look at some of the different materials that we use to make things.

Clay:

We find clay in the earth. It can be red, grey, black or brown. Clay is really soft and wet, so it can be made into many beautiful shapes, like this bowl. When this bowl is finished, it is going to be cooked in a very hot oven so that it becomes hard and we can use it. The cups and plates we use at meal times can also be made of clay.

Wood

Wood comes from trees. We use it to make furniture, like chairs and tables. We can also make paper from wood. There are thousands of different kinds of trees in the world but we must be careful to protect them because they are very important for the health of our planet.

Silk

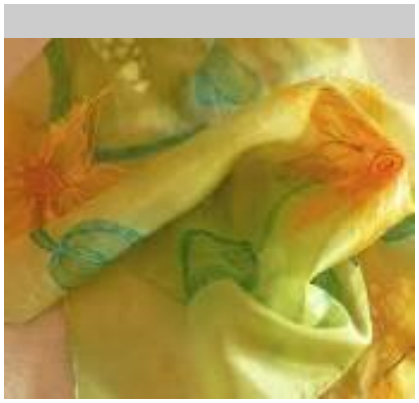

Silk comes from a worm called the silk worm. Young silk worms make silk cocoons, which people use to make clothes. Designers use colours, called dyes, to make the wonderful colours and patterns on the silk that we can see here. Silk clothes are very soft and beautiful.

a) Read again and answer:

1. How does clay become hard?
2. What things can be made of clay?
3. Why must we protect trees?

4. What can we make with silk?
5. What do young silk worms make?

b) Correct these sentences:

1. Clay comes from many different trees.
2. There are hundreds of different kinds of trees in the world.
3. Silk is made by designers with dyes.

c) Design something that you would like to make from one of these materials. Write some sentences about it and draw a picture.

3.3 Naudingos internetinės nuorodos IDUKM mokytojams

Anglų kalba

Online dictionaries

- **www.m-w.com**
- **pewebdic2.cw.idm.fr**
- **www.dictionary.com**
- **www.interglot.com**
- **www.onelook.com/?d=all_sci&v=&sort=&langdf=english**
- **Biology: www.biology-online.org/dictionary.asp**
- **Geology: www.webref.org/geology/geology.htm**
- **Dictionary with visual support: visual.merriam-webster.com**

Online encyclopedia

- **en.wikipedia.org/wiki/Main_Page**
- **www.howstuffworks.com**

Online grammars

- **www.edufind.com/english/grammar/subidx.cfm**

Pronunciation

- **www.howjsay.com**
- **www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish**

Useful sites on sciences

- **www.nature.com/nature/podcast/index.html**
- **literacyworks.org/learningresources**

- **www.breakingnewsenglish.com**
- **www.teachnology.com/teachers/lesson_plans**
- **http://www.teachingideas.co.uk/welcome/start.htm**
- **http://www.bbc.co.uk/scotland/learning/bitesize/standard/maths_i/numbers/d**
- **st_rev1.shtml**

Useful science publications

HUGHES G., A Handbook of Classroom English, Oxford, 1995. Sample handouts

OXFORD-DUDEN. Science and Medicine, Oxford, 1986. Sample handouts: geology, biology, chemistry & physics, mathematics, botany.

Useful CLIL material and lessons plans

- **www.open.ac.uk/openlearn/home.php**
- **science.howstuffworks.com**
- **www.tvblinkx.com**
- **www.enchantedlearning.com**
- **www.onestopclil.com**
- **www.proclil.org**

Vokiečių kalba

- **http://www.nthuleen.com/teach/culture.html**

Prancūzų kalba

- **http://www.lepointdufle.net/culture-generale.htm**

Literatūra

1.Byrne, R., et al. (2006) „Evaluating online, blended and traditional postsecondary institutional methods as measured by student and instructor surveys", iš Proceedings of 4th International Conference on Education and Information Systems: Technologies and Applications, vol. 1. Orlando (USA): the International Institute of Informatics and Systemics, 1-5.

2.Chapelle, C. A., Jamieson J. (2008) *Tips for Teaching with CALL: Practical Approaches to Computer-Assisted Language Learning*. New York: Pearson.

3.Dudeney, G.; Hockly, N. (2007) *How to ... Teach English with Technology*. Edinburgh: Pearson Education Limited.

4.Sharma, P.,Barrett B. (2007) *Blended Learning: Using Technology in and Beyond the Language Classroom*. Oxford: Macmillan.

5.Targamadzė, A.; Petrauskienė, R. (2008) „Nuotolinių studijų kokybė technologijų kaitos sąlygomis / The Quality of Distance Learning in the Situation of the Technical Change", iš Aukštojo mokslo kokybė / The Quality of Higher Education, no. 5. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 74-93.

6.Vlachos, K. (2009) „The Potential of Information Communication Technologies (ICT) in Content and Language Integrated Learning (CLIL): The Case of English as a Second/Foreign Language", iš CLIL Practice: Perspectives from the Field. Jyväskylä : University of Jyväskylä, 189-198.

III SKYRIUS. Mokymosi strategijos taikant IDUKM

Kalbos vartojimas, apimantis ir kalbos mokymąsi, susideda iš veiksmų, atliekamų asmenų, kurie, kaip individai ir socialinės veiklos subjektai, plečia savo kompetencijų – ir bendrųjų, ir ypač komunikacinių kalbinių – diapazoną.
Įvairiuose kontekstuose, esant įvairioms sąlygoms ir įvairiems apribojimams, jie pasikliauja savo turimomis kompetencijomis, kad atliktų kalbinę veiklą, apimančią tekstų, susijusių su tam tikrų sričių temomis, produkavimo ir / arba supratimo kalbinius procesus, suaktyvindami tas strategijas, kurios atrodo tinkamiausios užduotims atlikti. Šie veiksmai komunikacijos akto dalyvių yra atidžiai stebimi ir tai leidžia įtvirtinti arba keisti savo kompetencijas.

Bendrieji Europos kalbų metmenys, 2001, p. 25

🕮 *Išstudijavę šį skyrių gebėsite:*

1. ***Išvardinti ir apibūdinti*** *bendrąsias kompetencijas, kurias siekiama išugdyti pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopose;*
2. ***Nustatyti*** *mokėjimo mokytis kaip bendrosios kompetencijos ugdymo tikslus IDUKM turinio atžvilgiu;*
3. ***Išvardinti*** *komunikacinės kompetencijos komponentus ir* ***apibūdinti*** *šios kompetencijos ugdymo IDUKM pamokoje galimybes;*
4. ***Apibrėžti*** *mokymosi strategijas;*
5. ***Paaiškinti*** *mokymosi strategijų tipus ir klasifikacijas;*
6. ***Nustatyti*** *atitinkamas mokymosi strategijas, kurios gali būti taikomos dėstant jūsų dalyką ir siekiant įvairių tikslų;*
7. ***Integruoti*** *mokymosi strategijų mokymą į mokymo/si procesą ir jas taikyti IDUKM.*

1. Mokėjimo mokytis kompetencija

1.1 Mokėjimo mokytis kompetencija kaip bendrųjų kompetencijų ugdymo dalis

„Pradinio ir pagrindinio ugdymo mokymosi programose" (2008) numatoma, kad pagrindinio lavinimo mokyklos absolventas, baigdamas mokyklą, turi būti įgijęs šias bendrąsias kompetencijas (kurias sudaro kompetencijos sudedamųjų dalių – nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo – visuma): mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinę, iniciatyvumo ir kūrybingumo bei asmeninę kompetencijas. Visos kompetencijos glaudžiai susijusios, kai kurie elementai skiriasi tik tam tikrais aspektais (1 pav.):

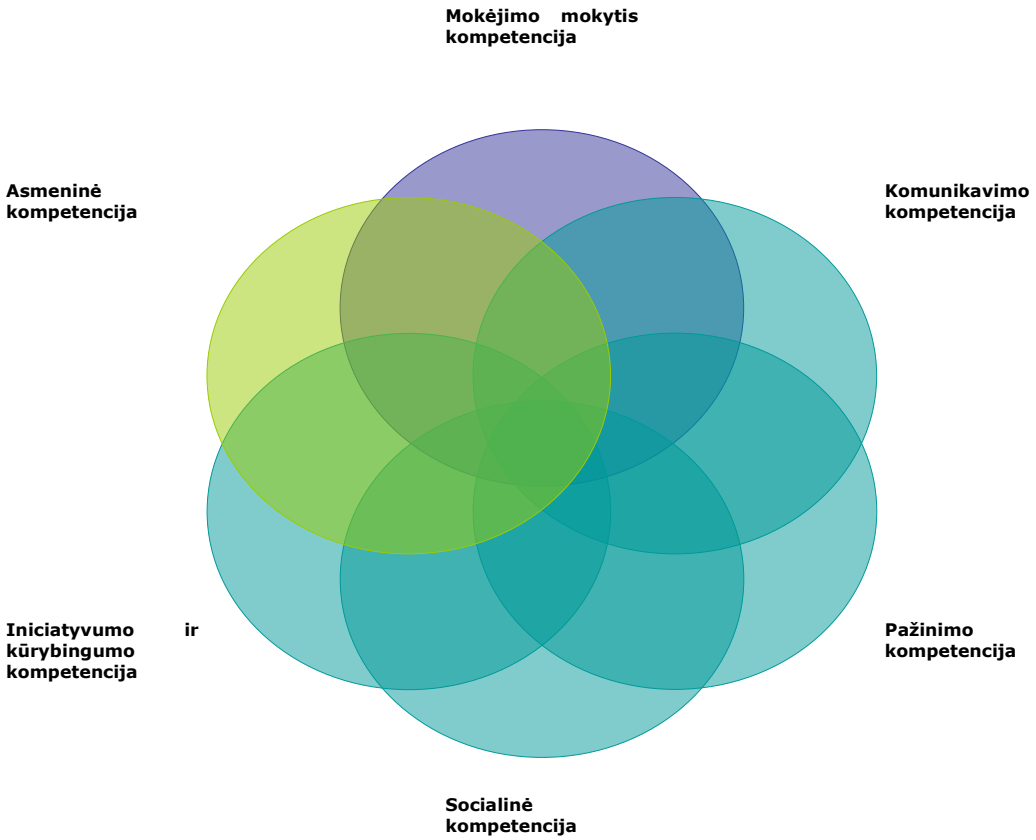

1 pav. Bendrosios kompetencijos kaip pagrindinio ugdymo siekiami rezultatai

„Vidurinio ugdymo bendrosiose programose“ (2011), aptariant svarbiausius ugdymo proceso ypatumus, akcentuojamas orientavimasis į didesne mokymosi galimybių įvairove pasižymintį ugdymo procesą. Kaip vienas iš ugdymo procesų ypatumų, pažymimas dėmesys mokymosi strategijoms: „mokiniai išmoksta tikslingai taikyti šiuolaikines mokymosi strategijas pageidaujamiems gebėjimams ir kompetencijoms ugdytis” (p. 6).

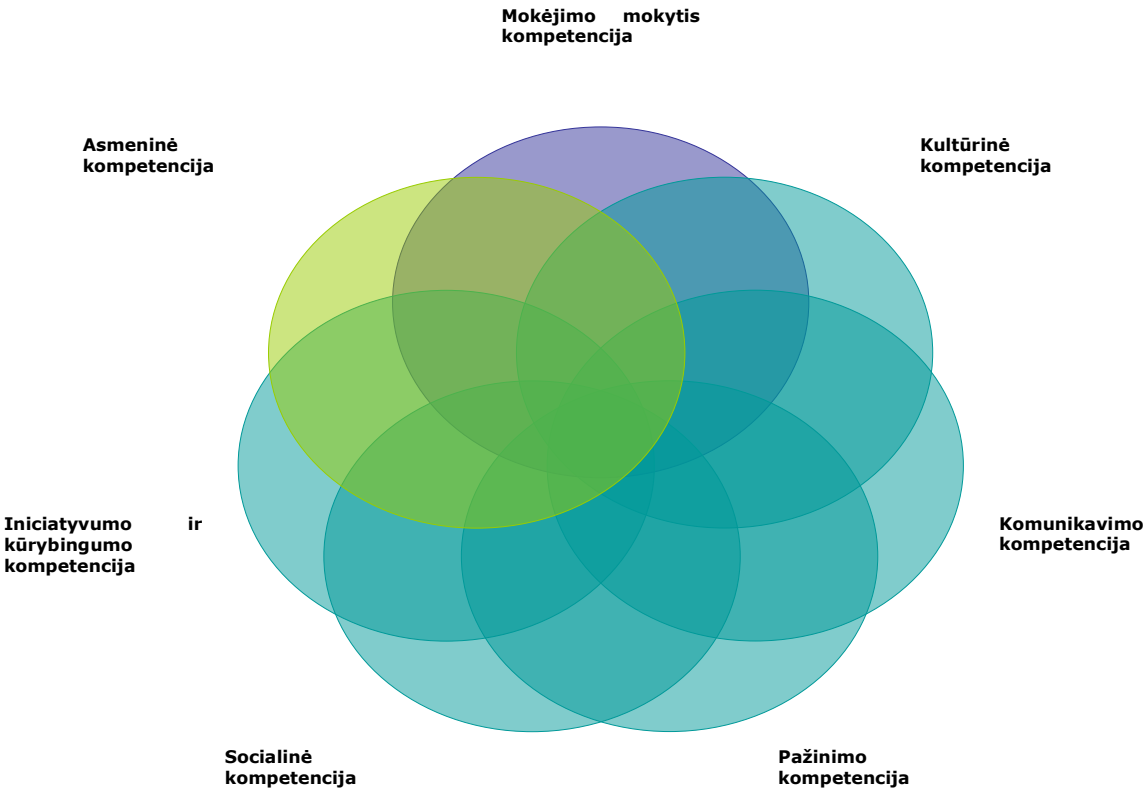

2 pav. Bendrosios kompetencijos kaip vidurinio ugdymo siekiami rezultatai

Palyginimui pateikiame sugretintas pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų numatytas ugdyti bendrąsias kompetencijas (1 lentelė), kurios papildo viena kitą, tęsia pradėtą ugdymą žemesnėje mokymosi pakopoje sudėtingesniu lygmeniu. Vidurinio ugdymo programose numatytos tos pačios šešios bendrųjų kompetencijų srities kompetencijos, kurių siekiama pagrindinio ugdymo etape, tik ketvirtoji –

socialinė kompetencija papildyta pilietiškumo aspektu ir pristatyta septintoji – kultūrinė kompetencija.

2 lentelė

Bendrosios kompetencijos, kurių siekiama pagrindiniame ir viduriniame ugdymo etapuose

Baigęs pagrindinę ugdymo programą, mokinys bus įgijęs šias kompetencijas:	**Baigęs vidurinio ugdymo programą mokinys yra įgijęs bendrųjų kompetencijų:**
14.1. mokėjimo mokytis. **Jaučia poreikį mokytis ir prisiima atsakomybę už savo mokymąsi, atkakliai siekia užsibrėžto tikslo. Geba planuoti ir apmąstyti mokymosi procesą ir rezultatus, išsikelti pamatuotus tolesnius uždavinius. Žino savo mėgstamus mokymosi būdus, pakankamus ir tobulintinus gebėjimus, mokymosi pasirinkimo galimybes;**	21.1. mokėjimo mokytis. Jaučiasi atsakingas už savo mokymąsi, geba save motyvuoti, planuoti mokymąsi, rinktis tinkamas mokymosi strategijas ir jas taikyti, įsivertinęs sėkmę gerinti savo mokymąsi;
14.2. komunikavimo. **Siekia konstruktyvaus dialogo, atsakingai vartoja kalbą. Supranta ir perduoda įvairaus pobūdžio žodinius ir nežodinius pranešimus, bendrauja atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, situaciją. Randa, kritiškai vertina, apibendrina informaciją ir tinkamai ją pateikia kitiems;**	21.2.komunikavimo. Supranta komunikavimo svarbą ir moka, atsižvelgdamas į kontekstą ir komunikavimo situaciją, veiksmingai komunikuoti kalbinėmis ir nekalbinėmis priemonėmis;

14.3. pažinimo. **Siekia pažinti save, domisi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, jos raida. Kryptingai pasirenka ir taiko pažinimo metodus, saugiai tyrinėja, nuosekliai, logiškai, kritiškai mąsto, analizuoja ir sprendžia problemas, daro pagrįstas išvadas. Geba aprašyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais, matematinėmis ir kitomis priemonėmis;**	21.3. pažinimo. Siekia įgyti žinių, ieško tiesos, geba konstruktyviai spręsti problemas, kritiškai mąsto, geriau pažįsta tikrovę taikydamas tyrimų metodus;
14.4. socialinę. **Gerbia ir toleruoja įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmones, žino savo ir kitų teises ir pareigas, suvokia save kaip bendruomenės ir visuomenės narį. Konstruktyviai bendradarbiauja siekdamas bendro tikslo, geba valdyti konfliktus, kuria ir palaiko draugiškus santykius, atjaučia kitus ir jiems padeda;**	21.4. socialinę pilietinę. Sąžiningas, atsakingas, gerbia ir toleruoja kitus, aktyviai dalyvauja bendruomenės gyvenime, veikia kitų labui, vadovaujasi demokratijos vertybėmis. Myli tėvynę, vertina šalies ir pasaulio paveldą, rūpinasi kitų ir aplinkos saugumu;
14.5. iniciatyvumo ir kūrybingumo. **Mato idėjų sąsajas ir kuria naujas idėjas, originaliai mąsto, geba pritaikyti patirtį naujose situacijose, numatyti alternatyvius problemų sprendimo būdus. Atviras pokyčiams, nebijo neapibrėžtumo, nežinomybės, pagrįstos rizikos, aktyviai dalyvauja įgyvendinant naujas idėjas, įtraukia kitus;**	21.5. iniciatyvumo ir kūrybingumo. Nusiteikia ir susitelkia kūrybiniams ieškojimams. Skatina kitus kūrybingai, nestandartiškai mąstyti. Priima kitų keliamas idėjas, geba jas taikyti. Prisiima atsakomybę už rezultatus. Gerbia autorių teises;

14.6. asmeninę. **Teigiamai vertina save, pasitiki savimi, moka sutelkti jėgas siekdamas užsibrėžtų tikslų. Atsparus nesėkmėms ir konfliktams, moka įveikti stresą, ieškoti paramos ir ją priimti. Sąžiningai ir atsakingai veikia, geba numatyti savo elgesio padarinius, rūpinasi savo ir kitų sveikata, saugiai elgiasi, saugo aplinką.**	21.6. asmeninę. Pozityviai mąsto, garbingai ir sąžiningai veikia, geba įveikti sunkumus ir atsakingai kuria savo gyvenimą;
	21.7. kultūrinę. Yra sąmoningas, atsakingas ir kūrybingas kultūros procesų dalyvis, puoselėjantis artimiausios aplinkos, šalies tautinę ir demokratinę kultūrą, pasaulio paveldą

Vidurinio ugdymo bendrųjų programų 10 priedas "Vidurinio ugdymo bendrosios programos: bendrųjų kompetencijų ugdymas" apibrėžia laukiamus mokinių pasiekimus, ugdant visas bendrąsias kompetencijas (p. 3). Mokymosi mokytis kompetencijos srityje išskiriami šie laukiami mokinių pasiekimai:

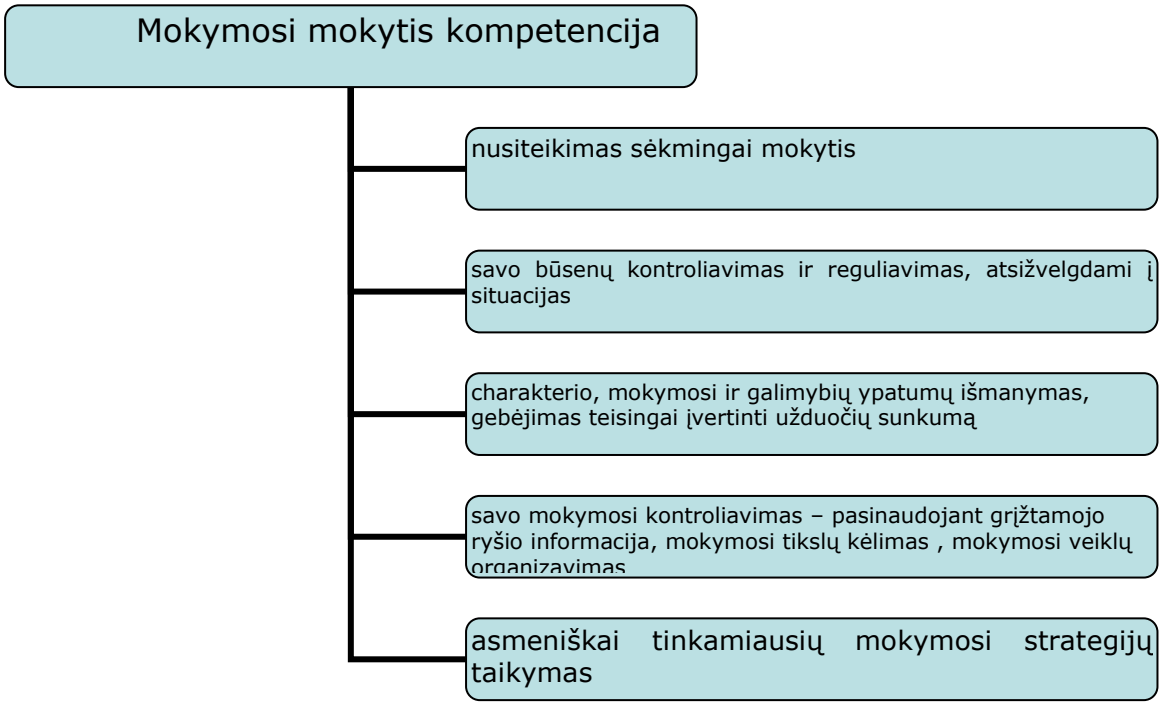

3 pav. Laukiami mokinių pasiekimai ugdant mokymosi mokytis kaip vieną iš bendrųjų kompetencijų viduriniame ugdyme

Praktinio taikymo užduotis 1

Palyginkite „Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose" (2008) ir „Vidurinio ugdymo bendrosiose programose" (2011) numatytų ugdyti bendrųjų kompetencijų sudedamąsias dalis. Pažymėkite skirtumus. Pasirinkite vieną iš ugdymo pakopų ir įvertinkite savo dalyko teikiamas galimybes bendrųjų kompetencijų ugdymui.

Mokėjimo mokytis kompetencija	**…**
Asmeninė kompetencija	…

Praktinio taikymo užduotis 2

Palyginkite bendrųjų kompetencijų sudedamąsias dalis Oxford mokymosi strategijų klasifikacijos atžvilgiu. Kurios mokymosi strategijas galėtų būti taikomos siekiant šių bendrųjų kompetencijų mokantis jūsų dėstomą dalyką. Pvz.,

Mokėjimo mokytis kompetencija	**Taikoma metakognityvinė strategija**	**Pasirengimas eksperimento vykdymui biologijos pamokoje: Proceso planavimas Eiga Įvertinimas**
Asmeninė kompetencija	Afektyvinė strategija	Savęs drąsinimas, nuraminimas, sustiprinimas prieš projekto darbo pristatymą viešai

2.Komunikacinė kompetencija

Mokydamiesi užsienio kalbų mokykloje, mokiniai turėtų „įgyti užsienio kalbos komunikacinę kompetenciją, suteikiančią galimybę vartoti kalbą įvairiose asmeninio bei viešojo gyvenimo situacijose; ugdyti(s) asmenines ir socialines vertybines nuostatas, atvirumą pasaulio bendruomenei ir toleranciją, kūrybiškumą ir saviraišką užsienio kalba" („Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai", 2003, p.234). Moksleiviai turėtų išmokti "bendrauti užsienio kalba (keistis informacija, idėjomis, nuomonėmis, požiūriais, patirtimi) įprastose asmeninio ir viešojo gyvenimo situacijose; išsiugdyti lingvistinę kompetenciją, būtiną sėkmingai komunikuoti; išmokti komunikacinių intencijų raiškos būdus ir rinktis juos pagal komunikacinę situaciją; taikyti tinkamas strategijas, suvokdami ir kurdami tekstus bei bendraudami raštu ir žodžiu; naudotis informacinėmis technologijomis, ieškodami informacijos ir keisdamiesi informacija užsienio kalba; išmokti įvairių kalbos mokymosi būdų ir taikyti juos mokydamiesi kalbų; susipažinti su šalies (šalių), kurios (kurių) kalbą mokosi, bendravimo normomis ir jas taikyti bendraudami su tos šalies (tų šalių) atstovais (ibid., p. 235).

„Bendrosios programos ir išsilavinimo standartų" didaktinės nuostatos remia komunikacinę užsienio kalbų mokymosi kryptį, kuri akcentuoja kalbos kaip bendravimo priemonių sistemos sampratą, suprantant kalbos mokymąsi kaip procesą, pagrįstą interakcija ir prasmingu bendravimu, moksleivio individualia ir grupine veikla. Tam, kad moksleivis galėtų atlikti šią veiklą, jis turi gebėti mokytis. Komunikacinę kompetenciją įvairūs autoriai supranta vienodai – kaip gebėjimą bendrauti, tačiau išskiriami skirtingi šios kompetencijos elementai. „Bendrosios programos" grindžiamos J. A. van Eko komunikacinės kompetencijos samprata. Pateiksime šia samprata pagrįstus komunikacinės komunikacijos, ugdomos mokant užsienio kalbų, komponentus, palygindami su hipotetinėmis galimybėmis ugdyti šiuos komponentus integruojant dalyko ir užsienio kalbų mokymą (žr. Lentelė 1).

1 lentelė

Užsienio kalbų komunikacinės kompetencijos komponentai ir galimybės ugdyti komunikacinę kompetenciją dalyko mokymesi bei IDUKM

Komunikacinės kompetencijos komponentai	**Sudedamosios dalys**	**Galimybės ugdyti šiuos gebėjimus dalyko mokyme/si.**	**Galimybės ugdyti šiuos gebėjimus IDUKM**
Lingvistinė	Kalbos struktūrų pažinimas, palaipsnis įvaldymas ir taisyklingas vartojimas. Sukaupimas ir tinkamas žodyno vartojimas, raidžių, garsų išmokimas ir jų santykio suvokimas bei taisyklingas tarimas. Minimalios žinios apie kalbos išplitimą, kalbų šeimą, bendro supratimo apie kalbos funkcionavimą susidarymas. Svarbu sudaryti sąlygas	Susipažinimas su specifiniu dalykui būdingu žodynu lietuvių kalboje, jo palaipsnis įvaldymas ir dalykui būdingų terminų vartojimas. Skirtingų dalykų terminų gretinimas, specifinių panašumų ir skirtumų paieška. Tarptautinių žodžių – dalyko specifinių terminų analizavimas, susipažinimas ir vartojimas. Tinkamas	Susipažinimas su specifiniu dalykui būdingu žodynu užsienio kalboje, jo palaipsnis įvaldymas ir dalykui būdingų terminų vartojimas. Skirtingų dalykų terminų gretinimas, specifinių panašumų ir skirtumų paieška. Dalyko terminologijos lietuvių ir užsienio kalba gretinimas, etimologinių termino atsiradimo ir paplitimo šaknų paieška. Gebėjimas rasti skirtumus tarp to paties termino

	moksleiviui įžvelgti esminius kalbos kaip komunikavimo priemonių sistemos bruožus, plėsti kalbinį akiratį. Šiam procesui padeda užsienio kalbos gretinimas su gimtąja kalba ir kitomis kalbomis, kurias moksleivis moka ar girdi aplinkoje. Lingvistinės kompetencijos ugdymas nėra savitikslis: ji yra komunikacinės kompetencijos ir bendro kultūrinio bei lingvistinio išsilavinimo pagrindas.	reikšminių sąvokų, simbolių vartojimas.	atitikmens keliose kalbose.
Sociolingvistinė	Išmokimas/ mokymasis vartoti kalbos formas ir jas interpretuoti pagal situaciją: situacija	Skirtingų kalbos formų pasirinkimas pristatant dalyko medžiagą formalioje ir	Skirtingų kalbos formų pasirinkimas pristatant dalyko medžiagą formalioje ir neformalioje

	(kas su kuo, apie ką, kur ir kokiu tikslu bendrauja) lemia kalbos formų pasirinkimą.	neformalioje situacijoje.	situacijoje užsienio kalba.
Diskursinė	Išmokimas/ mokymasis suprasti, suvokti ir formuluoti, kurti rišlius ir aiškius įvairių žanrų ir stilių sakytinius ir rašytinius tekstus.	Gebėjimas dėstyti mintis, kurti rišlų ir aiškų sakytinį ir rašytinį tekstą remiantis dalyko turiniu ir parenkant atitinkamą lietuvių kalbos stilių ir žanrą.	Gebėjimas kurti rišlų ir aiškų sakytinį ir rašytinį tekstą remiantis dalyko turiniu ir parenkant atitinkamą lietuvių bei užsienio kalbos stilių ir žanrą.
Strateginė	Išmokimas/ mokysis naudotis įvairiomis strategijomis, siekiant suprasti klausomą arba skaitomą tekstą, kuriant savo tekstą raštu ir žodžiu, bendraujant su pašnekovu, taip pat siekiant įgusti kalbą paremti papildomomis bendravimo priemonėmis	Išmokimas mokytis perkeliant mokymosi strategijas mokantis naujo dalyko. Savo strategijų repertuaro kūrimas.	Išmokimas mokytis perkeliant mokymosi strategijas mokantis naujo dalyko. Savo strategijų repertuaro kūrimas.

	(gestais, mimika ir pan.) ir kitomis kompensavimo strategijomis.		
Sociokultūrinė	Žinių įgijimas ir ugdymas suvokti tą sociokultūrinį kontekstą, kuriame kalba vartojama. Sociokultūrinė kompetencija ugdoma nuo pat pirmosios pamokos visais kalbos mokymo(si) būdais.	Dėmesys sociokultūriniam kontekstui siejant su dalyko specifika.	Dėmesys sociokultūriniam kontekstui siejant su dalyko specifika.
Socialinė	Pasitikėjimo savimi, gebėjimo ir noro bendrauti su kitais, mokėjimo tinkamai elgtis įvairiose socialinėse situacijose ugdymas.	Asmenybės ugdymas/is taikant aktyvaus mokymo, mokantis bendradarbiaujant, probleminio mokymo metodus.	Asmenybės ugdymas/is taikant aktyvaus mokymo, mokantis bendradarbiaujant, probleminio mokymo metodus.

Strateginė subkompetencija yra svarbi komunikacinės kompetencijos komponentė. *Mokėjimo ir mokymo mokytis* svarba Lietuvos mokslinėje pedagoginėje literatūroje pabrėžiama jau daugelį dešimtmečių. 1936 m. S. Šalkauskis, aptardamas "mokymo ir

mokymosi lytis", teigė, kad mokytojas turi nusimanyti apie "įsiminimo ir išsimiklinimo dėsnius ir techniką" (1992, p. 112), t.y., kaip geriau įsiminti informaciją ir kaip išsiugdyti, išsitreniruoti savo mokymosi strategijas, kad jas taikant, pasiekti geresnių mokymosi rezultatų. J. Vabalo-Gudaičio nuomone, žinias reikia įsisąmoninti, įprasminti, kad mokymo pagrindą sudaro paties besimokančiojo mokymasis. Anot L. Jovaišos (1997), "mokinių specialios recepcinės, percepcinės, mneminės, mentalinės ir praktinės – operacinės ir kūrybinės veiklos" būdai ir būdų sistemos sudaro mokymosi metodų visumą (p. 150). V. Rajeckas (1966) akcentavo ugdomojo mokymo idėją (1995; 1997), pabrėždamas, kad pats besimokantysis turėtų siekti tobulėti, t.y. orientuotis į savimoką, o mokyklos uždavinys - išmokyti mokytis, lavinti žinių įgijimo bei veiklos būdus, kad mokiniai žinias įgytų patys aktyviai veikdami, per patyrimą, plėtodami pažintines galias, intelektinius mokėjimus.

„Bendrieji Europos kalbų metmenys" (2008) gebėjimą mokytis (savoir-apprendre) apibūdina kaip procesą, kuris „sutelkia egzistencinę kompetenciją, turimas žinias bei gebėjimus ir pasitelkia kitas kompetencijas. Gebėjimas mokytis gali būti apibūdinamas kaip mokėjimas arba nusiteikimas atrasti tai, kas kitoniška, kitą kalbą, kitą kultūrą, kitus žmones ar naujas žinias" (p. 29).

Šiuolaikiniai užsienio kalbų mokymosi ir įsisavinimo tyrimai rodo, kad gebėjimą mokytis sąlygoja mokymosi strategijų įsisavinimas ir gebėjimas jas tinkamai naudoti. Taip besimokantysis veiksmingiau įsisavina studijuojamą kalbą, sėkmingiau susidoroja su iškilusiais bendravimo sunkumais bei ilgiau išlaiko įgytus kalbinius gebėjimus (Mačianskienė, 2004).

Cohen (2011) primena, kad pasikeitus paradigmai nuo mokymo į mokymąsi, besimokantieji negali būti palikti vieni paieškoje kaip mokytis. Mokytojas turėtų skirti papildomai laiko ir energijos tam, kad išsamiai paaiškintų strateginę mokymosi pusę ir suteiktų mokiniams tokius įrankius kaip gebėjimus:

1. pačiam diagnozuoti savo <...>mokymosi stiprybes ir silpnybes
2. labiau kreipti dėmesį į tai, kas jiems padeda efektyviau mokytis
3. išsiugdyti platų problemų sprendimo gebėjimų spektrą
4. eksperimentuoti su jau pažįstamomis ir naujomis mokymosi strategijomis
5. priimti sprendimą kaip susidoroti su užduotimi
6. kontroliuoti ir įvertinti užduoties atlikimą
7. perkelti efektyvų strategijos taikymo metodą į kitą <...> kontekstą (p. 117)

Praktinio taikymo užduotis 3:

Remiantis savo dalyko specifika, papildykite šią lentelę penktuoju stulpeliu „Galimybės ugdyti/s šias subkompetencijas mokant/is (įrašykite savo dėstomą dalyką, pvz., istorijos)". Surašykite, kokius konkrečius gebėjimus galima ugdytis jūsų dėstomo dalyko mokymosi procese (Galite remtis „Bendrųjų programų" dalyko kompetencijos ir mokymosi mokytis nuostatomis.)

Mokymosi piramidė

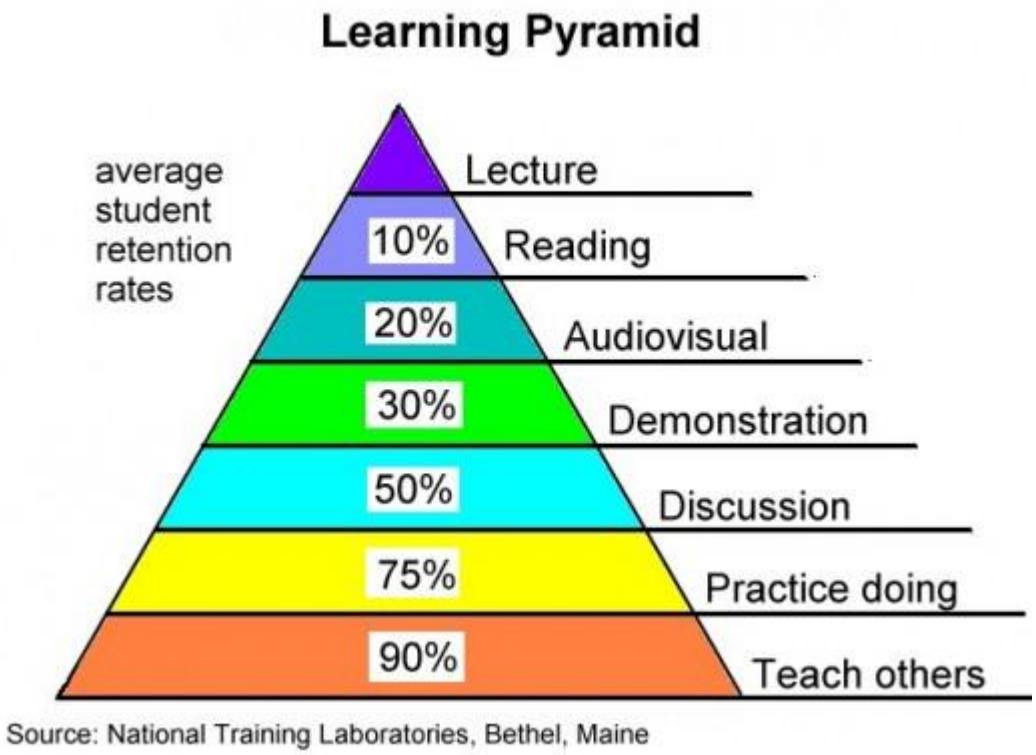

http://docmo.hubpages.com/hub/How-to-use-Role-Play-in-Teaching-and-Training

3.Mokymosi strategijos

3.1 Samprata

1996 UNESCO komisijos pranešimo apie švietimo misiją XXI amžiuje pagrindinis teiginys akcentuoja švietimo humanistinius tikslus, teigiant, kad švietimo pagrindą sudaro keturi kertiniai akmenys: *mokymasis būti, mokymasis pažinti, mokymasis veikti ir mokymasis gyventi kartu.*

Idėjos apie mokymosi strategijas, apie mokymąsi mokytis, mokymosi gebėjimų tobulinimą pastebimos jau praeito šimtmečio pradžioje ir dar anksčiau. Tačiau net ir šiandieninės modernios mokyklos retai kada skatina strateginį mąstymą. Tyrėjai įvairiai apibrėžia mokymosi strategijas, vadindami jas įvairiai - mokymosi procesais, specifiniais problemos sprendimo metodais, žingsniais, įrankiais, mentalinėmis operacijomis, veikimo būdais, siekiant atitinkamo tikslo, veikimo būdais, siekiant atitinkamo tikslo, kognityviniais mechanizmais, kurie padeda besimokančiajam įsisavinti medžiagą, ją atgaminti, naudoti, įvertinti mokymosi procesą bei pasiekti daugelį kitų su mokymusi susijusiu tikslų.

Weinstein ir Mayer (1986) apibūdino mokymosi strategijas kaip *besimokančiojo elgseną ir mintis mokymosi proceso metu, įtakojančias besimokančiojo informacijos užkodavimo procesą*

Mokymosi strategijos - *kognityvinės operacijos, esančios aukščiau už tiesiogiai su užduoties atlikimu susijusiais procesais* (Pressley ir kt., 1990, Gage ir Berliner, 1994).

Anot Goldstein ir Mather (1998), mokymosi strategijos - *mokymosi problemų įveikimo įgūdžių ir būdų sistema*.

Mokymosi strategijos - tai *specifiniai problemos ar užduoties sprendimo metodai, veikimo būdai, siekiant atitinkamo tikslo, suplanuoti tam tikros informacijos kontroliavimo ar manipuliavimo ja dizainai; kontekstualizuoti 'kovos, mūšio planai', kurie gali kisti laikas nuo laiko* (Brown, 1997).

Strategijos tarsi *lankstas*, jungiantis *mokinio išteklius (kompetencijas*) ir *tai, ką jis geba daryti naudodamasis tais ištekliais* (komunikacinę veiklą) (Bendrieji Europos kalbų metmenys, 2008)

Cohen (2011) apibrėžia besimokančiojo strategijas kaip *mintis ir veiksmus, kurį kalbą besimokantieji pasirenka ir operacionalizuoja sąmoningai, kad pagelbėtų atliekant daugybę užduočių nuo pat mokymosi pradžios iki puikaus kalbos išmokimo etapo.*

Kiekvienas mes turime įvairių galimų problemos sprendimo būdų visumą ir pasirenkame vieną - ar keletą - atitinkamai problemai spręsti. Sėkmingo mokymosi strategijos vadinamos raktu į mokinio autonomiją. Reiškia, norint padėti individui sėkmingai adaptuotis naujoje socialinėje erdvėje, šiuo atveju sėkmingai naudoti kalbą kaip bendravimo priemonę, reikia užtikrinti atitinkamų mokymosi ir bendravimo strategijų įvaldymą.

Pastaruoju metu išaugus tyrėjų susidomėjimui mokymosi strategijomis bendrame edukaciniame kontekste, atsirado platesnis terminas - *besimokančiojo strategijos (learner strategies)*, kuris reiškia, kad besimokantysis aktyviai dalyvauja mokymosi procese, ne tik kaip veiksmo atlikėjas, bet kaip problemų sprendėjas, reflektuojantis apie įgytas ir įgyjamas žinias ir gebėjimus.

Cohen (1998) išskyrė **kalbos mokymosi** ir **kalbos naudojimo** strategijas, jas apibrėždamas kaip procesus, kuriuos besimokantysis pasirenka sąmoningai, kad sukauptų, išlaikytų, atgamintų ir pritaikytų informaciją apie tą kalbą. **Kalbos mokymosi** strategijos, pagal Cohen, yra šios:

- ✓ medžiagos, kurią reikia išmokti, *identifikavimas*, atskyrimas nuo kitos medžiagos, jei reikia, *sugrupavimas,* kad būtų lengviau išmokti;
- ✓ *kartojimas*, pakartotini kontaktai su medžiaga;
- ✓ specifinės *atminties strategijos*, atsiminimo technikos, mnemonika ar kitos atminties procedūros;

Kalbos naudojimo strategijas Cohen suskirsto į keturias grupes:

- ✓ *Atgaminimo* – medžiagos atgaminimas, atsiminimas, įvairios atminties strategijos;
- ✓ *Pakartojimo* – praktikavimasis, peržiūrėjimas, kas išmokta, pasikartojimas
- ✓ *Priedangos* – kompensacinės ar susidorojimo su situacija strategijos, padedančios sudaryti įspūdį, kad besimokantysis moka kalbą. Šių strategijų naudojimo tikslas - ne išmokti kalbinę medžiagą, net nebūtinai dalyvauti pokalbyje, o tik neatrodyti nepasiruošusiam ar nemokančiam.

✓ *Bendravimo (komunikacinės)* – prasmingos ir informatyvios informacijos perdavimas klausytojui ar skaitytojui: intralingvistinės (gramatinės taisyklės apibendrinimas, žodyno reikšmės perkėlimas iš vieno konteksto į kitą), interlingvistinės (neigiamas perkėlimas, temos išvengimas, perfrazavimas. Jos gali turėti poveikį mokymuisi, bet gali ir neturėti. Teigiama, jog besimokantieji pirmiausia įsisavina receptyviąsias strategijas arba rutinas, pvz., pakartojimus ar standartines frazes. Po to įsisavinamos strategijos, kurios vartojamos interakcijai – pokalbio metu - arba tos, kurios įgalina besimokantįjį pažvelgti į kalbą kaip į mokymosi objektą, išmokti transformuoti lingvistinę medžiagą.

Bendravimo strategijas apibūdina kaip "susidorojimo su sunkumais taktikų rinkinį", kuris reikalingas, kad 'bendravimo kanalas butų atviras', kai besimokančiojo 'lingvistinis repertuaras' nėra pakankamai platus, ir jis negali suprasti, nei kas ką tik buvo pasakyta, nei išreikšti, ką norima pasakyti toliau. Tai šios strategijos: *pasakymas kitais žodžiais (circumlocution), savo žodžio sukūrimas, pagalbos prašymas, įvairių frazių įterpimas, siekiant išlošti laiko ir pagalvoti*

Mokymosi bendradarbiaujant strategijos skatina aktyvų mokymąsi integruojant socialinę ir afektyvinę dinamiką tarp besimokančiųjų bei tarp besimokančiųjų ir pedagogų. Tokios strategijos remiasi idėja, kad žinių įsisavinimas ir kūrimas yra aktyvūs socialiniai procesai, kuriuose besimokantysis turi dalyvauti; tai nėra procesai, kur besimokantysis yra tik žiūrovas, pasyviai sėdintis pamokoje klasėje (Bruffee, 1984, 1993).

Geresnių rezultatų pasiekta strategijų vartojime akcentuojant ne specifinių komunikacijos bruožų mokymą bei mokymąsi, o kalbos mokymosi procesus, t.y., kai besimokantieji pramoksta daugiau kalbos ir išmoksta analizuoti bei kontroliuoti savo lingvistines sistemas ir veiksmingai perdirbti lingvistinę informaciją. Analizė reiškia besimokančiojo gebėjimą suvokti kalbą kaip sistemą, žinoti kaip dirbti su kalba ir ją naudoti. Šios rūšies žinių trūkumas pasireiškia, kai besimokančiojo funkcionaliniai ketinimai naudoti kalbą neatitinka jo lingvistinės kompetencijos, kuri padėtų tuos ketinimus aktualizuoti. Tai sukuria 'užburtą ratą': 'analitinės' žinios atsiranda naudojant kalbą, o naudojimo kompetencija priklauso nuo 'analitinių' žinių įsisavinimo.

Aktyvų mokymą skatinančias strategijas galima apibrėžti kaip mokymosi veiklą, kurioje moksleiviai aktyviai dalyvauja atlikdami įvairias užduotis ir apmąsto tai, ką jie veikia ir nuveikia (Chickering ir Gamson, 1987; Bonwell ir Eison, 2001)

Gerai žinoma, kad moksleiviai išmoksta geriau, jei aktyviai dalyvauja mokymosi veikloje ir nėra tik pasyvūs informacijos priėmėjai. Aktyvūs mokymo/si metodai remiasi aktyvaus mokymosi strategijomis, kurios gali būti sukurtos pateikiant medžiagą pagal įvairių *mokymosi stilių* poreikius:

- vizualinio mokymosi stiliaus moksleiviams - per modelius ir demonstracijas,
- girdimojo stiliaus moksleiviams – per diskusijas, debatus ir žaidimus;
- kinestetinio bei lytėjimo mokymosi stiliaus moksleiviams – per modelius ir vaidmenų žaidimus.

Tyrimai rodo, kad kiekvienoje grupėje net 73% studentų mokymosi efektyvumas išaugo, kai mokytoja naudojo girdimųjų, regimųjų ir jutiminių veiklų derinį. Likę 17% studentų skyrėsi savo mokymosi modalumo prioritetais ir sugebėjo suprasti pateikiamą medžiagą tik tada, jei ji buvo pateikiama pagal jų mokymosi stilių. Todėl siekdami patenkinti visų moksleivių poreikius, mokytojai turėtų naudoti multisensorinius metodus.

Mokymasis – daugiamodalinis reiškinys. Dauguma mokymosi strategijų naudoja ne vieną, o kelias mokymosi modas tuo pat metu, pvz., dirbant kompiuteriu – pelės spragtelėjimas bus kinestetinis bei jutiminis judesys, o struktūrizuotos medžiagos pateikimas diagramose, lentelėse, grafikuose bei jų nagrinėjimas, demonstracinio filmo stebėjimas – regimojo ir girdimojo mokymosi stiliaus aktyvavimas.

Šioje mokomojoje knygoje analizuosime Rebekos Oxford (1990) pateiktą, tyrinėtą ir dažniausiai kalbų metodikoje taikomą šešių mokymosi strategijų sistemą, kurią sudaro trys tiesiogiai su mokymosi procesu susijusios strategijų grupės – atminties, kognityvinės ir kompensacinės strategijos – ir trys netiesiogiai susijusios su mokymusi, bet įtakojančios ir palengvinančios mokymąsi strategijų grupės: metakognityvinės, socialinės ir afektyvinės strategijos.

Strategijos – tai priemonės, kurias kalbos vartotojas naudoja, kad sutelktų bei subalansuotų savo išteklius ir panaudotų gebėjimus bei pritaikytų veikimo būdus taip, kad atitiktų komunikacijos konteksto reikalavimus ir sėkmingai bei ekonomiškiausiai iki galo atliktų konkrečią užduotį priklausomai nuo konkretaus tikslo.

Bendrieji Europos kalbų metmenys, 2008

3.2 Strategijų rūšys

Atminties strategijos

Atminties strategijas arba vadinamas *mnemonines priemones* žmonės vartoja tūkstančius metų, norėdami *lengviau įsiminti, ilgiau išlaikyti atmintyje ir prireikus veiksmingiau atgaminti naują medžiagą.* Dar ankstyvuose psichologiniuose tyrimuose apie mokymąsi teigta, kad nustatant, kas atsimenama, labai svarbu *asociacijos*. Ankstyvieji eksperimentalistai patvirtino, kad atsimenama geriau, kada idėjos ir faktai asocijuojasi vieni su kitais, arba kai jie pakartojami praktiškai.

Žmogiškosios atminties tyrėjai bandė rasti paaiškinimus, kaip informacija perdirbama, užkoduojama ir išsaugojama atmintyje. Paprasčiausią informacijos perdirbimo modelį sudaro trumpalaikė arba darbinė atmintis (STM), kuri išrūšiuoja priimamą suvokimą ir susieja su turimomis žiniomis ir ilgalaikė atmintis (LTM), išsauganti patirtį ir konceptualias žinias.

Praktinio taikymo užduotis 4:

Parenkite sąrašą specifinių dalykų, ką reikia moksleiviams įsiminti jūsų dėstomo dalyko medžiagoje. Pvz., mokantis užsienio kalbos moksleiviams reikia įsiminti:

Leksinius vienetus – žodžius ir sąvokas, posakius

Gramatinių struktūrų formas ir reikšmes

Eilėraščius, citatas, dainų žodžius

Kognityvinės strategijos

Kognityvinės psichologijos požiūriu, žmonės *perdirba* įsisavinamą informaciją: nauja informacija suvokiama, atrenkama ir išlaikoma visų pirma trumpalaikėje atmintyje. Ten informacija perdirbama įvairių mentalinių procesų metu, užkoduojama ir pervedama į žinių struktūras. Manipuliavimas informacija, jos atgaminimas, išsaugojimas ilgalaikėje atmintyje vyksta kognityvinių strategijų dėka. Tam, kad veiksmingai funkcionuotų, žmonės išmoksta įvairius būdus, kaip perdirbti informaciją. Kai kurioms užduotims atlikti reikia skirti daugiau dėmesio, kitoms, kurios buvo daug kartų praktikuotos, reikia mažiau. Bet kokio kognityvinio gebėjimo vystymasis reikalauja gerai išmoktų, automatiškų procedūrų, kai kontroliuojami procesai įsisavinami ir atliekami vis mažiau sąmonei kontroliuojant. Tačiau įsisavinant sudėtingus kognityvinius gebėjimus, pvz., studijuojamą kalbą, vien automatiškai vykdomų procesų nepakanka. Besimokydami kalbos, sukuriame naujas struktūras, nes turime interpretuoti naują informaciją, naujai organizuojame jau įsisavintą ir atmintyje išlaikomą informaciją. Besimokantysis turi sustruktūrizuoti ir susisteminti įsisavintą informaciją, o šiam struktūrizavimo procesui vykti reikalingos skirtingos nei automatizavimo procese operacijos.

Kognityvinėms strategijoms tyrėjai priskiria mokymosi ir problemų procese besimokančiojo pasitelkiančius būdus, žingsnius ir operacijas, kurioms atlikti reikia tiesioginės analizės, transformacijos ar mokymosi medžiagos sintezės procesų. Nors tyrėjai identifikavo daugelį kognityvinių strategijų, pateikiame pačias svarbiausias:

- *Kartojimas* – formalus garsų ir žodžių praktikavimas; formulių ir kalbos modelių atpažinimas,
- *Natūralistinis praktikavimas* – šaltinių paieška, kalbos mokymasis žiūrint TV ar klausantis radijo, skaitant knygas ar straipsnius, klausantis paskaitų, rašant laiškus, vedant užrašus,
- *išsiaiškinimas/pasitikrinimas,*
- *dedukcinis išprotavimas,*
- *spėjimas, išvadų darymas,*
- *formulių ir modelių atpažinimas,*
- *vaizdų pasitelkimas,*
- *garsų pasitelkimas,*
- *vertimas,*

- *grupavimas, klasifikavimas,*
- *pagrindinių žodžių išskyrimas,*
- *kontekstualizavimas*.

Oxford (1990) teigimu, kognityvinės strategijos yra esminės mokantis naujos kalbos. Jos labai įvairios savo apimtimi ir mentalinių procesų sudėtingumo atžvilgiu, tačiau turi bendrą bruožą: kognityvinių strategijų pagalba besimokantysis manipuliuoja arba transformuoja studijuojamą medžiagą.

Cohen (2011) teigia, kad kognityvinės strategijos aktyvuoja esminius kalbos mokymosi ir vartojimo procesus ir yra susijusios su suvokimu, samprotavimais, mąstymo ir konceptualizavimo procesais, kurie vyksta mokantis kalbą (identifikuojant, grupuojant, išlaikant ir kaupiant kalbinę medžiagą) bei aktyvuojant žinias (atgaminant kalbinę medžiagą, repetuojant, kartojantis, suprantant kitos kalbos žodžius, frazes ar kitus kalbos elementus (p. 19).

***Praktinio taikymo užduotis 5**:*

Parenkite sąrašą kognityvinių strategijų, kurios gali būti naudingos mokantis jūsų dėstomą dalyką ir pateikite temą ar situaciją, kur šios strategijos gali talkinti, bandant suprasti ir įsisavinti dalyko turinį. Pvz., mokantis chemijos moksleiviai turi gebėti:

Klasifikuoti organinių medžiagų reakcijas į pakaitų, jungimosi, eliminavimo (atskėlimo), <...> ir pateikti šių reakcijų pavyzdžių	**Taikyti *grupavimo, klasifikavimo strategijas***
Taikyti įgytas žinias apie medžiagų savybes organinėms medžiagoms atpažinti, pvz. atpažinti alkenus pagal permanganate tirpalo spalvos pokytį	Taikyti *natūralistinio praktikavimo strategiją.*

Kompensacinės strategijos

Mokymosi strategijų teorija prasidėjo nuo būtent šių, kompensacinių strategijų apisibūdinimo. Siekiant atskleisti, kaip mokosi tie, kurie pasiekia geriausių rezultatų, dar 1976 m. Stern tyrinėjo „gero besimokančiojo" mokymosi būdus. Pastebėta, kad neturint pakankamai žinių ar įgūdžių, gerai besimokantieji stengiasi kompensuoti šį trūkumą pasitelkdami įvairius kitus, verbalinius – perfrazavimo, pasakymo kitais žodžiais, spėjimo, ir net neverbalinius būdus – gestus, mimiką, judesius (parodydami ranka, parodydami daiktą, pakeldami knygą ir t.t.), mechanines priemones – piešdami, rodydami žemėlapyje ir t.t. Šių tiesioginių strategijų funkcija - kompensuoti nepakankamą žinių repertuarą (mokantis kalbos - dažniausiai žodyno ar gramatikos srityse, IDUKM – mokantis terminų, formulių, faktinės medžiagos), ir pagelbėti besimokančiajam suprasti kalbą ar pačiam pradėti bei palaikyti pokalbį. Oxford (1990) praplečia šių strategijų sąvoką įtraukdama *spėjimo strategijas*, kompensuojančias žinių ir gebėjimų trūkumą klausant ir skaitant, net tik kalbant ir rašant.

Praktinio taikymo užduotis 6:

Parenkite sąrašą *kompensacinių* strategijų, kurios gali būti naudingos mokantis jūsų dėstomą dalyką ir pateikite temą ar situaciją, kur šios strategijos gali talkinti, bandant suprasti ir įsisavinti dalyko turinį. Pvz., mokantis ...:

Mokantis chemijos, pamiršus cheminės medžiagos pavadinimą, galima apibūdinti ją savais žodžiais	**Perfrazavimo strategija**

Metakognityvinės strategijos

Metapažinimas apibūdinamas kaip gebėjimas žinoti apie savo žinojimą, mąstyti ir reflektuoti apie tai, kaip elgsimės ar pasielgėme susidūrę su problema ar užduotimi. 1970-siais šį terminą įvedė John Flavell, iki šiol pats produktyviausias ir labiausiai gerbiamas autorius metapažinimo tyrimų srityje. Anot Flavell, metapažinimas - tai žinios apie mūsų pažinimo procesus ir produktus ar bet ką susijusį su jais, pvz., su mokymusi susijusios informacijos ar duomenų savybės, tokios kaip žinojimas apie savo atmintį, mokymąsi, dėmesį, kalbą. Metapažinimas reiškia aktyvų šių procesų valdymą, pastovų reguliavimą ir orkestravimą kartu su kognityviniais objektais, su kuriais šie procesai susiję, paprastai siekiant kokio tikslo ar uždavinio.

Galima teigti, kad terminas metakognityvinis reiškia vykdomąją funkciją, tai strategijos, kurios reikalauja numatyti, planuoti mokymąsi, mąstyti apie vykstantį mokymosi procesą, kontroliuoti savo supratimą ar informacijos produkavimą, o pabaigus veiklą, ją įvertinti. Pagrindines įvairių autorių išskiriamas metakognityvines strategijas galima būtų išvardinti taip:

- *išankstinis pasiruošimas,*
- *prioritetų teikimas,*
- *sprendimas, kokius mokymosi įsipareigojimus prisiimti,*
- *tikslų nustatymas,*
- *nukreipiamasis dėmesys,*
- *selektyvus dėmesys,*
- *planavimas* - tikslų ir uždavinių, operacijų ir pasekmių, galimų kliūčių ir problemų numatymas, proceso žinojimas ir rezultatų numatymas,
- *savikontrolė, savivadyba/vadovavimas sau* - visada turimi galvoje tikslai ir uždaviniai, kurioje uždavinio sprendimo vietoje esame, galimos klaidos ir kliūtys, žinoma, ką daryti, kai kas nors nepavyksta ar planai žlunga,
- *atidėtas produkavimas,*
- *pažangos įvertinimas* - strategijų ir daromos pažangos siekiant anksčiau iškeltų tikslų ir uždavinių, pasitaikančių klaidų bei viso proceso įvertinimas.

Metakognityvinės strategijos ypač svarbios, nes išreiškia ryšį tarp strategijų mokymo ir besimokančiojo autonomiškumo. Pavyzdžiui, projekto metodas, reikalaujantis bendradarbiauti, - yra esminis metodas, suteikiantis besimokančiajam progą valdyti ir nukreipti savo mokymąsi, ugdyti strategijas, kurios jiems asmeniškai

reikalingos, dirbti kartu, o tai įgalina besimokančiuosius 'pasiskolinti' vienam iš kito užduoties sprendimo būdus.

Metakognityvinė kontrolė yra vienas iš bruožų apibūdinti gerą mąstymą ir mokymąsi. Besimokantieji, turintys gerą metakognityvinę kontrolę, mąsto į priekį ir suvokia būsimas pasekmes, jie žino, kokios strategijos padės jiems jų mąstyme. Tie, kurių metakognityvinė kontrolė menka, veikia neefektyviai, įsitikinę, kad mokymasis kontroliuojamas iš išorės; nežino, kokios gali būti strategijos ir jei net žino, nesugeba veiksmingai jų panaudoti.

Bendrieji Europos kalbų metmenys (2008) apibrėžia metakognityvines strategijas kaip komunikacines strategijas, tiksliau kaip metakognityvinių principų – *išankstinio planavimo*, *atlikimo*, *stebėjimo* ir *taisymo* – taikymą atliekant įvairią komunikacinę veiklą: recepcijos, sąveikos, produkcijos ir tarpininkavimo. Žodis *strategijos* vartojamas įvairiomis reikšmėmis. Čia jis reiškia tokios veiksmų sekos pasirinkimą, kad būtų didžiausias poveikis (p. 87).

Cohen (2011) metakognityvines strategijas apibūdina kaip strategijas taikomas išankstiniam kalbos mokymosi ir vartojimo veiklų įvertinimui ir planavimui, vykstančio mokymosi proceso planavimui ir kontroliavimui ir pasibaigusio proceso įvertinimui. Tokios strategijos leidžia besimokančiajam kontroliuoti savo kogniciją, t.y. pažinimo procesus koordinuojant ir organizuojant strategijų taikymą, kontroliuojant jų panaudojimą ir įvertinant, kaip jos buvo taikomos mokymosi procese.

Praktinio taikymo užduotis 7:

Parenkite sąrašą *metakognityvinių* strategijų, kurios gali būti naudingos mokantis jūsų dėstomą dalyką ir pateikite temą ar situaciją, kur šios strategijos gali talkinti, bandant suprasti ir įsisavinti dalyko turinį. Pvz., mokantis biologijos moksleiviams gali būti pateikiama tokia užduotis – kokios metakognityvinės strategijos reikalingos pasirengimui ją atlikti:

Užduotis: Fotosintezei reikalinga šviesa, todėl augalai visuomet pakrypsta į jos pusę. Stebėkite kambarinius augalus ir tuo įsitikinkite. Gėlę pastatykite ant saulės apšviestos palangės. Po savaitės ją apžiūrėkite. Kas atsitiko augalo lapams?	**Išankstinis pasiruošimas, tikslų nusistatymas, selektyvus dėmesys, nukreipiamasis dėmesys, įvertinimas**

Socialinės strategijos

Vygotsky teigė, kad socialinė sąveika yra raktas į sėkmę mokymesi. Socialinių strategijų funkcija – padėti besimokančiajam mokytis bendraujant su kitais. Keliant komunikacinę kompetenciją užsienio kalbos mokymosi tikslu, socialinės strategijos įgyja neabejotiną svarbą. Pagrindinės socialinės strategijos:

- *gebėjimas klausti klausimus*,
- *pasitikrinimas ar teisingai suprasta ar išreikšta mintis*
- *išsiaiškinimas, paprašymas paaiškinti iš naujo,*
- *paprašymas pataisyti klaidas,*
- *bendradarbiavimas ir bendravimas mokantis* – su draugais, bendramoksliais ar gimtąja kalba kalbančiaisiais ar paprasčiausiai toliau pažengusiais kalbos mokymesi

Cohan (2011) nuomone, socialinės strategijos apima visas priemones, kurias besimokantysis pasitelkia sąveikai su kitais besimokančiaisiais ar pašnekovais, tokias kaip klausimų paklausimas siekiant išsiaiškinti socialinius vaidmenis ir santykius, paprašymas paaiškinti ar patvirtinti, bendradarbiavimas su kitais siekiant atlikti įvairias užduotis .

Praktinio taikymo užduotis 8:

Parenkite sąrašą *socialinių* strategijų, kurios gali būti naudingos mokantis jūsų dėstomą dalyką ir pateikite temą ar situaciją, kur šios strategijos gali talkinti, bandant suprasti ir įsisavinti dalyko turinį. Pvz., mokantis chemijos moksleiviai turi gebėti:

Pasitikslinti, ar teisingai suprato bandymo atlikimo seką	If I understood you correctly, we have to ... It means that we have to ...

Afektyvinės strategijos

Afektyvinės strategijos IDUKM labai svarbios, nes integruotoje kalbos ir dalyko pamokoje gali atsirasti įtampa, kalbėjimo kita kalba baimė, nepasitikėjimas savimi, todėl gali prireikti taikyti afektyvines strategijas, kurių funkcija būtent – reguliuoti emocijas, motyvaciją ir požiūrius. Afektyvinių veiksnių įtakos svarbą kalbos mokymuisi pripažįsta dauguma tyrėjų, akcentuojančių, kad afektyviniai veiksniai daro didžiausią įtaką kalbos mokymosi sėkmei ar nesėkmei. Cohen (2011) teigimu, afektyvinės strategijos padeda besimokančiajam reguliuoti savo emocijas, motyvaciją ir požiūrius bei sumažinti nerimastingumo jausmą ir suteikti savęs padrasinimo poveikį.

Emocinio klimato klasėje reikšmė mokantis labai didelė, esant netinkamam emociniam klimatui mokymasis kartais gali būti frustracinis, žlugdantis planus ir keliantis nusivylimą. Kartais kalbėjimas užsienio kalba dalyko pamokoje gali sukelti keistumo ar svetimumo pojūčius. Kai kuriais atvejais besimokantieji gali dėl tam tikrų priežasčių jausti priešiškumą kitų mokinių, mokytojo ar kalbos atžvilgiu. Sėkmingai besimokantieji daugiau ar mačiau suvokia šias emocines problemas, bando kurti teigiamo požiūrio asociacijas, prisimena teigiamas emocijas, susijusias su studijuojama kalba, gimtakalbiais ar mokymosi situacijomis, t.y. taiko afektyvines strategijas. Afektyvinės strategijos:

- *empatija arba gebėjimas suprasti situaciją iš kito asmens perspektyvų* – esminis veiksnys sėkmingam bendravimui bet kuria kalba. Nors empatija priskiriama prie afektyvinių veiksnių (Brown, 1987), Oxford ją nagrinėja socialinių strategijų plotmėje kaip gebėjimą suprasti kitos kultūros ir kita kalba kalbantį žmogų, laiduojantį sėkmingą komunikaciją, taip pat kaip gebėjimą suvokti pašnekovo jausmus ir mintis iš jų elgesio ar neatviro pokalbio,
- *teigiamo požiūrio asociacijų kūrimas*, prisimenant teigiamas emocijas, susijusias su studijuojama kalba, gimtakalbiais ar mokymosi situacijomis,
- *afektyvinių veiksnių valdymas ir kontrolė* – gebėjimas susilpninti nerimastingumo jausmus, padrąsinti, paskatinti save, gebėjimas atsipalaiduoti mokantis ir tapti labiau pasitikinčiais savimi, sekti ir reguliuoti savo emocinę temperatūrą mokantis kalbos.

Sėkmingai besimokantieji dažnai sugeba kontroliuoti savo emocijas ir požiūrį į mokymąsi, savo ruožtu, teigiamas nusiteikimas ir pozityvios emocijos stiprina

mokymosi motyvaciją ir skatina besimokantįjį dėti tolesnes pastangas ir pasiekti dar geresnių rezultatų.

Afektyvinės strategijos itin svarbos IDUKM, siekiant užtikrinti saugų mikroklimatą, integruojant užsienio kalbą ir dalyką mokymosi procese.

Praktinio taikymo užduotis 9:

Parenkite sąrašą *afektyvinių* strategijų, kurios gali būti naudingos mokantis jūsų dėstomą dalyką ir pateikite temą ar situaciją, kur šios strategijos gali talkinti, bandant suprasti, įsisavinti, atgaminti, pritaikyti ir t.t. dalyko turinį. Pvz., mokantis muzikos moksleiviai turi gebėti:

Nors egzistuoja įvairios mokymosi strategijų klasifikacijos ir tipologijos, apibendrinant galime išskirti pagrindines visuotinai priimtiną požiūrį į mokymosi strategijas apibūdinančias **charakteristikas**:

- Besimokantysis generuoja mokymosi strategijas, tai besimokančiojo sąmoningi žingsniai mokantis. Mokslininkai teigia, kad besimokantysis sąmoningai pasirenka, kaip mokytis. Jei strategija tampa automatinė, ji tampa mokymosi stiliumi, ne strategija.
- Mokymosi strategiją sudaro kognityvinės operacijos, esančios aukščiau už tiesiogiai su užduoties atlikimu susijusiais procesais.
- Mokymosi strategijos gali būti matomos (elgsena, žingsniai, technikos, ir kt.) ir nematomos (mintys, mentaliniai procesai).
- Mokymosi strategijos susijusios su informacija ir atmintimi.
- Mokymosi strategijos įgalina besimokantįjį labiau reguliuoti savo mokymąsi, praplečia mokytojo vaidmenį, orientuotos į problemą, į tikslą ir yra susijusios su daugeliu aspektų (socialiniu, afektyviniu, metakognityviniu, ne tik kognityviniu).
- Mokymosi strategijos gali būti išmokomos, yra lanksčios bei įtakojamos įvairių veiksnių (besimokančiojo mokymosi stiliaus, užduoties sudėtingumo, mokymosi tikslo ir t.t.).

Praktinio taikymo užduotis 10:

Susipažinkite su mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo pavyzdžiais, išnagrinėdami šiuos šaltinius bei kitą panašią internete patalpintą medžiagą. Parenkite vienos pamokos planą, kaip integruosite mokymosi mokytis kompetencijos ugdymą jūsų dėstomo dalyko pamokoje.

Šaltiniai:

Ugdymo plėtotės centro projekto *„Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas"* metodinė medžiaga *„Kompetencijų ugdymas" (2010)*

http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos/

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Biologija

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Dorinis ugdymas

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Chemija

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Informacinės technologijos

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Gamta ir žmogus

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Geografija.
http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos/failai/Geografijos_kompetenciju_03-30.pdf

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Matematika

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Muzika

Kompetencijų ugdymo pavyzdžiai. Pilietiškumo ugdymas

SAVIKONTROLĖS UŽDUOTYS (Interaktyvi užduotis)

Variantas A. Suklasifikuokite R. Oxford (1990) išskirtas mokymosi strategijų rūšis (√):

Nr.	Strategijos	A	Kg	Kmp	Mc	Soc	Af
1	Klasifikuojate, grupuojate žodžius, sąvokas, terminus pagal prasmę, pagal tam tikrą požymį						
2	Pasakote tą pačią mintį kitais žodžiais, sinonimų ar apibrėžimų pagalba						
3	Stengiatės suprasti kultūrinius skirtumus, domitės kitokia nuomone, tradicijomis						
4	Klausydami muzikos užsienio kalba stengiatės suprasti žodžius, pakartoti, išversti į lietuvių kalbą						
5	Rašote laiškus, žinutes (el.paštu/paštu) kitomis kalbomis						
6	Stengiatės perskaityti reklaminius skelbimus, užrašus, instrukcijas parašytas kitomis kalbomis						
7	Norėdami suprasti/atspėti naują žodį, sąvoką ar išsireiškimą padalinate jį į dalis, kurias suprantate						
8	Mokydamiesi kuriate asociacijas – susiejate jau naują informaciją su jau žinoma						
9	Mintyse ar užrašuose nupiešiate žodžio, kurį stengiatės išmokti, simbolį, įsimenate rašybą, žodžio vietą puslapyje						

10	Ieškote ir nepraleidžiate progos, kad galėtumėte praktikuotis kalba, kurią mokotės (lankotės klubuose, vakarėliuose, kuriuose kalbama ta kalba)						
11	Planuojate galutinius mokymosi tikslus ("iki semestro galo sugebėti…") ar trumpalaikius uždavinius ("pabaigti skaityti apsakymą iki penktadienio")						
12	Atkreipiate dėmesį į neigiamus signalus (įtampą, nerimą, baimę, pyktį) ar teigiamus (malonumą, ramumą, susidomėjimą) mokantis						
13	Turite pastovų mokymosi draugą/ę /grupę su kuriais kooperuojatės						
14	Ką nors aiškindami, kad būtų aiškiau, naudojate gestus, mimiką						
15	Klausydami ar skaitydami, jei nesuprantate, spėjate pagal kontekstą, situaciją, temą						
16	Prašote pašnekovą ar mokytoją kalbėti lėčiau ar garsiau, pakartoti dar kartą, paaiškinti, pateikti pavyzdžių						
17	Atliekate relaksacijos pratimus – medituojate po sunkios užduoties atlikimo, stengiatės atpalaiduoti raumenis, giliai kvėpuoti po stresinės situacijos						
18	Sakote ar rašote padrąsinimus, pagyrimus sau						

19	„Matuojate savo emocinę temperatūrą”						
20	Stengiatės susieti informaciją, kurią reikia atsiminti, su judesiu ar su fiziniu jutimu, pojūčiu						
21	Užsirašote žodžius ar formules, kurias norite išmokti, ant kortelių						

Variantas B. Suklasifikuokite R. Oxford (1990) išskirtas mokymosi strategijų rūšis (√):

Nr.	Strategijos	A	Kg	Kmp	Mc	Soc	Af
1	Stebite savo daromas klaidas, stengiatės jas ištaisyti.						
2	Mokydamiesi darote juoko terapijos pertraukas – skaitote/ klausotės/ pasakojate humoristinius tekstus, juokus, anekdotus						
3	Skaitant tekstą kita kalba, stengiatės išsiversti neprantamus žodžius, išsireiškimus ar net visus sakinius į lietuvių kalbą						
4	Stengiatės atsiminti žodį kontekste – įsiminti prasminį sakinį, pokalbį						
5	Mokantis kalbos, skaitote literatūrą ir kalbate su kitais siekdami išsiaiškinti, kaip geriausia mokytis kalbos						

6	Jei kalbėdami užsienio kalba nežinote kokio žodžio ar nesate tikri, kad tai taisyklinga gramatiškai, pasakote lietuviškai – kaip citatą, neversdami į anglų kalbą						
7	Lyginate garsus, žodžius, gramatiką su lietuvių kalba, ieškote panašumų ir skirtumų						
8	Prašote pagalbos iš šalia esančių, kad paaiškintų, ko nesuprantate						
9	Mokate ir vartojate standartines kitos kalbos frazes ir formules, pvz., kaip pradėti pokalbį						
10	Klausydami ar skaitydami, jei nesuprantate, spėjate pagal kontekstą, situaciją, temą						
11	Jei neprisimenate reikiamo žodžio, sukuriate savo naują žodį						
12	Stebėdami kitų elgesį, stengiatės įspėti, ką jie galvoja ar jaučia, paklausiate apie tai						
13	Stengiatės įvertinti, ar padarėte mokymosi pažangą (ar suprantate daugiau, nei anksčiau)						
14	Stengiatės rizikuoti ir kalbėti, nebijodami suklysti ar pasirodyti juokingu						
15	Prieš sėsdami mokytis, susikuriate malonią, darbui tinkamą aplinką (pasiruošiate žodynus, žinynus, ir t.t.)						
16	Žiūrite TV ar klausotės radijo laidų įvairių mokomųjų dalykų temomis						

17	Paprašote užrašyti žodį, kurio nesuprantate, pasakyti raidėmis						
18	Stengiatės išvengti temos, nutylite, nepasakote minties, jei nesate tikri, kad žinote, pakeičiate temą						
19	Paprašote jus pataisyti, jei ką neteisingai pasakysite ar parašysite						
20	Apdovanojate” save, kad gerai kalbėjote, dalyvavote diskusijoje, ar už kitus “kalbinius” nuopelnus						
21	Mintyse ar užrašuose nupiešiate žodžio ar sąvokos simbolį, įsimenate rašybą, žodžio vietą puslapyje						

Literatūra

1. Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys. 2008. Vilnius. Versta iš: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Council of Europe, Cambridge University Press, 2002.

2. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas. 2003. Vilnius.

3. Cohen, A. D. Strategies in Learning and Using a Second Language. Longman Applied Linguistics. 2nd ed. 2011. Pearson Education Limited.

4. Dalton-Puffer Ch., Nikula, T., Smit, U. (Eds.) Languae Use and Language Learning in CLIL Classrooms. AILA Applied Linguistics Series 7. 2010. John Benjamis Publishing Company.

5. Dellers, Sh., Price, Ch. Teaching Other Subjects Through English. 2007. Oxford University Press.

6. Delors, J. 1997. "Lernfähigkeit: Unser verborgener Reichtum //UNESCO-Bericht zur Bildung für das 21. Jahrhundert. Hrsg. von der Deutschen UNESCOKommission. Neuwied; Kriftel; Berlin: Luchterhand.

7. Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija. Mokyklų tobulinimo programa. Švietimo ir mokslo ministerija. 2006, Spalis Nr. 5(8).

8. Mačianskienė, N. Užsienio kalbų mokymosi strategijos. 2004. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

9. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. 2008. Vilnius **http://www.pedagogika.lt/index.php?-469374926**

10. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas" metodinė medžiaga „Kompetencijų ugdymas" (2010)

11. Pukevičiūtė, V. J. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektai // Acta Paedagogica Vilnensia. 2007. Vol 19

12. SAEL Guide. Practica l guide to designing, running and improving support websites for language teachers **http://www.eurosael.eu/sites/default/files/3/SAEL_guide_2009_en.pdf**

13. Vidurinio ugdymo bendrųjų programų 10 priedas „Vidurinio ugdymo bendrosios programos: kompetencijų ugdymas **http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/2011/Bendrosios_kompetencijos_10_priedas.pdf**

IV SKYRIUS. Aktyvieji mokymosi metodai taikant IDUKM

Tikslas – susipažinti su pagrindinėmis kalbų mokymo metodikomis, grindžiamos pažangiausiomis mokymosi teorijomis, išryškinant galimybes panaudoti jų elementus IDUKM.

🕮 Išstudijavę šį skyrių gebėsite:

1. ***Apibūdinti*** *kalbų mokymo metodikas ir jų sąsajas su mokymosi teorijomis*

2. ***Pasirinkti*** *elementus, kurie gali būti taikomi integruoto kalbos ir dalyko mokyme*

3. ***Paaiškinti*** *kalbų mokymo metodikų privalumus ir trūkumus*

4. ***Paaiškinti*** *aktyvaus mokymosi sąvoką*

5. ***Pasirinkti*** *aktyvaus mokymosi metodus tinkamus naujos medžiagos dėstymo pradžiai, mokinių įtraukimui į naujos medžiagos analizavimą bei naujos medžiagos apibendrinimo etapams*

6. ***Praktiškai*** *taikyti aktyviuosius mokymosi metodus IDUKM pamokoje*

1. Trumpa kalbų mokymo metodikų apžvalga

Integruojant dalyko ir užsienio kalbos mokymą, neretai teks taikyti metodus ir strategijas, kurios taikomos mokant kalbų, todėl pravartu susipažinti su pagrindinėmis kalbų mokymo metodikomis, kad galėtume atsirinkti esminius elementus ir juos pritaikyti mokymo procese, atsižvelgiant į situaciją, mokytojo ir mokymosi darbo ir bendravimo stilių, pamokai ir dalykui keliamus tikslus ir siekiamus mokymosi rezultatus.

1.1 Gramatikos vertimo metodika

XX a. pradžioje daugumoje šalių mokant kalbų dominavo klasikinė "gramatikos-vertimo" kalbų mokymo metodika, taikyta mokant klasikines lotynų ir graikų kalbas dar XIX amžiuje, nors ši metodika buvo gal net pusšimtį metų kritikuota kaip netinkanti šiuolaikinių kalbų mokymuisi (Graham, 1997).

Gramatikos-vertimo metodika užsienio kalbų mokymą/si traktuoja kaip intelektą tobulinančią discipliną, kurios tikslas – studijuojant kalbos struktūrą ugdyti loginio mąstymo gebėjimus. Keliant šį tikslą IDUKM procese, pagrindiniai šios metodikos elementai gali būti integruoti.

Metodika rėmėsi rašytiniais literatūriniais tekstais. Šalia teksto buvo pateikiamas žodžių sąrašas su naujomis tekste sutinkamomis leksinėmis struktūromis ir jų vertimu į gimtąją kalbą. Gramatikos taisyklės buvo aiškinamos gimtąja kalba, kad besimokantysis geriau suprastų struktūrinius kalbos aspektus, panaudojant perkėlimo techniką buvo bandoma kurti sakinius studijuojama kalba. Pagrindinis šios metodikos akcentas – tikslus kalbinių elementų panaudojimas. Apie kalbos išmokimą buvo sprendžiama pagal formalių kalbos struktūrų įsisavinimo lygį, tikrinamą įvairių testų pagalba.

Nors ir kaip beatrodytų nuobodus, varginantis ir neturintis prasmės gramatinių taisyklių mokymasis, jų taikymas sudarant kalbines struktūras ir vertimas į gimtąją ar užsienio kalbą, bet gramatikos-vertimo metodika sėkmingai buvo naudojama ištisus šimtmečius, net ir keičiantis kalbos mokymo ir mokymosi tikslams bet reikalavimams kalbos mokėjimui; pagrindiniai gramatikos-vertimo metodikos bruožai išliko ir tebenaudojami kalbų mokyme netgi šiandien, XXI amžiuje, dėl keleto priežasčių:

- Kai kurie besimokantieji (ypač suaugusieji), sugrįžę į mokymosi situaciją po daugelio metų - labai teigiamai vertina gramatika paremtą mokymosi turinį, nes tai jiems suteikia aiškius tikslus ir aiškų kalbos išmokimo pojūtį.
- Toks mokymasis suteikia saugumo jausmo, kai tekstai verčiami į gimtąją kalbą, gramatinių struktūrų vartojimas lyginimas su gimtosios kalbos gramatinių struktūrų taikymu.
- Šios metodikos taikymas mokantis užsienio kalbų suteikia besimokančiajam teorinį pagrindą tolesniam kalbos mokymuisi, t.y. komunikacinių gebėjimų ugdymui.

Kadangi gramatikos-vertimo metodika buvo sukurta klasikinių kalbų mokymui, šiuolaikiniame kalbų mokymo procese dėl siekiamų komunikacinių kalbos mokymo/si tikslų neturėtų būti vartojama dėl keleto priežasčių: pirma, kalba nėra izoliuotų individualių žodžių rinkinys, kiekvienam užsienio kalbos žodžiui nerasime atitikmenų gimtojoje kalboje, todėl remtis visų leksinių vienetų vertimu į gimtąją kalbą, nėra prasminga. Be to šiuolaikinėje klasėje gali sėdėti mokiniai, kurių gimtoji kalba gali skirtis, todėl mokytojui tenka rengti sąrašus leksinių vienetų įvairiomis kalbomis.

Tačiau IDUKM klasėje, akivaizdu, kad kiekvienas mokinys turi tiksliai suprasti naują medžiagą ir gebėti rasti jai ekvivalentus gimtojoje kalboje, todėl šio metodo elementai neišvengiamai bus taikomi. Antra, pernelyg dažnas vertimo elementų taikymas neleidžia išsiugdyti kalbinio pojūčio, kuris atsiranda, kai kalba mokoma kontekste, besimokančiajam suvokiant studijuojamos kalbos minčių išdėstymo logiką. Todėl mokiniai turi išsiugdyti ir dedukcinio mąstymo, spėjimo iš konteksto, pagrindinės minties numatymo gebėjimus, todėl kiekvieno žodžio ar frazės vertimas turėtų būti atidėtas vėlesniam laikui, kai išbandyti kiti supratimą skatinantys būdai. Trečia, gramatinių užduočių atlikimas ir vertimas gali būti nuobodus darbas, negarantuojantis sėkmingų rezultatų. Toks mokymasis įgalina pasirengti atlikti akademines užduotis ir išlaikyti testus, tačiau neparengia bendravimui gyvenimo situacijose. IDUKM klasėje vertimas turėtų tik patikslinti ir palyginti analizuojamus terminus, skatinant kalbinę intuiciją ir kalbos supratimą iš konteksto bei operavimą kitos kalbos terminais aiškinant dalyką.

Apibendrinant galime teigti, kad vertimas arba mediacija, lyginant įvairių kalbų leksinius vienetus ir gramatines struktūras yra itin tinkamas ir naudotinas metodas integruojant dalyką ir kalbą mokymosi procese. Tačiau juo siekiama ne komunikacinių, o kalbų loginės struktūros supratimo, kalbos vartotojams būtingo mentalinio suvokimo palyginimo ir supratimo tikslų, kurie neišvengiami IDUKM procese.

1.2 Audiolingvistinė metodika

Po antrojo pasaulinio karo, pasikeitus situacijai pasaulyje ir atsiradus poreikiui daugiau bendrauti su kitomis tautomis bei *bihevioristinės* psichologijos laimėjimų įtakoje išpopuliarėjo audiolingvistinė („Armijos metodas", „Girdėjimo-kalbėjimo") kalbų mokymo metodika. Audiolingvistinė metodika rėmėsi bihevioristinės mokymosi teorijos teiginiais, kad kalba, kaip ir kiti žmogiškos veiklos aspektai, yra elgesio forma, t.y. išmokstama imituojant ir kartojant. Pagrindiniai šios metodikos postulatai – kalbos mokymąsi sudaro kalbinių blokų įsisavinimas ir taisyklių, aiškinančių, kaip šie kalbiniai blokai sudaromi, išmokimu. Kalbos buvo mokoma panaudojant standartines frazes ir kalbos modelius kaip atsakus į stimulą, kalbos išmokimas buvo vertinamas gebėjimu be klaidų taisyklingai atgaminti mechaniškai įsimintą informaciją.

Antrojo pasaulinio karo metu Jungtinių Valstijų armijos specializuota rengimo programa (ASTP – Army Specialized Training Programme), parengta remiantis bihevioristinės psichologijos teiginiais, aiškinančiais mokymąsi, buvo gana sėkminga – per trumpą laiką ši metodika įgalino parengti karius įsisavinti užsienio kalbos pagrindus mokantis intensyviu būdu.

Biheviorizmo *kritikai* akcentavo, kad bihevioristinė teorija ignoruoja mentalinės būsenos svarbą aiškindama elgesį, kadangi žmonių veikla yra aktyvi, ne tik imituojanti ar mėgdžiojanti ir priklauso nuo mentalinių būsenų (pvz., ketinimo). Todėl sudėtingos socialinės elgsenos - mokymo bei sudėtingos mokymosi veiklos neįmanoma paaiškinti, neanalizuojant mąstymo (Roberts, 1998). Be to, išmoktą modelį retai kada galime perkelti į kitą, skirtingą nuo išmoktos situaciją, toks mokymasis nelankstus; mokymosi kaip imitacijos formavimo samprata pažeidžia žmogaus teisę į apsisprendimą ir saviraišką.

Nors tam tikrų standartinių frazių, interaktyvios komunikacijos elementų, literatūros kūrinių ištraukų mokymasis mintinai yra skatintina veikla, tačiau negalima taikyti vieną modelį ar mokymąsi tik imitacijos būdu. Mokymasis turi ugdyti savivoką, besimokančiojo perspektyvų numatymą, gebėjimų ugdymo planavimą, kontroliavimą, įvertinimą ir daugelį kitų aspektų.

IDUKM klasėje šio metodo elementai leis išmokti standartinių frazių, struktūrinių elementų, įsisavinti kai kurias atminties strategijas.

1.3 Kognityvistine teorija pagrįstas mokymasi/is

Antros ar užsienio kalbos mokymasis kognityvinės teorijos požiūriu suprantamas kaip sudėtingų kognityvinių gebėjimų įsisavinimas. Kognityvinės teorijos centre yra du procesai: *automatizavimas* ir *restruktūrizavimas*, vykstantys bet kurio kognityvinio gebėjimo įsisavinimo metu. Automatizavimas būdingas ankstyvosioms mokymosi stadijoms, o restruktūrizavimas - vėlesnėms stadijoms. Kognityvizmo teorijos klasikas Jean Piaget mokymosi teorijoje apie adaptaciją teigė, kad mokymasis vyksta veikiant išorinėms ir vidinėms paskatoms, kai suyra pusiausvyra tarp individo ir jo aplinkos. Pasak kognityvinės psichologijos tyrėjų, besimokantieji supranta informaciją ne dėl to, kad mokytojas nuolat paaiškina ar pagilina savo mintis, bet todėl, kad besimokantysis pats yra aktyvus ir pedagogo paskatintas, mąsto – užsiima sąmoninga kognityvine veikla (Bydam, 2000). Piaget amžininkas Lev Vygotskyj eksperimentuodamas pastebėjo specifinių pažintinių operacijų prigimtį. Jis teigė, kad supratimas niekada nėra pasyvus. Jis atsiranda aktyviai tyrinėjant, apmąstant ir interpretuojant. Vygotskyj atrasta „artimiausio vystymosi zona" arba principas, kad mokymasis vyksta kai mokinys priima informaciją esančią šiek tiek aukščiau ar plačiau už jo esamo, dabartinio supratimo ribos ir kad ši informacija įsisavinama ir suprantama geriau, jei besimokančiajam suteikiama parama – mokytojo ar – dar geriau – bendramokslio. Socialinis kultūrinis aspektas mokymesi vaidina labai svarbų vaidmenį. Remiantis šia nuomone, bet kuri bendradarbiavimo ir bendravimo veikla mokantis turi didelės reikšmės.

1.4 Konstruktyvistine teorija pagrįstas mokymasi/is

Šiuo metu ugdymo srityje įsitvirtino konstruktyvistinis požiūris - mokymosi ir prasmės kūrimo teorija, kurios požiūriu mokymasis – individualus prasmės konstravimas. Pasak šios teorijos autorių, individai kuria ar konstruoja savo naują supratimą ir žinojimą sąveikos proceso metu, kai turimos žinios ir įsitikinimai susiduria su naujomis idėjomis, įvykiais ir veikla. Žinios įgyjamos ne pakartojimo ar imitacijos būdu, o aktyvios veiklos metu, sprendžiant problemas ir bendradarbiaujant su kitais. Todėl mokytojas turi būti ne žinių perteikėjas, o skatintojas, padėjėjas, kuris kartu su besimokančiuoju tyrinėja naują kontekstą, ragina besimokantįjį formuluoti savo idėjas, nuomonę ir išvadas, mąstyti ir priimti naujus iššūkius.

Konstruktyvus požiūris siūlo sistemą individo konceptualiai kaitai suprasti, aiškinami asmeniniai suvokimo ir elgsenos skirtumai bei raginama visą naują mokymąsi grįsti ankstyvesne besimokančiojo patirtimi ir įsitikinimais. Pasak Willems ir Burden (1997), žmonės savaip, individualiais būdais supranta jiems perteikiamas idėjas ir teorijas ir kiekvienas savaip konstruoja savo tikrovę. Konstruktyvizmo vizijos esmė – gyvas organizmas yra 'aktyvus', ne tik atsako į stimulą (biheviorizmas), bet įsitraukia į veiklą, siekia suvokti dalyko prasmingumą. Tai reiškia, kad besimokantieji ne tik priima ir išlaiko atmintyje suteikiamą informaciją, jie interpretuoja patirtį, plėtoja ir išbando tas interpretacijas. Konstruktivistai teigia, kad kai informacija įgyjama naujų žinių perdavimo, pateikimo metodu, ji nėra pakankamai susiejama su ankstyvesnėmis žiniomis, todėl tokią informaciją įmanoma atgaminti tik akademiniame kontekste, pvz., egzamine, teste, bet ne praktiniame realaus gyvenimo kontekste.

Kontruktyvizmą sudaro ištisa teorijų šeima, kurios grindžiamos samprata, kad mes operuojame savo mentalinėmis reprezentacijomis, kurios yra mūsų kalba, ir kurios mums mokantis keičiasi. Dar 1938 m. Dewey rašė, kad mokymąsi sudaro mokymasis iš naujo, perorganizavimas savo ankstesnių pasaulio reprezentacijų: nėra intelektualinio augimo be rekonstrukcijos ir perdirbimo.

Antrasis konstruktyvizmo principas – refleksija apie patirtį laiduoja asmens kaitą. Reflektyvaus mąstymo idėjos, taip pat iškeltos Dewey dvidešimto šimtmečio pradžioje, turėjo didelę įtaką pedagogikos mokslui per visą 20-ąjį amžių, būtent savo apsisprendimo, individualios atsakomybės už mokymąsi aspektais. Pasak Dewey, refleksija skatina asmenybės augimą, nes ji išlaisvina mus nuo vienintelio požiūrio į situaciją, kuris apribotų spręstinos problemos apibūdinimus ir sprendimų priėmimą. Refleksija įgalina mus į problemą pažvelgti iš įvairių pusių, rasti galybę sprendimų, o tai turi įtakos mūsų perspektyvų kaitai. Dewey progresyvus požiūris akcentuoja asmeninę atsakomybę, žinių personalizavimą patirtimi ir mentalinių procesų kūrybiškumą. Akivaizdu, kad Dewey įdėjos vėliau buvo išplėtotos tiek humanistinių, tiek konstruktyvistinių teorijų požiūriuose į mokymąsi bei Kolb patirtinio mokymosi teorijoje.

Kolb *patirtinis mokymasis* taip pat remiasi konstruktyvinėmis prielaidomis. Kolb garsųjį patirtinio mokymosi ciklą sudaro konkreti patirtis - reflektyvus stebėjimas - abstraktus konceptualizavimas - aktyvus eksperimentavimas. Kalbos mokymosi srityje tai būtų turimų mokymosi strategijų palyginimas su naujomis: mokantis žodžius - asociacijų kūrimas, palyginti su, pvz.., mokymusi ankstesniais metodais –

žodžių sąrašo mokymusi, t.y. darytume išvadas, konceptualizuotume, kaip žodžiai susiję vieni su kitais, kaip geriausia mokytis. Toks aktyvus eksperimentavimas galėtų būti taikomas ne tik žodyno, bet ir gramatikos srityje, ir tuo remiantis tobulėtų mūsų supratimas apie kalbos mokymąsi ir save, kaip besimokančiuosius.

Konstruktyvistinė pedagogika remiasi prielaida, kad mokytojai privalo sukurti mokymosi aplinką, kuri skatina prasmės paieškas, vertina abejones ir neapibrėžtumą bei atsakingą klausimų kėlimą. Mokymasis skatinamas iššūkiais ir silpninamas grėsme.

Pripažįstama, kad teisingų atsakymų ir teisingo užduoties atlikimo akcentavimas neužtikrina nagrinėjamos temos supratimo, ilgalaikio įsiminimo bei sąvokų ir informacijos pritaikymo už klasės ribų. Konstruktyvistinė pedagogika padeda besimokančiajam prisiimti atsakomybę už savo mokymąsi, tapti autonominiais mąstytojais, išugdyti integruotą sąvokų supratimą ir klausti bei stengtis atsakyti į svarbius klausimus – šie gebėjimai itin svarbus IDUKM. Todėl remiantis šia paradigma, mokytojai turėtų taikyti aktyviuosius metodus, kur pagrindinė atsakomybė už mokymąsi tenka pačiam besimokančiajam.

1 lentelė

Pagrindinių kalbų mokymosi metodikų apibendrinimas

Metodika	Esmė	Tikslas	Privalumai	Trūkumai
Gramatikos -vertimo metodika	Tekstų vertimas į gimtąją kalbą. Gramatikos taisyklių įsiminimas, aiškinant gimtąja kalba. Žodžių sąrašų mokymasis. Vertinimas testų pagalba.	Studijuoti kalbos gramatinės žinių sistemą, ją pateikiant dedukciniu būdu, įvaldyti aukšto lygmens skaitymo ir rašymo gebėjimus,	Saugumo pojūtis. Aiškūs tikslai. Aišku, ką išmokai (išmoktos taisyklės, atlikti pratimai, testai). Teorinis pagrindas tolesniam mokymuisi.	Ne kiekvieną kalbos elementą galima tiksliai išversti. Neišmokstama nuspėti iš konteksto. Taisyklių mokymasis – nuobodus ir varginantis procesas. Nesiekiami

		treniruoti intelektualinius gebėjimus.		komunikaciniai kalbos mokymosi tikslai.
Audiolingvistinė metodika.	Nauja medžiaga yra pristatoma per dialogą, posakiai ir frazės yra išmokstami mintinai, beveik neaiškinamos gramatinės taisyklės – teisingos konstrukcijos tiesiog įsimenamos, nes mokymasis suprantamas kaip įpročių formavimasis. Siekiama tiksliai išmokti sakytinės kalbos frazes, leksinius vienetus. Žinios įgyjamos pakartojimo būdu.	Mokomasi imituojant ir kartojant, atsakant į stimulą, keliamas tikslas tiksliai įsisavinti kalbinius blokus ir taisykles, aiškinančias, kaip šie kalbiniai blokai sudaromi, išmokimu.	Visi nauji žodžiai yra pateikiami kontekste, didelis dėmesys skiriamas tarimui, pamokų metu naudojami vaizdo ir garso įrašai.	Metodika neatitinka ilgalaikės komunikacijos poreikio – viename kontekste išmoktas struktūras sunku perkelti į kitą kontekstą.
Kognityvistine teorija pagrįstas mokymasis	Mokymasis - sudėtingų kognityvinių gebėjimų įsisavinimas automatizavimo ir restruktūrizavimo procesų metu.	Suprasti ir įsisiavinti sudėtingus pažintinius procesus mokantis aktyviai, mąstant,interpretuojant, reflektuoja	Skatinamas ir plėtojamas giluminis požiūris į mokymąsi.	

		nt, įvertinant savo mokymąsi.		
Konstruktyvistine teorija pagrįstas mokymasis	Individai kuria ar konstruoja savo naują supratimą ir žinojimą sąveikos proceso metu, kai turimos žinios ir įsitikinimai susiduria su naujomis idėjomis, įvykiais ir veikla. Žinios įgyjamos aktyvios veiklos metu, sprendžiant problemas ir bendradarbiaujant su kitais. Besimokančiųjų kalbos klaidos, jeigu tai, ką jie nori pasakyti yra suprantama, taisomos labai retai, arba išviso netaisomos.	Konstruoti savo supratimą, didžiausią dėmesį skirti ne formai, o turiniui.	Didžiausias dėmesys skiriamas turiniui, o ne formai. Kalbos mokomasi ne struktūruotai, holistiškai. Besimokantysis gyvena toje kalbinėje aplinkoje, stebi ir dalyvauja daugelyje įvairių kalbinių situacijų.	Besimokančiajam gali būti sunku įsisavinti visą informaciją, kurią gauna iš daugelio kalbėtojų vienu metu.
Komunikatyvinė kalbų mokymo metodika	Kalbos mokymas orientuotas į visų kalbinės veiklos rūšių ugdymą: kalbėjimo, supratimo klausant, skaitymo, rašymo. Kalbos mokymas	Gebėjimas sklandžiai ir suprantamai bendrauti, komunikacinės	Užtikrinama mokymuisi palanki aplinka, ugdomi bendravimo gebėjimai, akcentuojamas prasmingas	Nekreipiant pakankamai dėmesio į kalbos tikslumą galimas neteisingos kalbos

	grindžiamas kalbinės patirties įgijimu aktyviai dalyvaujant įvairiose kalbinės veiklos situacijose.	kompetencijos įsisavinimas ir tobulinimas	kalbos vartojamas, taisomos tik prasminės klaidos.	išmokimas (fossilization)
Komunikatyvine kalbų mokymosi metodika pagrįstos kalbos mokymosi metodikos: **Natūralaus kalbos įsisavinimo metodika (The Natural Approach, Krashen, Terrel, 1983)** http://www.sil.org/lingualinks/languagelearning/waystoapproachlanguagelearning/thenaturalapproach.htm **Kalbos mokymosi per patyrimus metodika (Language Experience Approach)** http://www.sil.org/lingualinks/literacy/referencematerials/glossaryofliteracyterms/whatisthelanguageexperienceapp.htm **Visuminio fizinio atsako metodika (Total Physical Approach, Asher)** http://www.sil.org/lingualinks/languagelearning/waystoapproachlanguagelearning/totalphysicalresponse.htm **Kalbos mokymasis bendruomenėje (Community language learning by Charles Curran)** http://www.ihes.com/bcn/tt/articles/cll.html http://www.youtube.com/watch?v=6ijmOAXIF9Y **Suggestopedia** http://www.jwelford.demon.co.uk/brainwaremap/suggest.html http://www.pearls-of-learning.com/suggest1_e.htm				

Darbas grupėse skatina siekti bendro tikslo, sudaro sąlygas aktyviam mokymuisi bendradarbiaujant.

2. Aktyvieji mokymo/si metodai integruojant dalyko ir kalbos mokymąsi

Aktyvaus mokymosi metodų naudojimas ugdymo procese leidžia ugdyti aukštesnio lygio mąstymo gebėjimus, taip pat užtikrinti požiūrių, vertybių ir lūkesčių apie mokymąsi kaitą. Todėl aktyvus mokymasis laikomas prasmingo mokymosi prielaida, skatinančia teigiamą požiūrį į mokymąsi. (Fink, 2003)

Mokymas XXI amžiuje reikalauja mokytojo požiūrio į mokymosi ir mokymo procesą kaitos, nes keičiasi mokymo situacija, keičiasi mokinio poreikiai, mokymo tikslai ir reikalavimai mokymosi pasiekimams. Šiuolaikinis mokymas, grindžiamas *konstruktyvistine* mokymosi teorija, akcentuojančia mokymąsi kaip prasmės konstravimą ir aktyvią besimokančiojo veiklą, atspindi paradigmų kaitą pereinant nuo visuotinai įprastų, tradicinių praeityje naudotų mokymo metodų klasėje prie netradicinių, inovatyvių mokymo metodų, kurie skatina interaktyvias mokymosi formas, aktyvų besimokančiojo dalyvavimą ir integralų mąstymą, kai santykis tarp mokytojo ir moksleivio, mokytojo bei moksleivio vaidmenys ir veikla klasėje kardinaliai keičiasi.

Tradiciniai mokymo metodai, kurie remiasi *poveikio* paradigma, kai mokymas buvo suprantamas kaip faktų, gebėjimų perteikimo, jų įsiminimo ir atkartojimo procesas *(vadovėlyje viskas parašyta, kas neaišku – klausyk įdėmiai, aš pasakysiu, o tu – pakartok)* (Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija, 2006) jau nebegali pasiekti besimokančiojo ir visuomenės mokyklai keliamų tikslų. Todėl mokytojas turi keisti savo požiūrį į mokymą ir mokymąsi ir rinktis kitas mokymo ir mokymosi paradigmas. Lietuvos mokytojų didaktinės kompetencijos (2006) autoriai išskiria kitus du šiuolaikiniam mokytojui būdingus požiūrius - *sąveikos* paradigmą – kai bendravimas su mokiniu iškyla į pirmą vietą, tačiau mokymui vis tiek teikiama pirmenybė arba *mokymosi* paradigmą, ir mokymosi paradigmą, kai mokytojas remiasi mokinių patirtimi, aplinka ir į pirmą vietą kelia mokymąsi „visur ir visada" bei laiko svarbiais įvairius informacijos šaltinius ir mokymosi priemones.

Atitinkamai keičiasi ir mokymo metodai, *tradiciniai* mokymo metodai, kuriuos mokytojas naudoja remdamasis *poveikio* paradigma – aiškinimas, klausinėjimas, demonstravimas, rašymas, teksto skaitymas, mokyklinė paskaita - keičiami aktyvaus mokymosi metodais, kurie remiasi *sąveikos ir mokymosi* paradigma: diskusijos, problemų sprendimo paieškos grupėmis, žaidimai, dramos ir imitacijos, grupės

projektai, seminarai, mokymasis iš patirties, tyrinėjimas, kūrybinės užduotys, informacijos paieška kompiuterinių technologijų pagalba, virtualus mokymasis ir kita.

Keičiantis mokymo proceso prigimčiai, teikiant daugiau dėmesio ir reikšmės besimokančiojo patirčiai, įtraukiant besimokantjį į mokymosi procesą, mokytojas praranda vieninteliо informacijos šaltinio vaidmenį bei pareigą būti vieninteliu atsakingu už moksleivių išmokymą. Šiuo vaidmeniu ir pareiga dalijamasi. Moksleiviai tampa atsakingi ne tik už mokymosi rezultatus, bet ir už žinių kūrimą bei įsisavinimą. Aktyvaus mokymosi metodai – tai tos veiklos, kurias mokytojas integruoja į darbą klasėje, skatindamas aktyvų mokinių dalyvavimą mokymosi veikloje. Literatūros analizė rodo, kad apibrėždami aktyviuosius mokymosi metodus, autoriai akcentuoja aukštesniojo lygmens mąstymo gebėjimų (analizė, sintezė, įvertinimas) panaudojimą mokymosi procese.

Poreikis orientuotis į *visuminį mokymąsi* – intelektualinių, socialinių ir emocinių aspektų integravimą mokymesi - akcentuotas jau nuo antrosios dvidešimtojo amžiaus pusės, šiuolaikiniai tyrimai pateikė dar daugiau argumentų. Tačiau tyrimų analizė rodo, kad praktiniame gyvenime kiekvienas pedagogas akcentuoja savo dalyką ir būtent to dalyko žinių ir mokėjimų įsisavinimą, todėl mokyklinis ugdymas tampa atskirų dalių suma, ne visuminiu ugdymu.

Vis daugiau tyrimų atliekama, kurie sieja intelektualinius, socialinius ir emocinius procesus į vieną visumą, apjungiant kognityvinius-intelektualinius, socialinius- tarpasmeninius bei emocinius-afektyvinius procesus. Pavyzdžiui, šiuolaikinės kognityvinio ugdymo teorijos pripažįsta socialinio konteksto bet tarpasmeninių santykių vaidmenį. Taip pat sutinkama, kad emocijos arba padeda, arba trukdo mokymuisi, kad emocijos skatina mokymąsi ir stiprina atmintį, kad depresinė būsena dažnai koreliuoja su žema mokymosi ir aktyvaus dalyvavimo klasėje motyvacija.

Coyle, Hood ir March (2010) siūlo taikyti 4 C metodą IDUKM pamokose, kurį sudaro anglų kalbos terminai content, cognition, communication and culture (turinys, pažinimas, bendravimas ir kultūra). Toks holistinis požiūris, kai, anot Dalton-Puffer, Nuilula ur Smit (2010), kultūra persmelkia visus kitus elementus, gali sustiprinti IDUKM kaip mokymo tipą, kuriame susilieja geriausi dalyko ir kalbos mokymo pedagogikos aspektai. Dalton ir kt. (2010) siūlo žanro metodą, kuris leidžia aktyvuoti aukščiau minėtus elementus IDUKM pamokoje.

Todėl IDUKM mokytojas, rinkdamas tinkamus mokiniui mokymosi metodus turėtų atsižvelgti į pasikeitusios paradigmos principus. Implikacijos pedagogams,

skatinantiems visuminio mokymosi etoso kūrimą mokykloje – teikti aiškiai įsivaizduojamą, pastovią ir į visus mokyklos gyvenimo procesus prasiskvelbiančią **aktyvaus mokymosi** akcentavimo politiką.

Aktyvų mokymą skatinančias strategijas galima apibrėžti kaip mokymosi veiklą, kurioje moksleiviai aktyviai dalyvauja atlikdami įvairias užduotis ir apmąsto tai, ką jie veikia ir nuveikia.

Mokymasis – *daugiamodalinis* reiškinys. Dauguma mokymosi strategijų naudoja ne vieną, o kelias mokymosi modas tuo pat metu, pvz., dirbant kompiuteriu – pelės spragtelėjimas bus kinestetinis bei jutiminis judesys, o struktūrizuotos medžiagos pateikimas diagramose, lentelėse, grafikuose bei jų nagrinėjimas, demonstracinio filmo stebėjimas – regimojo ir girdimojo mokymosi stiliaus aktyvavimas. Tyrimai rodo, kad mokinių mokymosi efektyvumas išauga, kai mokytoja naudoja girdimųjų, regimųjų ir jutiminių veiklų derinį. Todėl siekdami patenkinti visų moksleivių poreikius, mokytojai turėtų naudoti daugiasensorinius metodus.

Aktyvus mokymasis - tai aiškiai struktūruota ir prasmingo turinio veikla. Integruotose dalyko ir kalbose pamokose turinį sudaro dalyko medžiaga arba kultūriniai aspektai. Struktūruotai veiklai IDUKM klasėje tinka mokymosi bendradarbiaujant arba darbo grupėje metodai, pagrįsti šiais principais: teigiama tarpusavio priklausomybė, individuali atsakomybė, lygiavertis dalyvavimas ir kalbėjimas tuo pačiu metu. Šie mokymosi bendradarbiaujant metodai užpildomi bet kurio dalyko turiniu įgalina tuo pačiu metu tobulinti dalyko ir kalbos kompetenciją, mokiniai turi galimybę tapti aktyviais mokymosi dalyviais ir pamažu tampa savarankiškais ir autonomiškais. Mokymasis bendradarbiaujant atitinka teorinius Vygotskio sociokultūrinės teorijos, konstruktyvizmo, humanistinio mokymo ir grupių dinamikos teorijų postulatus. Kagan siūlomas mokymosi bendradarbiaujant struktūrinis metodas atveria galimybes integruoto dalyko ir kalbos pamokoje pripildyti metodo struktūras bet kurio dalyko turiniu ir užtikrinti aktyvų mokymąsi.

Taikant aktyviuosius metodus IDUKM klasėje, mokiniai tampa aktyviais mokymosi proceso dalyviais:

- ✓ dirbant šiuo metodu aktyvus ne tik mokytojas, mokiniai – aktyvūs klausytojai, aktyvūs mąstytojai, problemų sprendėjai;
- ✓ mokiniams nesunku išlaikyti dėmesį, kai didesnę pamokos dalį veikia, aiškinasi ir dirba jie patys;

✓ neretai klausantis mokiniai ne viską supranta, o aktyvaus klausymosi metodai juos skatina klausti, kas neaišku, formuluoti fokusuoto pakartojimo klausimus, interpretatyvius klausimus;

✓ mokiniai išmoksta savarankiškai mokytis individualiai, porose, grupėse, bendradarbiaujant, pasitikint savimi ir grupės nariais.

IDUKM procese neturėtume atsisakyti pamokos-paskaitos, tačiau ji turėtų būti transformuota į aktyvaus klausymo ir aktyvios smegenų veiklos reikalaujančią veiklą. Daug įvairių aktyvaus mokymosi metodų gali būti naudojami ne pakeisti tradicinę pamoką-paskaitą, o ją papildyti.

Šiame skyriuje pateikiame 50 aktyviųjų metodų, kurie gali būti veiksmingai taikomi IDUKM, sąrašą ir metodo apibūdinimus bei kai kuriuos pavyzdžius pagal dėstomus dalykus. Metodai suskirstyti tris dalis:

Pirmoji dalis - Bus įdomu - metodai prieš pradedant naujos medžiagos dėstymą.

Antroji dalis – Mokomės kartu - metodai moksleivių įtraukimui į naujos medžiagos pateikimą.

Trečioji dalis – Ką išmokome? Metodai aktyviam naujos medžiagos apibendrinimui.

Skaitykite aktyviai: perskaitę metodą, pastabų skiltyje pasižymėkite, kurią jūsų dalyko temą dėstant šis metodas galėtų tikti. Parašykite temą ir klausimus užduočiai. Taip pasirengsite galimų idėjų sąrašą, kurė galėsite pakoreguoti, nagrinėjant konkrečią temą ir taikant šį aktyvų metodą praktikoje.

Pabaigoje pateikiame praktinio taikymo užduotis mokytojams bei nuorodas į šaltinius, iliustrauojančius praktinį aktyviųjų metodų panaudojimą pamokose.

Aktyvieji mokymo metodai integruojant dalyką ir kalbos mokymąsi			
I dalis. Bus įdomu. **Metodai prieš pradedant naujos medžiagos dėstymą**			
Nr.	Metodo pavadinimas	Metodo apibūdinimas	Jūsų pavyzdžiai: dalykas – tema - pavyzdys
1	Klausimas diskusijai 1. Skatina aukštesnio lygmens mąstymą. 2. Atviri klausimai, į kuriuos galima atsakyti įvairiai. 3. Formuluojami cituojant tam tikrą sceną ar teiginį iš teksto; reikalaujantys tekstą skaityti atidžiai.	Moksleivių įtraukimas į diskusiją būsima tema, pateikiant keletą idėjų naujos temos aptarimui. Tokios diskusijos tikslas: generuoti idėjas, sužinoti mokinių nuomonę būsimos temos atžvilgiu ar atskleisti moksleivių žinių lygį, sulaukti klausimų išryškinančių, ko moksleiviai nežino ar nesupranta, prieš pateikiant teorinę medžiagą. Pavyzdžiui: *„Kokie būdai naudojami parduoti maisto produktus rinkoje? Išvardinkite visus, kiek žinote.”* *„Kas būtų parėmęs Kromvelį, o kas ne ir kodėl?”*	

	4. Naudingi besimokančiajam – padeda išsiaškinti teksto dalis ar sunkesnius klausimus. 5. Susieja tekstą su kitomis temomis ir dalyko problemomis. http://homepages.wmich.edu/~acareywe/discussion.html	*„Kokiomis laikų formomis galima išreikšti būtąjį laiką lietuvių ir anglų (ar vokiečių, prancūzų) kalbose?"* Pateikite pavyzdžių. Moksleiviai dirba porose arba mažose grupėse, ieškodami atsakymo į klausimą ar klausimų seriją, remdamiesi patirtimi, sveiku protu ir ankstyvesnio mokymosi metu įgytomis žiniomis. Tie patys klausimai gali būti pateikti visiems besimokantiesiems arba klausimai gali būti skirtingi, tik tema ta pati. Grupės diskusija gali tęstis minutę ar mažiau, arba 20 minučių ar ilgiau. Kiekvienoje grupėje turėtų būti paskirtas raštininkas, kuris užrašys grupės siūlomas idėjas. Kai diskusija baigsis, kiekviena grupė turėtų pristatyti bent vieną savo idėją. Įdomiausias ar labiausiai temą atskleidžiančias idėjas užrašykite kompiuterio ekrane su nedideliais pakoregavimais, jei reikia. Leiskite klasei aptarti bet kurias mintis, su kuriomis kas nors nesutinka, kol bus prieita prie bendrai sutariamo atsakymo.	

		Kai atsakymas aptartas, papildykite jį reikiama informacija, ištaisykite nesusipratimus ar klaidingas vietas. Jei moksleiviai atsakė tik į pusę klausimo, pusė mokytojos pasakojimo laiko susitaupė, be to, moksleiviai turėjo progą ugdyti mąstymo gebėjimus bei generuoti mintis, be to buvo sužadintas moksleivių susidomėjimas nauja tema.	
2	Sniego gniūžtė 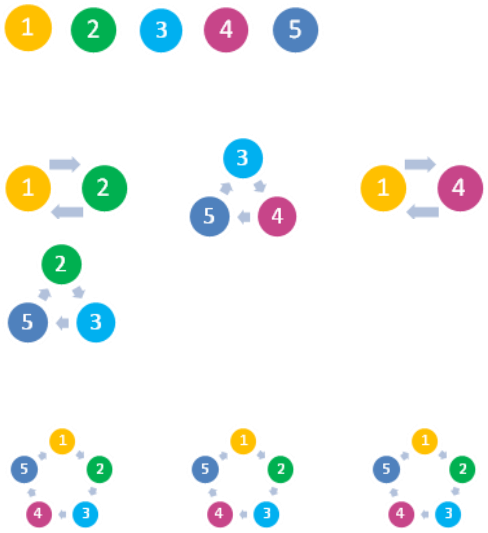	Metakongityvinis metodas, kurio tikslas: pamąstyti pačiam, pasidalinti su kitais, išsiaiškinti su mokytoja naują medžiagą. Dar nepradėję dėstyti naujos temos, paklauskite klausimą, orientuotą į tai, ką moksleiviai turės išmokti. Po to kiekvienas moksleivis užsirašo savo mintis tuo klausimu, visi pasidalija savo mintimis porose ar trijų narių grupėse. Tada galima suformuoti didesnes grupes sujungiant poras ar trijų asmenų grupeles, ir vėl lyginami atsakymai bei priimamas bendras grupės sprendimas.	

		Toliau mokytoja prašo kiekvieną didelę grupę išrinkti iš suformuluotų ir paskelbti po vieną idėją ir užrašo ją kompiuterio ekrane, jei reikia, kiek pakoreguodama. Po to mokytoja apibendrina diskusiją ir ištaiso klasės atsakymus bei toliau tęsia naujos medžiagos pristatymą.	
3	Blyksnis 	Šis metodas gali būti taikomas siekiant išsiaiškinti mokinių lūkesčius, mokymosi problemas, pomėgius, įgūdžius ir kt. Jo principas yra toks: kiekvienas mokinys pasako savo nuomonę nagrinėjamu klausimu, tačiau jam leidžiama kalbėti ne ilgiau kaip pusę minutės. Pageidautina kalbėtis susėdus ratu. Galima naudoti „prakalbinimo" kamuoliuką ar kokį kitą daiktą, kuris metamas pokalbį pratęsti turinčiam mokiniui. Tas, kuris nenori pareikšti savo nuomonės, perduoda teisę kalbėti kitam. Jeigu kalbėtojas viršija numatytą laiko limitą, mokytojas bei grupė turi teisę nuspręsti, ar nutraukti pokalbį, ar ne. Tarp atskirų pasisakymų diskutuoti neleidžiama.	

<table>
<tr>
<td>4</td>
<td>Išankstinis orientyras (angl. – Anticipation Guide)

Išankstinis orientyras: Literatūra. Homeras „Odisėja“
<table>
<tr><th>Prieš skaitymą</th><th>Pažymėkite, ar sutinkate su šiais teiginiais</th><th>Po skaitymo</th></tr>
<tr><td>+ -</td><td>Tai, kas atsitiko prieš šimtus metų, negali manęs išmokyti nieko naudingo.</td><td>+ -</td></tr>
<tr><td></td><td>Lyderiai atskingi už žmonių, kuriems vadovauja, veiksmus.</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>Mano sprendimai yra tik mano, ir niekas neturi teisės bandyti man daryti įtaką.</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>Protas kariui svarbesnis nei jėga.</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>Stiprus žmogus niekada viešai neverkia.</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>Meilėje irk are viskas galima.</td><td></td></tr>
</table>
http://wvde.state.wv.us/strateg</td>
<td>Prieš nagrinėdamas literatūros kūrinį ar istorijos temą bei kito dalyko temą mokytojas pateikia 5-10 teiginių (provokacinių savo prigimtimi) sąrašą, vadinamą išankstiniu orientyru. Moksleiviai individualiai, porose ar grupėse aptaria kiekvieną teiginį, išreikšdami pritarinčią ar prieštraujančią teiginio idėjai mintį. Kurdamas išankstinį orientyrą mokytojas gali pateikti su būsima tema visiškai priešingai susijusį teiginį, provokuojančią, neigiamą ar diskutuotiną idėją. Gali būti viena kita idėja ir iš būsimo teksto. Svarbu, kad tiesiogiai ar perkeltine prasme teiginiai būtų kaip nors susiję su būsima tema, nors su vienu temos aspektu.

Aptarę teiginius porose ar grupėse, moksleiviai trumpai pateikia savo nuomones klasėje žodžiu, mokytojas neturėtų vertinti ar teiginiai teisingi ar ne, nei kitaip komentuoti moksleivių idėjų, turėtų priimti visus pasiūlytus teiginių vertinimus. Jei kyla diskusija, mokytojas neturėtų leisti jai išsiplėsti, nes išankstinio orientyro tikslas yra motyvacinis: sužadinti</td>
<td></td>
</tr>
</table>

	ybank/AnticipationGuide.html	susidomėjimą būsima tema, o ne ją išdiskutuoti. Išankstinis orientyras priartina būsimą temą prie moksleivių išgyvenimų, sužadina motyvaciją nagrinėti tekstą ir patvirtinti ar paneigti savo mintis, suaktyvina moksleivių vaizduotę ir dėmesį, reikalingą klausantis ar skaitant naują medžiagą.	
5	Kolektyvinis naujų idėjų generavimas - minčių lietus 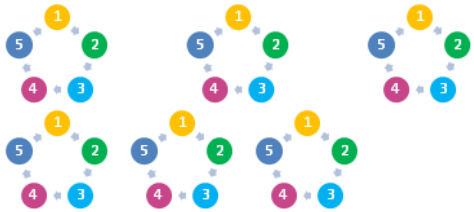	Minčių lietus – populiarus įrankis, padedanti generuoti kūrybinius problemos sprendimus. Kai norite paskatinti moksleivius mąstyti, pažvelgti į problem "iš kitos pusės" ar iš įvairių pusių, atsikratyti stereotipinio tradicinio mąstymo būdo – pasitelkite minčių lietaus metodą. Šio metodo autorius - Madison Avenue reklamos vadybininkas Alex Osborn, kuris dar šeštame dešimtmetyje sukūrė šį metodą rengdamas reklamas. **Esmė:** pateikęs klausimą ar pasiūlęs temą, mokytojas paragina mokinius išvardyti kuo daugiau galimų atsakymų į pateiktą klausimą ar pareikšti kuo daugiau minčių pasiūlyta tema. Mokytojas ar mokinys kilusias mintis	

	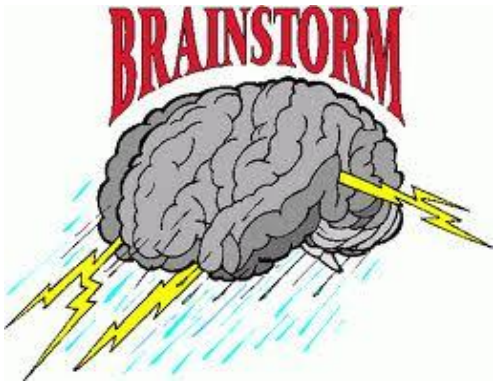 	surašo lentoje ar dideliame popieriaus lape. Generuojamos idėjos nevertinamos, t.y. nekomentuojama, ar tai teisinga, ar ne, įdomu, ar nelabai. Atvirkščiai, mokiniai raginami siūlyti net ir neįtikėtinas idėjas ar keisčiausius sprendimo būdus. Svarbu dirbti konstruktyviai: ne kritikuoti, o rekomenduoti ir nenukrypti nuo temos, aktyviai klausytis vieni kitų. Kai kurios idėjos gali atrodyti keistos ir neįprastos, bet jose gali slypėti originalūs problemų sprendimo būdai arba jos gali įkvėpti kitus atpalaiduoti savo fantaziją, išlaisvinti mąstymą ir siūlyti dar daugiau idėjų. Svarbu nepertraukti idėjų generavimo proceso. Pavyzdžiai: Mokytoja prašo klasės spontaniškai arba pagal nustatytą tvarką pateikti kiek tik įmanoma idėjų klausdamas, pavyzdžiui, tokius klausimus: *Kokie išankstinio užsakymo registravimo privalumai? (Ekonomikos pamoka)* *Kokiomis vaikiškomis ligomis paprastai*	

6	 Individualus minčių lietus – alternatyva 1 1 2 3	*sergama vaikystėje? (Biologijos pamoka)* *Ar galėjo Hamletas nekeršyti tuoj pat? Kodėl? (Užsienio literatūros pamoka)* *Kokios priežastys nulėmė Europos Sąjungos susikūrimą? (Istorijos pamoka)* *Poetinėje dramoje „Martynas Mažvydas" Justinas Marcinkevičius įprasmino Mažvydą kaip gyvybinių tautos interesų reiškėją. Kodėl? (Lietuvių literatūros pamoka)* **Individualus** minčių lietus vyksta taip pat kaip ir klasės ar grupės idėjų generavimas, tik atliekamas asmeniškai. Mokinys rašo atsakymus į klausimą ar siūlo problemos sprendimus pats, savarankiškai. Dažnai tokia savarankiškai atliekama veikla leidžia efektyviau generuoti idėjas, pateikti daugiau idėjų (dažnai ir kokybiškesnių), nei atliekant šią užduotį visiems kartu. Kartais grupėje žmonės daugiau kreipia dėmesio į kitų pateikiamas mintis, vietoj to, kad susikauptų, arba pamiršta, ką norėjo pasakyti,	

		laukdami savo eilės kalbėti, įvyksta taip vadinamas "užsiblokavimas". Generuojant mintis asmeniškai, galima pateikti platesnės apimties idėjų, nes nesirūpiname apie tai, ką pagalvos ar pasakys kolegos, todėl galime jaustis laisviau ir neriboti savo kūrybiškumo. Žinoma, generuojant mintis asmeniškai galima ir nepakankamai jas išvystyti, ypač neturint patirties toje srityje. Tokiu atveju padėtų kiti kolegos.	
7	Minčių lietus poromis – alternatyva 2	**„Minčių lietus" poromis.** Du mokiniai tarpusavyje vardija, ką žino tam tikra tema (galima kelti ir klausimus). Šiai veiklai pamokoje paprastai skiriama apie penkias minutes. Šis metodas ypač naudingas mokiniams, nelinkusiems skelbti savo minčių didelei grupei. Įpratus dalytis mintimis su partneriu, įgyjama pasitikėjimo kalbėti ir didesnei auditorijai. Šio metodo pranašumas tas, kad bendraujant poromis vienu metu gali kalbėti gerokai daugiau mokinių, nei diskutuojant visai klasei (grupei).	

		Šio metodo tikslai - „sukelti „idėjų pliūpsnį“ arba, kitaip tariant, paskatinti grupės narių kūrybines galias, sukurti atpalaiduojančią ir draugišką atmosferą, paskatinti bendravimą, skatinti aktyvų visų grupės narių dalyvavimą padėti studentams įgyti pasitikėjimo jų pačių gebėjimais išbandyti anksčiau įgytas žinias pateikti naują temą atrasti studentams savo pačių idėjas apie tam tikrą dalyką ar sugalvoti visiškai naujus požiūrio į problemą būdus aiškiai parodyti santykius tarp idėjų gausybės ir problemos sprendimo alternatyvų sudarymo per kiek įmanoma trumpesnį laiką susisteminti problemines sritis identifikuoti problemų sprendimo alternatyvas ieškoti idėjas arba jas rinkti apibendrinti diskusiją“ (Adomavičius, Petrikienė, 2007)	

8 **9**	Minčių lietus raštu – alternatyva 1 Vertinamasis minčių lietus – alternatyva 2	Šio metodo privalumai: kiekvieno grupės nario idėja skatina naujas kitų grupės narių idėjas - dalyvauja visa grupė, neįdomi pamoka gali būti pagyvinta. Minčių lietus raštu - grupės narių mintys užrašomos ant kortelių, o ne išsakomos žodžiu. Mokiniai pritvirtina užrašytas korteles lentoje. Tuo būdu kiti grupės nariai gali aiškiai matyti kolegų indėlį. Surašytos idėjos yra sugrupuojamos pagal atitinkamus kriterijus. Pagrindinės idėjos susisteminamos ir tuomet vertinamos. Kiekvienas grupės narys idėjoms, kurias laiko geriausiomis gali skirti iki 5 balų. Po minčių lietaus etapo turėtų vykti diskusija - pasiūlyti problemų sprendimo būdai gali būti aptarti, išanalizuoti, atrinkti realiausi problemos sprendimo būdai.	
10	Intuicijos testas prieš dėstant teorinę medžiagą	Besimokantieji dažnai užsirašo viską, ką mokytojas pateikia per pamoką, o pamokos ar kurso pabaigoje klausia „kokia nauda iš tokio	

	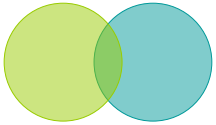 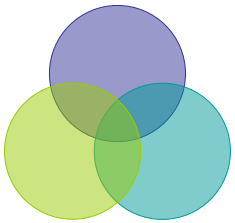	užsirašinėjimo?“ arba „ką naudingo šis dalykas (filosofija ar organinė chemija ir t.t.) mums suteiks?“ Kad būtų išvengta tokių klausimų ir kad sudomintume moksleivius tema prieš pradedant ją dėstyti, mokytojas gali pateikti trumpą testą, kuriuo siekiama, kad moksleiviai nustatytų ir įvertintų, ką žino šia tema ar savo požiūrį šia tema. Toks testas gali būti pateiktas kaip ilga anketa, kuri reikalauja nustatyti, ar teiginys teisingas ar ne. Pavyzdžiui, etikos kurso pirmą ar antrą pamoką tokio testo pagalba galime paskatinti moksleivius mąstyti apie moralės teoriją, pateikiant tokius klausimus kaip „Nėra teisingų ar neteisingų atsakymų į moralės klausimus“ ar „Nesvarbu, ką visuomenė laiko esant moraliai teisinga, tai ir yra teisinga“. Moksleiviai atsako pažymėdami, kurie teiginiai teisingi ir kurie ne, dirbama savarankiškai, individualiai, po to palygina savo atsakymus porose ar mažose grupėse ir diskutuoja tais klausimais, kur	

		nuomonės išsiskyrė. Ši technika taip pat gali būti taikoma įvertinti besimokančiojo dalyko žinias prieš ar po pamokos.	
11	Afektyvinė refleksija	Moksleiviai prašomi užrašyti savo reakcijas į kokį nors pamokos medžiagos aspektą, t.y. pateikti emocinį ar vertybinį atsaką naujos medžiagos atžvilgiu. Aišku, toks metodas taikytinas ten, kur tokie klausimai tinkami (turbūt negalėsime prašyti emocinio ar vertybinio atsakymo apie stuburinių taksonomiją). Tačiau tokiuose dalykuose, kaip etika, toks klausimas gali būti gera pradžia prieš teorinės medžiagos pateikimą. Pavyzdžiui, galite mokinių paklausti, ką jie mano apie Amerikos patologo anatomo daktaro Jack Kevorkiano (eutanazijos propaguotojo) veiklą, prieš pateikdami įvairių moralės teoretikų nuomones. Turėdami mokinių nuomonę, išgirdę jų skirtingus požiūrius, galėsite padėti jiems pažvelgti į teorinę medžiagą kontekste ir patyrinėti savo įsitikinimus. Tokia refleksija tiktų diskusijos apie	Prieš diskusijas moralės temomis

		evoliucijos teoriją pradžiai ar kokiai kitai mokslinės srities pamokos pradžiai, kur bendrai priimta visuomenės nuomonė dažnai skiriasi nuo šiuolaikinio mokslinio mąstymo. Kiti pavyzdžiai: Ar pakuotė turėtų būti popierinė ar plastmasinė? Ar reikalingos atominės elektrinės? Ar kompiuteriniai žaidimai tikrai žalingi? ir t.t.	Prieš diskusiją, kurioje prieštaraujama visuotinai priimtai nuomonei
12	Galvosūkis-paradoksas	Viena iš naudingiausių priemonių, kuriomis galima sužadinti besimokančiojo susidomėjimą nauja tema ir paskatinti mąstyti apie naują medžiagą yra pateikti jiems galvosūkį ar mįslę susijusią su tema, sąvokomis ir leisti moksleiviams patiems rasti sprendimą. Priverčiant besimokantįjį išspręsti šią problemą patiems, nesiremiant kokia autoritetinga nuomone, padidiname tikimybę, kad moksleiviai gebės kritiškai įvertinti teorijas, kai šios bus pateiktos vėliau.	Gamtos mokslai Humanitariniai mokslai Tikslieji mokslai

	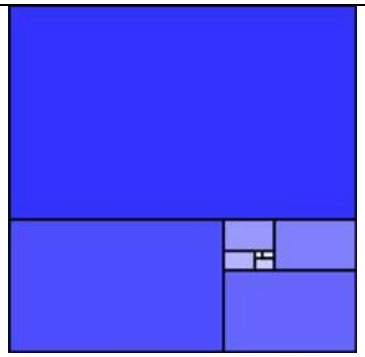 (Iš Bradley Dowden. Liar Paradox. Internet Encyclopedia of Philosophy. April 6, 2010). http://www.iep.utm.edu/par-liar/	Pavyzdžiai Prieš mokant tiesos teorijas, galima pakviesti besimokančiuosius įvertinti „Melagio paradoksą“. Paradokso ištakos yra fakte, kad *melagis* naudojasi kalbos prieštaringumu – kalboje tokia struktūra galima, nors toks pasakymas yra prieštaringas. Prie tokių paradoksų grupės galima priskirti ir „popieriaus kortelės paradoksą“, kai ant kortelės popieriaus parašoma: „Teiginys ant kitos kortelės pusės yra teisingas“, o kitoje pusėje - „Teiginys kitoje kortelės pusėje yra neteisingas“, arba: "Žemiau esantis teiginys yra neteisingas. Aukščiau esantis teiginys teisingas." Paradoksas gali būti sutrumpintas į dar trumpesnį teiginį: „Šis teiginys klaidingas“. Pradedant logikos kursą, galima pateikti loginių galvosūkių, gamtos mokslų pamokoje galima pateikti eksperimentinių tyrimų duomenų, kurie prieštarauja kai kurioms ką tik pateiktos teorijos dalims ar panaudoti pavyzdžių, kurie paremia prieštraujančias viena kitai teorijas.	

13	Laisvas rašymas Išbandykite šį metodą laisvai rašydami virtualioje aplinkoje: http://grammar.ccc.commnet.edu/grammar/composition/brainstorm_freewrite.htm 	Prieš pradedant bet kokio dalyko naujos medžiagos dėstymą naudinga paprašyti mokinių nustatytą laiką – 3 ar 5 minutes – parašyti savo nuomonę nagrinėjama tema. Mokiniai turi nesustoti rašyti, net jei ir nežino, ką toliau rašyti. Pritrūkus minčių reikią taip ir parašyti „Nebežinau, ką toliau parašyti...“ ir t.t. Toks laisvas rašymas atpalaiduoja vaizduotę, įtampą, kūrybinius gebėjimus ir, akivaizdu, rašymo, minčių dėstymo raštu gebėjimus. Rašymas tam tikros įtampos sąlygomis (baigsis užduočiai skirtas laikas) treniruoja ir susijaupimo bei minčių suvaldymo gebėjimus. Šią užduotį galima atlikti ir po nagrinėtos temos, siekiant suaktyvinti mąstymą arba išreikšti susikaupusias mintis, kurios dar nebuvo išsakytos. Tolesnė užduotis gali būti minčių perskaitymas sau, kitiems, draugo minčių paskaitymas, koregavimas, prasminių minčių paryškinimas ir t.t.	
14	Elastingi sakiniai	Šio metodo pagalba mokiniai mokosi	

		reikšti loginį priežasties – pasekmės ryšį, įvairių jungtukų, taip pat tobulina žodžių rašybą ir parašyto teksto redagavimo įgūdžius. Prieš pamoką mokytojas pasiruošia kelias sakinių pradžias pasirinkta tema. Užduoties eiga: 1. Mokiniai sugrupuojami. Paaiškinama, kad jiems bus padiktuotos sakinių pradžios, kurias vėliau reikės užbaigti. 2. Diktuojamos sakinių pradžios. Grupėse mokiniai pasitikrina žodžių rašybą. Probleminiai žodžiai užrašomi ant lentos. 3. Mokiniai individualiai užbaigia padiktuotus sakinius, o pabaigę juos perskaito kitiems grupės draugams. 4. Sakinių pabaigos aptariamos grupėje. Informacija sukaupiama, jos pagalba pradžioje padiktuoti sakiniai išplečiami iki pastraipos, kurią už visą grupę rašo vienas narys. 5. Grupės apsikeičia parašytomis pastraipomis. Mokiniai tikrina, taiso, aptaria kitos grupės darbą. Prie jų prisideda ir mokytojas. 6. Galutiniai darbų variantai iškabinami,	

	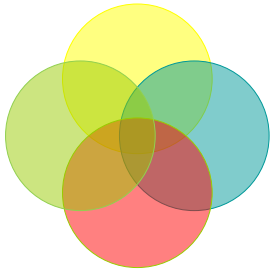	kad visi mokiniai galėtų pamatyti bendro darbo rezultatus. Daugeliui mokinių nepatinka tobulinti ar redaguoti savo parašytus darbus, tačiau dirbant grupėse, o dar taisant kitų tekstus, gali pasirodyti linksma ir naudinga. Užduotis aiškiai parodo, kad sakiniai tikrai gali būti elastingi – nuo sakinio pradžios, ją papildant turimomis dalykinėmis žiniomis, jie gali išsitempti iki pastraipų.	
15	Klausk klausimus pats – sugalvok savo klausimus 	**Tikslai:** kalbiniai – klausti wh- klausimus (pvz. When, why, what, t.t.), kiti – leisti mokiniams kalbėti, sukelti mokinių smalsumą, klausytis, kad gautų specifinės informacijos. **Dalykas:** bet kokia informacija, kurią norite išmokyti, pvz., dalykas – dailė, tema – Pablo Picasso. **Alternatyvos:** dalykas – matematika, tema – Pitagoro teorema; dalykas – dizainas/technologijos, tema – plastikai. **Pasiruošimas:** paruošti planą informacijos, kurią norite, kad mokiniai išmoktų.	Aktyviam klausymui Matematika Dizainas/ technologijos Dailė

	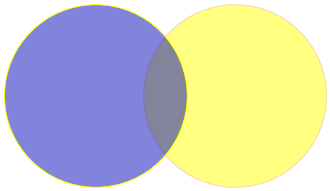 	**Eiga:** priminkite mokiniams apie klausimų formas, praktikuojantis taip/ne ir wh- klausimus. Pagal pavyzdį, pasirinkus Pablo Picasso, klausimai bus būtuoju laiku. Pavyzdžius parašykite lentoje. Taip pat parašykite temos pavadinimą. Mokinius suskirstykite poromis, duokite laiko limitą (apie 7 minutes) papasakoti vienas kitam, ką jau žino apie tą temą, ir parašyti klausimą, į kurį jie norėtų, kad būtų atsakyta. Tegul mokiniai užrašo tokius klausimus lentoje. Ištaisykite klaidas klausimuose. Jei reikia, leiskite klausimus rašyti gimtąja kalba, o tada padėkite juos išversti į anglų kalbą. Galimi klausimai apie Pablo Picasso anglų kalba: What nationality was he? Did he have children? When did he live? Where did he live? What materials did he use? What is the name of his most famous painting?	

	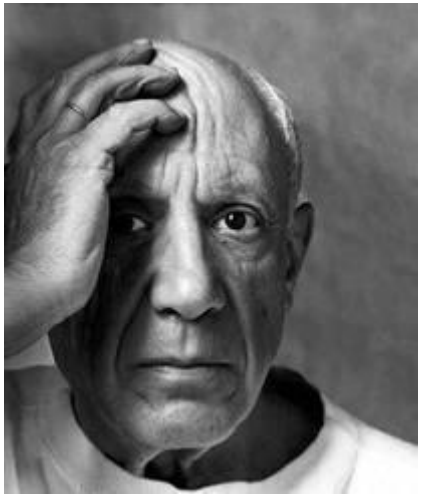 Pablo Picasso	Mokiniai nusirašo visus lentoje esančius klausimus į savo sasiuvinius. Kiekvienas mokinys, užrašęs naują klausimą lentoje, perskaito jį garsiai, o kiti mokiniai stengiasi į jį atsakyti. Vėliau pasakykite mokiniams, kad šiek tiek papasakosite apie Pablo Picasso. Mokiniai turi pasižymėti tuos klausimus, į kuriuos jūs atsakėte kalbėdamas. Pasakokite atsakydamas į kiek galima daugiau mokinių lentoje surašytų klausimų. Kai baigsite, pakvieskite mokinius, kurie mano, kad į jų klausimus atsakėte, pateikti atsakymus. Jei jie pateikia teisingus atsakymus, ateina prie lentos ir nuo jos nutrina savo klausimus. Tada paprašykite, kad poros dirbtų kartu. Tegul jos skaito klausimus, kuriuos yra užsirašę sąsiuviniuose, ir pabando atsakyti į tuos, kuriuos gali. Patikrinkite jų atsakymus. Atsakykite į likusius lentoje klausimus arba palikite juos kitai pamokai. Atsakyti į juos taip pat gali būti namų darbų užduotis. (Deller ir Price 2011: 17-18)	

II dalis. Mokomės kartu. **Metodai moksleivių įtraukimui į naujos medžiagos pateikimą**			
16	Skaitymo testas 	Tai vienas iš būtų priversti mokinius skaityti užduotą medžiagą! Aktyvus mokymasis priklauso nuo to, kaip pasirengę mokiniai ateis į klasę. Skaitymo testas gali būti naudojamas kaip efektyvi priemonė patikrinti skaityto teksto supratimą (tokiu būdu galite nustatyti mokinių kaip skaitytojų išprusimo lygį). Be to, pateikdami tos pačios rūšies klausimus ir kituose skaitymo testuose, leisite mokiniams suprasti, ko ieškoti skaitomame tekste, į ką atkreipti dėmesį. Jei paklausite tokius klausimus: "Kada susikūrė Lietuvos valstybė?", „Kada popiežius pripažino Lietuvos karalystę ir leido Mindaugą karūnuoti"? reikš, kad kreipiate dėmesį į detales ir faktus, o tokiais klausimais kaip "Ką iš tikrųjų Lietuvai reiškė Mindaugo	

		veikla?”, „Ar žinoma tiksli Mindaugo karūnavimo data?”– atkreipsite dėmesį į tai, kad akcentuojate bendrą teksto supratimą, reikalaujate apibendrinančio atsakymo. Jei jūsų tikslas išmokyti (ne tik priversti skaityti), atidžiai parinkite klausimus, kurie leistų įsitikinti ir kas skaitė medžiagą (svarbu jums), ir nustatyti, kas buvo svarbu skaitomame tekste (svarbu jiems).	
17	Išsiaiškinimo pauzės 	Šis paprastas metodas skatina „aktyvųjį mokymąsi”. Paskaitos metu, ypač išdėsčius svarbų klausimą ar apibrėžus esminę sąvoką, stabtelėkite, leiskite moksleiviams susivokti ir truputį palaukę paklauskite, ar kas nors nori tai pasiaiškinti dar kartą. Taip pat galite šių stabtelėjimų metu vaikščioti po klasę ir pažiūrėti, ką mokiniai užsirašė, atsakyti į klausimus ir t.t. Tie mokiniai, kurie nedrįsta paklausti garsiai visos klasės akivaizdoje, laisviau jausis šios išsiaiškinimo pauzės metu, kai prie jų prieisite ir paaiškinsite individualiai.	

18	Papasakokite vienas kitam	Moksleiviai porose ar grupėse išreiškia savo nuomonę ir aptaria mokytojo pateiktą klausimą, diskutuoja pateikta tema argumentuodami savo nuomonę. Gamtos mokslų pamokose moksleiviai gali aptarti kai kuriuos eksperimentinių tyrimų duomenis, patvirtinančius ką tik mokytojo pristatytą teoriją. Diskusija būna sėkmingesnė, jei moksleiviai gauna tikslesnes užduotis, pvz., "papasakokite vienas kitam, kodėl jūs pasirinkote būtent šį atsakymą".	
19	Ekspertų metodas (Jigsaw) 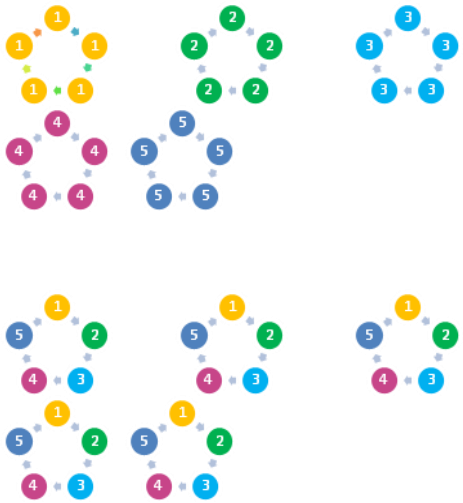	Šis dar 1978 m. Aaronson ir kolegų sukurtas mokymosi bendradarbiaujant metodas sukuria tikrą „informacijos spragą" ir skatina komunikaciją (Arnold, 1999). Klasė padalijama į tiek grupių, į kelias galima padalyti naują medžiagą arba tekstą ir kiek klasėje mokinių. Padalinkite temą į tarkim penkias potėmes. Moksleiviams pateikiami penki pagrindiniai klausimai arba „žiūronai" per kuriuos jie žiūrės į pagrindinę temą, analizuodami tą pačią temą iš penkių pusių ar penkiais aspektais.	

	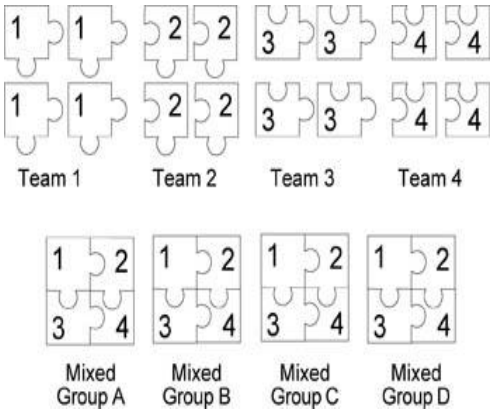 http://serc.carleton.edu/NAGTWorkshops/coursedesign/tutorial/jigsaw.html	Padalinkite moksleivius į penkias grupes. Grupės turėtų būti panašios gabumų, patirties, etniškumo bei lyties atžvilgiu. Negrupuokite moksleivių "pagal draugystę", jie iš pradžių gali skųstis ir būti nepatenkinti, bet jei reikalausite, priims jūsų nurodymus. Kiekviena grupė studijuoja vieną klausimą, skaito tekstą ar papildomą medžiagą. Grupės paprastai dirba klasėje, tačiau šį metodą galima naudoti ir savarankiškam darbui. Parengę atsakymus, t.y. išnagrinėję pateiktą grupei klausimą, moksleiviai grupuojami į naujas grupes. Kiekviena nauja grupė yra "pjūklelis", t.y. susideda iš vieno nario iš kiekvienos iš keturių buvusių grupių. Jei vieną kurią nors grupę sudarė daugiau moksleivių, jie gali eiti į naują grupę abu. Kiekvienoje grupėje dabar yra po vieną "ekspertą" iš kiekvieno klausimo (kai kuriose grupėse klausimą gali atstovauti du ekspertai). Nauja grupė turi išanalizuoti visą temą – kiekvienas narys-ekspertas vienu klausimu	

	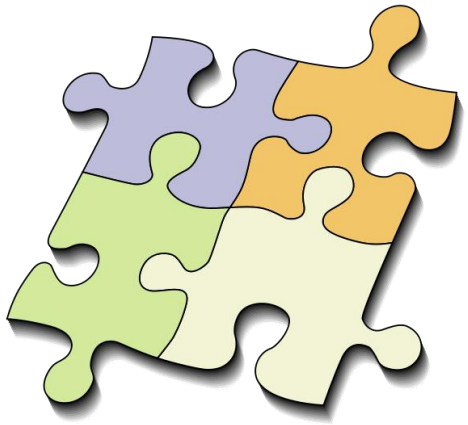 Daugiau apie šį metodą anglų kalba: **http://olc.spsd.sk.ca/de/PD/coop/page4.html**	išdėsto savo potėmę, išaiškina savo dalį, atsako į klausimus. Grupės darbo pabaigoje visi grupės nariai žino visą temą. Pavyzdžiai Studijuodami Europos Sąjungos istoriją, kiekviena grupė (viena iš penkių) išanalizuoja tam tikrą laikotarpį. Po to sudaromos kitos penkios grupės, į kurias įeina po vieną asmenį iš buvusių grupių. Kiekvienas naujos grupės narys išsamiai gali papasakoti tik savo fragmentą, o visi kartu papasakoja visą istoriją. Nagrinėdami Europos geografiją, moksleiviai gali atskirose grupėse nagrinėti paskirtą ar pasirinktą šalį; individualūs moksleiviai kiekvienoje grupėje gali gauti užduotį skaityti ir analizuoti grupės analizuojamos šalies ekonomiką, politinę struktūrą, etninę sandarą, demografinę medžiagą, klimatą ar liaudies kūrybą. Kai kiekvienas moksleivis pabaigė savo tyrimą, grupė susiburia ir pristato informaciją visiems grupėje, tokio darbo rezultatas – išbaigta ataskaita apie šalį.	

		Chemijos pamokoje kiekviena grupė gali nagrinėti skirtingos formos energijos generatorių (branduolinį, iškastinio kuro, hidroelektrinį ir t.t.). Tada sudaromos grupės, kuriose kiekvienas narys žino tik apie vieną skirtingą generatoriaus rūšį. Taip per trumpą laiką bendradarbiaujant mokantis išsprendžiamos sunkiausios problemos. Istorijos pamokoje visiems moksleiviams pateikiama ta pati informacija apie nacistinę partiją, o skirtingose grupės analizuoja šią partiją iš skirtingų pozicijų – moterų, darbininkų klasės, viduriniosios klasės ir bažnyčios – požiūriu. Anglų kalbos pamokose prieš rengiantis analizuoti sudėtingesnes modalinių veiksmažodžių vartojimo konstrukcijas ir siekiant apibendrinti jau žinomas modalinių veiksmažodžių vartojimo reikšmes, keturios ar penkios atskiros grupės gali apibendrinti atskiro veiksmažodžio reikšmes (pvz., Group A – „can", Group B – „must", Group C – „should" ir t.t.) arba vienos modalumo reikšmės išreiškimą įvairiais modaliniais veiksmažodžiais (pvz., Group A – gebėjimą	

		(ability), Group B – prašymus (requests), Group C – būtinumą (obligation), Group D – spėjimą, tikrumo laipsnį (certainty) ir t.t.). Toks metodas leis ne tik pasitikrinti, susisteminti ir apibendrinti žinias ir sukurti bendrą reiškinio vaizdą ar sistemą besimokančiojo mintyse, bet leis moksleiviui palyginti savo ir draugų kompetenciją šioje srityje, pasimokyti iš kitų bei aktyviai dalyvauti mokymosi procese.	
20	Apibrėžimų Bingo	Užduotis skatina suprasti apibrėžimus, atpažinti jais apibrėžiamus žodžius, tobulina klausymo įgūdžius, padeda suprasti ir įsiminti svarbiausias kartojamo dalyko sąvokas ir terminus. Prieš pamoką dėstytojas turi pasiruošti sąrašą terminų, kurie bus kartojami, ant atskirų kortelių ar lapelių surašyti tų terminų apibrėžimus. Žemesniuose kalbos lygiuose apibrėžimus galima užrašyti gimtąja ir anglų kalbomis. Užduoties eiga: 1. Terminai užrašomi ant lentos.	

	 Daugiau apie Bingo kaip mokymo metodą skaitykite: **http://k6educators.about.com/cs/lessonplanslea/a/bingo.htm**	2. Studentai nusibraižo lentelę iš devynių langelių (3X3). Studentai išsirenka devynis terminus ir bet kokia tvarka susirašo į savo lentelę. 3. Kortelės ar lapeliai su apibrėžimais sudedami į kepurę ar maišelį, iš kurio vėliau traukiami po vieną ir perskaitomi. Žemesniuose lygiuose apibrėžimą galima perskaityti gimtąja kalba ir angliškai. Jei lentelėje yra apibrėžimą atitinkantis terminas, studentas jį išbraukia. Išbraukęs visą eilutę (horizontalią, vertikalią ar įstrižinę), studentas turi sušukti „Line!", tada išbrauktus žodžius perskaito garsiai ir išverčia. 4. Apibrėžimai skaitomi tol, kol vienas studentas išbrauks visus žodžius savo lentelėje ir sušuks „Full House!". Šis studentas perskaito vieną žodį ir prašo kito studento jį išversti. Tai tęsiama tol, kol visi šio studento žodžiai perskaitomi ir išverčiami. 5. Dėstytojas perskaito visus likusius apibrėžimus, studentai pasako, kuriuos terminus jie apibrėžia.	

		6. Studentai susirašo terminus (ir jų vertimus) bei jų apibrėžimus į savo užrašus. (Deller & Price, 2007)	
21	Panelinės diskusijos	Panelinės diskusijos itin naudingos kai moksleiviai turi pateikti prezentacijas ar ataskaitas klasei bei norint įtraukti visą klasę į medžiagos pateikimą. Grupėms išdalijama (arba grupės pasirenka) temą, kurią turi ištirti ir parengti išanalizuotos temos pristatymą žodžiu. Kiekvienas panelistas turi pateikti trumpą medžiagos pristatymą, o po to „publika" pateikia savo klausimus. Pagrindiniai sėkmę užtikrinantys principai – įdomi tema bei teisingi užduoties atlikimo nurodymai. Taip pat reikėtų parengti ir auditoriją, jiems suteikiant įvairius vaidmenis. Pavyzdžiai Moksleiviai pateikia savo tyrimo rezultatus apie įvairias energijos formas, kiti moksleiviai gali vaidinti susirūpinusio aplinkosaugininko, transporto įstaigos darbuotojo, važinėjančiojo į darbą ir atgal su nuolatiniu bilietu vaidmenis (Paulson ir Faust, 1999).	Visi dalykai

		Jei kalbama apie, pvz., narkotikų prevenciją, klasė gali pasidalinti į narkomano ir jo draugužių, narkomano tėvų ir artimųjų, gydymo įstaigos darbuotojų, kaimynų, visuomenės sveikatos darbuotojų, sveikatos ministerijos darbuotojų ir t.t. vaidmenis ir pažvelgti į analizuojamą reiškinį įvairiais aspektais. Taip ne tik galima įtraukti moksleivius į mokymosi procesą, bet ir suvokti bet kokio reiškinio visumą, skirtingus požiūrius ir giliau suprasti problemą.	
22	Debatai 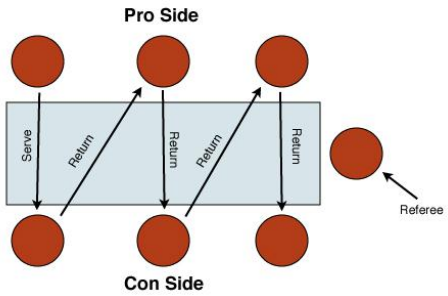 http://teachingdebate.typepad.com/teaching_debate/teaching_methods/	Debatai – racionali diskusija, priešingų požiūrių į problemą ar reiškinį pagrindimas, siekiant įtikinti teisėjus/auditoriją. Debatai ugdo loginio mąstymo, argumentavimo, informacijos analizės ir tyrimo įgūdžius, moko viešojo kalbėjimo ir diskusijų meno. Tai veiksminga priemonė, skatinanti kritinį mąstymą, savo nuomonės išsakymą, toleranciją kitų nuomonei. Tarkime, susidomėję narkomanijos problemomis moksleiviai debatų teiginį galėtų formuluoti taip:	Visi dalykai

	 Daugiau apie debatus skaitykite: **http://olc.spsd.sk.ca/de/pd/instr/strats/debates/index.html**	„Lengvųjų narkotikų legalizavimas išspręstų narkomanijos problemą“ arba „Švietimas gali sulaikyti jaunimą nuo narkotikų“ (Galkutė, L., 2003). Formalūs debatai suteikia efektyvią struktūrą diskusijoms klasėje, padalijant pamokos medžiagą į dvi priešingas argumentuotas nuomones „už“ ir „prieš“. Moksleiviai paskirstomi į debatų komandas, susipažįsta, kokią poziciją jiems reikės ginti, prašomi pateikti argumentus ir paremti savo poziciją. Priešingai komandai turėtų būti suteikiama proga atremti argumentus ir, jei leidžia laikas, debatų dalyviai prašomi atsakyti į atremtus argumentus. Šalia pamokos turinio, šis formatas dar ugdo ir argumentavimo bei viešo kalbėjimo gebėjimus.	
23	Užrašų palyginimas	Viena nepatenkinamų mokymosi pasiekimų ar neefektyvaus mokymosi priežastis gali būti ta, kad dažnai moksleiviai nepakankamai moka užsirašyti reikiamą informaciją, jų užrašai	

		nestruktūruoti, neišskirtos pagrindinės ir šalutinės mintys ar temos, t.y. jie neturi užrašų vedimo gebėjimų. Tai yra, jie gali atidžiai klausytis, bet ne visada žino, ką užrašyti ar ne viską spėja ar sugeba užrašyti, todėl skaitydami savo užrašus prieš pamoką ar testą, nesupranta, ką užsirašė. Vienas iš būdų norint išvengti tokios situacijos – mokyti vesti užrašus ir leisti kartais juos palyginti su kitų moksleivių užrašais. Mokytojas stabteli paaiškinęs svarbiausią temos aspektą ir paprašo, kad moksleiviai perskaitytų, ką pasižymėjo, ar tai esminiai momentai ir kad palygintų vieni kitų užrašus.	
24	Vaidmenų žaidimai	Moksleiviai prašomi suvaidinti tam tikrą vaidmenį. Atlikdami vaidmenų žaidimą jie geriau supranta sąvokas ar aptariamas teorijas. Vaidmenų žaidimai gali būti labai paprasti (pvz., „ką jūs darytumėte, jei nacistas prieitų prie jūsų durų ir prašytų jas atidaryti, kai jūs slepiate žydų šeimą palėpėje?) arba sudėtingi – pjesės forma, pvz.,	

	 Daugiau apie vaidmenų žaidimus: **http://docmo.hubpages.com/hub/How-to-use-Role-Play-in-Teaching-and-Training**	studijuojant senovės filosofiją, moksleiviai suvaidina Sokrato teismą. Pasinaudodami įvairiais šaltiniais (pvz., Platono dialogu, Stones „Sokrato teismas“:, Aristofano „Debesys“), moksleivių komandos pasirengia Sokrato kaltinimo jaunimo korupcija ir išdavyste procesams. Kiekviena komanda gali pateikti savo liudininkus (apsiribojant veikėjais, kurie pasirodo Dialoge, pvz.) ir sukurti savo bylą bei parengti klausimus kryžminei apklausai (Paulson ir Faust, 1999). Atlikdami vaidmenų žaidimus mokiniai prisiima kito asmens vaidmenį ir stengiasi jį atlikti taip, kaip jų manymu, turėtų veikti asmuo, kurį jie vaidina.	
25	Simuliacija	Simuliacija – taip pat vaidmenų žaidimas, tačiau šiuo atveju mokinys yra savimi. Jis/ji prisiima kitą vaidmenį, bet išreiškia savo – kaip asmens šiame vaidmenyje – nuomonę. Spaudos konferencijos simuliacija. Tikslas – apibendrinti plačios apimties medžiagą praėjus visą skyrių. Šį metodą sudaro penkeri etapai.	Visi dalykai

	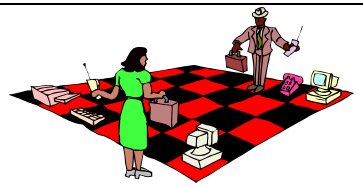 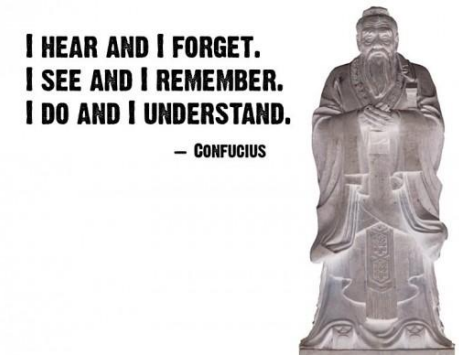 Užmirštu, ką išgistru. Atsimenu, ką pamatau. Suprantu, kai darau pats. Konfucijus	I etapas. Darbas grupėse. Klasė suskirstoma į grupes po 4-5 moksleivius. Kiekviena grupė pasirenka vieną iš pasiūlytų temų ir grupėje išanalizuoja visus už ir prieš, privalumus ir trūkumus, problemos priežastis ir pasekmes ir t.t. Kiekviena grupė išrenka atstovą į spaudos konferenciją, dažniausiai siūlomas grupės lyderis, kuris geriausiai įsisavinęs informaciją ir grupės diskusijos metu turėjo daugiausiai argumentų. II etapas – spaudos konferencija. Grupės deleguoti atstovai susodinami klasės priekyje prieš auditoriją, jie prisistato, kaip atskiros temos ekspertai. Likusieji tampa žurnalistais, pasirenka atstovaujamą laikraštį ar žurnalą, parengia klausimus. Žurnalistai eina prie mikrofono arba mikrofonas perduodamas jiems, prisistato pasakydami savo vardą, pavardę ir kokį spaudos leidinį jie atstovauja ir pateikia klausimą. Atsako atitinkamos srities ekspertas, jį papildyti gali ir kiti ekspertai. Žurnalistas įsirašo atsakymą į diktofoną	

		arba pasižymi užrašų knygelėje. Diskusijos nevyksta, priimami ir prieštaringai argumentuojami teiginiai. Ekspertų komandos nariai gali papildyti vienas kitą, bet žurnalistai nediskutuoja su ekspertais. Galima klausti ir provokuojančius klausimus. III etapas – spaudos konferencijos apibendrinimas. Žurnalistai parengia straipsnį savo leidiniui, ekspertai parengia ataskaitą raštu. IV etapas – užduoties aptarimas. Dažniausiai aptariamos dvi sritys – turinys ir forma. Kalbant apie turinį mokytoja (dalyvavusi kaip spaudos konferencijos stebėtoja, gal būt ir moderatorė) primena neteisingai pateiktus faktus, diskutuotinas idėjas bei kitus nukrypimus nuo teisingo faktų pateikimo. Kalbant apie formą mokytoja pamini kalbos klaidas, neteisingai pavartotus terminus, nepakankamai konkrečius klausimus bei kitus su verbaline ar neverbaline komunikacija susijusius momentus.	

		V etapas – straipsnių ir ataskaitų paroda klasėje ar internetinėje aplinkoje. Jei moksleiviai labai aktyvūs spaudos konferencijoje, gali prireikti mokytojos moderavimo. Tokiu būdu norintis klausti klausimą turi duoti sutartą signalą – pakelti ranką ar išreikšti savo ketinimą žodžiu. Mikrofonų panaudojimas simuliacinėje spaudos konferencijoje suteikia autentiškumo įspūdį, drausmina ir įpareigoja tiksliai suformuluoti klausimus. Įrašymo galimybės – nufilmuota klasės diskusija gali būti aptarta kitą pamoką, išsaugota kompiuterio atmintyje ar net patalpinta internete. (N. Mačianskienė, 2010)	
26	Minčių / sąvokų koncepcijų žemėlapis Mind map/ Concept map/ Spider gram/	Sąvokų žemėlapis iliustruoja ryšius tarp sąvokų ar terminų, kurie nagrinėjami analizuojamoje medžiagoje. Besimokantieji konstruoja sąvokų žemėlapius jungdami atskirus terminus linijomis, kurios nurodo ryšį tarp tam tikrų susijusių terminų grupių. Dauguma terminų sąvokų žemėlapyje gali būti susijusios	Visi dalykai

	 Mind Map of *Walk, Amble, Stroll* by Dee A. Holisky:	daugybiniais ryšiais. Kurdami sąvokų žemėlapį besimokantieji nustato pagrindinius terminus, schematiškai organizuoja ir sukuria prasminius ryšius tarp atskirų informacijos dalių. Tikslai: sukelti „idėjų pliūpsnį“ arba, kitaip tariant, paskatinti mokinių kūrybines galias sukurti atpalaiduojančią ir draugišką atmosferą paskatinti bendravimą skatinti aktyvų visų grupės narių dalyvavimą padėti studentams įgyti pasitikėjimo jų pačių gebėjimais išbandyti anksčiau įgytas žinias pateikti naują temą atrasti studentams savo pačių idėjas apie tam tikrą dalyką ar sugalvoti visiškai naujus požiūrio į problemą būdus aiškiai parodyti santykius tarp idėjų gausybės ir problemos sprendimo alternatyvų sudarymo per kiek įmanoma trumpesnį laiką	

	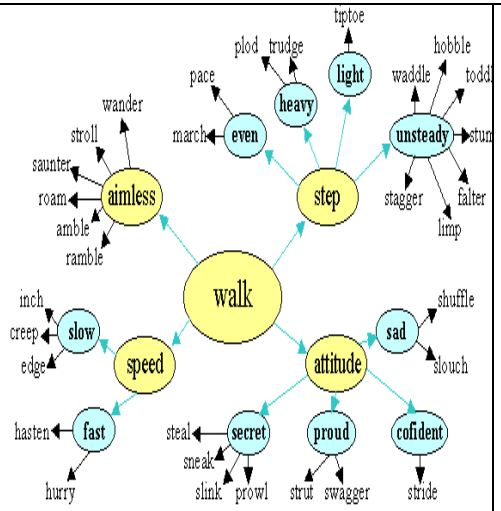	paskatinti seminaro ar darbo, susijusio su juo, planavimą susisteminti problemines sritis identifikuoti problemų sprendimo alternatyvas ieškoti idėjas arba jas rinkti apibendrinti diskusiją (Adomavičius, Petreikienė, 2007). **Eiga:** Pirmasis žingsnis yra žodžio ar žodžių, atspindinčių sąvoką, idėją ar temą užrašymas popieriaus lapo, prisegto prie lentos, centre. Tada prirašomi kiti žodžiai (daiktavardžiai, veiksmažodžiai ar būdvardžiai) taip, kad išsamiau paaiškintų pagrindines idėjas. Po to dalyviai turi apgalvoti, ar visi konceptualūs žodžiai yra to paties lygmens, galbūt kai kurie jų yra aukštesnio lygmens ar priklauso kitiems žodžiams. Nėra taisyklė, tačiau tokiu būdu gali būti nubrėžta daugybė šakų, „išaugančių" nuo pradinės sąvokos ir pasibaigiančių idėjomis, užrašytomis ant	

	Daugiau apie šį metodą: **http://proin.ktu.lt/didaktika/6paskaita/teor3.html** Mind Maps **http://www.mindtools.com/pages/article/newISS_01.htm**	kiekvienos šių šakų (pirmasis pakitimo lygis nuo centro). Kiekviena šaka toliau gali išsišakoti (antrasis pakitimo lygmuo). Pernelyg daug skirtingų idėjų gali sąlygoti, kad koncepcijų žemėlapis praras aiškumą. Jei pageidaujama daugiau įvairovės, geriau 1 lygmens idėjas pateikti naujo koncepcijų žemėlapio centre (Adomavičius, Petreikienė, 2007.) Petty (2002) siūlo tokią sąvokų žemėlapio panaudojimo mokantis bendradarbiaujant seką: 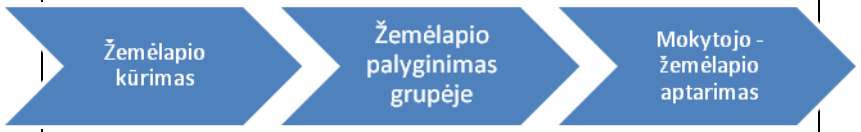 Moksleiviai kuria savo sąvokų žemėlapį. Pabaigus temą, moksleiviai prašomi sukurti sąvokų žemėlapį ar „diagramą-vorą“, kuri apibendrintų pagrindinius klausimus ir parodytų pagrindinius ryšius ir principus. Vienas būdas yra sukurti principų žemėlapį, kuris pradedamas pagrindiniais principais, kriterijais, priežastimis ar	

		kitais probleminiais klausimais ir tada likusi temos dalis sujungiama su šiomis temomis. Kitas būdas yra prašyti moksleivius pateikti labiau įprastą sąvokų žemėlapį. Moksleiviai palygina savo žemėlapius mažose grupėse (3-4 asmenys), siūlo pataisymus sau ir kitiems. Mokytoja parodo savo žemėlapį. Aptariami skirtumai tarp moksleivių ir mokytojos žemėlapio, siūlomi pataisymai. Vaizdingas minčių žemėlapis tema „Laiko valdymas“ 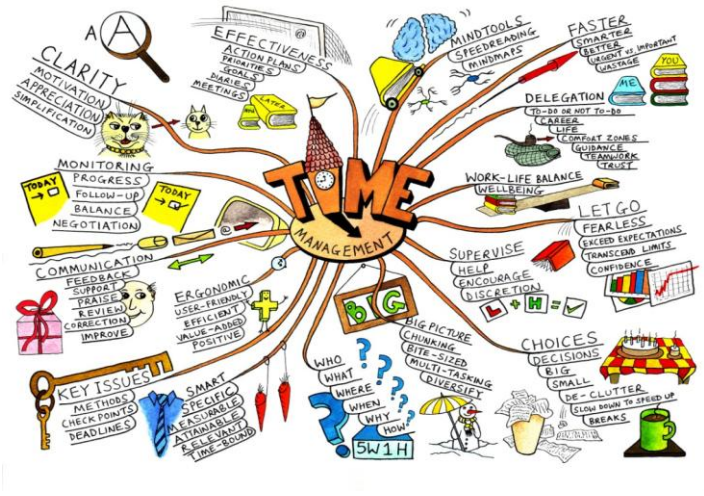 	

27	Diskusija 	Turininga ir dinamiška diskusija labai lengvai gali virsti mokytojo monologu. Kad šitaip neatsitiktų, mokytojui reikėtų pasirinkti kritiško padėjėjo vaidmenį. Apskritai geriausias yra toks diskutavimas, kai mokinių smalsumas kreipiamas kryptingai. Taigi mokytojui tenka kritiškai vertinančio padėjėjo vaidmuo. J. T. Dillon (1988) rekomenduoja keturis žingsnius (ar metodus), kurių mokytojas turėtų imtis, siekdamas įtraukti mokinius į tokias diskusijas. 1. **Teigimas.** Tai būdas parodyti savo reakciją, supratimą ar poreikį išsiaiškinti tai, kas ką tik buvo pasakyta. Paprastai teigimas nereikalauja tokio tikslaus atsakymo kaip klausimas ir inspiruoja laisvesnę reakciją. Galima pasakyti: „Jei aš teisingai supratau, tavo manymu, sveikas gyvenimo būdas - tai... " arba „Palauk, palauk, tavo supratimu, nėra nieko smerktino, jei viešose vietose rūkoma, o štai Andrius ką tik sakė, kad jam nemalonu, kai su juo	Visi dalykai

		kalbasi prisirūkęs...". Arba: „Ką gi - teks pasirinkti, į kokią kavinę eiti: į tokią, kurioje leidžiama rūkyti, ar į tokią, kurioje rūkyti uždrausta". 2. **Klausimai.** Savo pačių iškeltus klausimus mokiniai aptars kur kas entuziastingiau, nei pateiktus mokytojo. Štai kaip būtų galima juos paskatinti: „Kas iš to, kas pateikta tekste, liko neaišku?", „Kam pritariate, o su kuo nesutinkate?", „Kas dar liko neaptarta?" 3. **Ženklai.** Mokytojo komentarai neretai būna pernelyg sureikšminami. Kur kas geriau, jei diskusiją jis palaikys ne žodžiais, o tam tikrais gestais ar ženklais. Nustebusi mokytojo veido išraiška gali paskatinti mokinį pagrįsti savo nuomonę. Iškeltos tarsi svarstyklės rankos paragins mokinius pasirinkti, ar jie pritaria vienam teiginiui, ar kitam. Draugiškas žvilgsnis padrąsins mokinį parinkti tinkamus žodžius savo idėjai apibūdinti. 4. **Tyla**. Pateikę klausimą, skirkite laiko atsakymui. Trijų, keturių ar penkių sekundžių	

		pauzė kam nors bus puikus stimulas nutraukti tylą.	
28	„Sunumeruotos galvos kartu“ / Numbered heads together 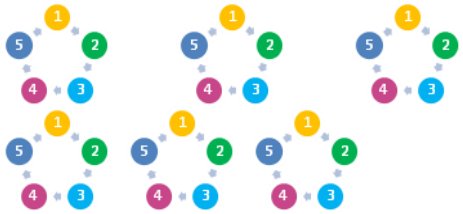 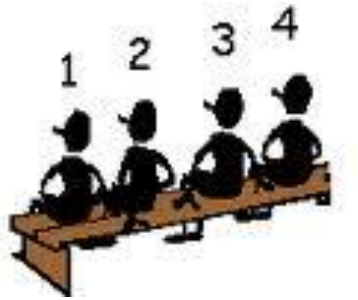	Metodo autorius – Kagan (1994) teigia, kad šis metodas tinka apžvalginėms kartojimo pamokoms, kai mokiniams reikia atsiminti faktinę medžiagą, gramatines struktūras ar žodžius, matematines ar gamtos mokslų formules, informaciją iš matyto video filmo ar girdėto įrašo (Arnold, 1999) arba rasti problemos sprendimą, remiantis naujomis žiniomis. Šis metodas ugdo teigiamą savarakiškumą IDUKM kontekste, suteikdamas mokiniams galimybę reflektuoti, išsakyti savo nuomonę ir sužinoti atsakymą prieš mokytojai pasakant, kas turi atsakyti. Eiga: mokytoja sunumeruoja mokinius – arba parengia korteles su skaičiais ir kiekvienas mokinys pasirenka vieną kortelę, kurį skaičių jis/ji atstovaus. Mokytoja pateikia klausimą ar problemą iš/ susijusią su nagrinėjama tema. Mokiniai susėdę ratelyje “suglaudžia galvas kartu”	

	Pažiūrėkite šio metodo praktinio taikymo pamokoje vaizdo įrašus: http://www.youtube.com/watch?v=BLHDHlVhcug&feature=related http://www.youtube.com/watch?v=v8uYS48BIUw	ir siūlo sprendimo būdą, nutaria, koks bus atsakymas, siūlo įvairius variantus. Mokytoja pasako skaičių. Visi mokiniai, kurie turi tą skaičių, pakelia rankas ir vienas iš jų atsako ar išsprendžia problemą. http://www.youtube.com/watch?v=BLHDHlVhcug&feature=related http://www.youtube.com/watch?v=v8uYS48BIUw	
29	Kalbančios kortos	(Kagan mokymasis bendradarbiaujant, 1994) Tikslas – užtikrinti lygias visų grupės dalyvių galimybes diskutuoti bei plėtoti kalbėjimo gebėjimus. Mokiniai suskirstomi į grupes, kiekvienas gauną ne daugiau kaip 2 kortas/pieštukus/kitokius objektus, kaip leidimą kalbėti – juos turi padėti ant stalo, kada nori kalbėti. Jei abu objektai padėti, reikia laukti, kol pasisakys visi. Toks metodas sudaro visiems galimybes pasisakyti, ugdo kantrybę, neleidžia karščiuotis, apriboja tuščiažodžiavimą.	
30	Skirtingo diskurso strategija	Ta pati procedūra, tik mokiniai gauna po vieną kortelę, kuri apibūdina, kokia diskurso forma mokinys dalyvaus pokalbyje:	

	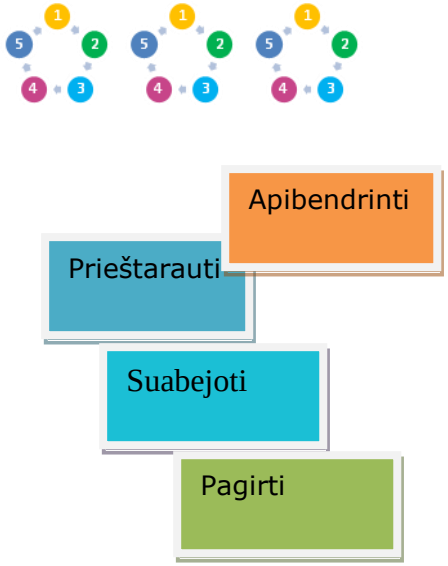	☐ išreikšti abejonę ☐ atsakyti į klausimą ☐ paklausti klausimą ☐ pasiūlyti idėją ☐ paprašyti paaiškinti ☐ pačiam paaiškinti mintį ☐ atsakyti į pateiktą idėją ☐ apibendrinti ☐ pagirti kalbėtoją ☐ pasakyti ką nors teigiamo apie žmogų, pateikusį idėją	
31	Aktyvaus klausymosi metodai 	Aktyvus mokymasis - tai mokinių aktyvus dalyvavimas mokymosi procese. Net ir klausant mokytojo pasakojimo aktyviai besimokantis mokinys klausosi ne pasyviai, o aktyviai, t.y. stengdamasis: suvokti, ką girdi; nuspėti, jei ko nesuprato, daryti prielaidas, kelti klausimus, pasižymėti neaiškias vietas ir išsiaiškinti; analizuoti, lyginti,	

		vertinti, rašyti, skaityti, diskutuoti bei aktyviai dalyvauti sprendžiant problemas. Aktyvų klausymąsi skatinančios užduotys: trumpi pratimai raštu, kuriuos atlikdami mokiniai išreiškia savo reakciją į naują medžiagą pamokoje; sudėtiniai pratimai atliekami grupėje, kai mokiniai taiko pamokos medžiagą "realaus gyvenimo" situacijose ar spręsdami naujas problemas.	
32	Išdėstymas eilės tvarka (Deller ir Price 2011: 30-31) **Alternatyvos:** gamtos mokslai, tema – eksperimento atlikimo eilės tvarka;	**Tikslai:** kalbiniai – eilės tvarkos prieveiksmiai (pvz. Before, after, then), kiti – įsiminti eilės tvarką. **Medžiaga:** popieriaus lapeliai. **Dalykas:** **Pasiruošimas:** epochų (šiuo atveju)/įvykių, ir t.t., kuriuos mokysime, išrašymas eilės tvarka. **Eiga:** lentoje užrašomi žingsneliai	Bet kuris, kuriame yra eilės tvarka. Šiuo atveju pasirinkta literatūra, tema - literatūros epochos.

	istorija, tema – įvykiai, monarchai, mūšiai; matematika, tema – veiksmų seka atliekant skaičiavimą. 	(epochos) eilės tvarka (anglų kalba). Jie sunumeruojami. Mokiniams duodama laiko įsiminti jų išdėstymo tvarką. Pavyzdžiui, literatūros epochų eilės tvarka: 1. Klasikinė. 2. Viduramžių. 3. Renesanso. 4. Šviečiamojo amžiaus. 5. Romanizmo. 6. Karalienės Viktorijos laikų. 7. Modernioji. 8. Postmodernioji. Mokiniai suskirstomi į grupes susidedančias iš tiek mokinių, kiek yra žingsnelių (epochų, įvykių, t.t.), kuriuos norime, kad jie įsimintų. Šiuo atveju grupės iš 8 mokinių ir jie sunumeruojami nuo 1 iki 8. Pirmą numerį turintis mokinys atsistoja ir pasako pirmą žingsnelį, antrą numerį turintis – antrą, ir t.t. Taip daroma kiekvienoje grupėje. Jei padaroma klaida, vėl pradedama nuo mokinio, turinčio pirmą numerį. Eiga kartojama tol, kol kiekviena grupė bent du kartus pasako viską teisinga eilės tvarka be klaidų. Tada kiekvienas mokinys ant popieriaus lapelio užrašo savo žingsnelį, jie išmaišomi, visi grupėje išsitraukia po vieną. Kiekvienas pasako savo žingsnelį reikiamu momentu neminint eilės	

		tvarkos skaičiaus. Taip kartojama, kol žingsneliai pasakomi tokia tvarka, kokia turėtų būti. Po to vėl galima maišyti lapelius ir vėl traukti, jei manoma, kad tai reikalinga. Tada mokiniai gali užsirašyti žingsnelius (epochas) sąsiuviniuose.	
33	Apibendrinimas	Prieš pamoką mokytojas turi rasti du sakinius, kuriuose pateikta svarbiausia informacija apie tam tikrą dalyką. Iš vieno sakinio reikia išimti visus nereikalingus žodžius, tačiau išlaikyti esmę. Pavyzdžiui, *As glaciers move downhill they cause massive erosion of the land, carving out huge U- shaped valleys.* *Glaciers cause erosion, carving out valleys.* Užduoties eiga: 1. Ant lentos užrašomas sutrumpintas sakinys. 2. Mokytojas diktuoja iš ilgesniojo sakinio pašalintus žodžius atsitiktine tvarka. Mokiniams skiriamas laikas tarpusavyje palyginti užsirašytų žodžių rašybą, išsiaiškinti žodžių reikšmes.	

Original text
'At a typical football match we are likely to see players committing deliberate fouls, often behind the referee's back. They might try to take a throw-in or a free kick from an incorrect but more advantageous positions in defiance of the clearly stated rules of the game. They sometimes challenge the rulings of the referee or linesmen in an offensive way which often deserves exemplary punishment or even sending off. No wonder spectators fight amongst themselves, damage stadiums, or take the law into their own hands by invading the pitch in the hope of affecting the outcome of the match.' [100 words]

	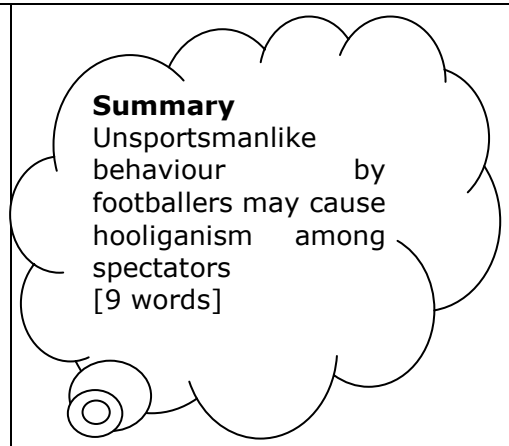 Daugiau apie santraukų rašymą: http://www.mantex.co.uk/2009/09/16/how-to-summarize	3. Pasakoma, kad padiktuoti žodžiai yra iš nesutrumptinto sakinio, o jų užduotis – surašyti žodžius į sutrumpintą sakinį taip, kad būtų atkurtas originalusis sakinys. 4. Kai mokiniai atlieka užduotį, mokytojas perskaito pradinį sakinio variantą. Galima iš pradžių paprašyti mokinių savo sakinius surašyti ant lentos. 5. Mokytojas ant lentos užrašo antrąjį ilgą sakinį. Dabar mokiniai prašomi sutrumpinti jį iki esmės. Atlikdami šią užduotį mokiniai mokosi apibendrinti informaciją, atrinkti svarbiausius dalykus, išplėsti, detalizuoti sakinius. Užduotį galima pritaikyti bet kurio dalyko pamokoje, kai reikia, kad mokiniai sutelktų dėmesį į esminę informaciją.	
III dalis **Ką išmokome -** **metodai aktyviam naujos medžiagos apibendrinimui**			

34	1 min refleksija raštu 	Tai labai efektyvus metodas, tikrinantis kaip moksleivis suprato naują medžiagą ir kokia jo reakcija į naują informaciją. Paprašykite, kad mokiniai paimtų tuščią popieriaus lapą, paklauskite klausimą (specifinį ar atvirą klausimą) ir leiskite jiems minutę laiko (gal dvi minutes, bet ne daugiau) pagalvoti ir atsakyti. Klausimai gali būti tokie: "Ką reiškia energijos aktyvavimas cheminei reakcijai?", "Koks skirtumas tarp replikavimo ir transkripcijos?", ir t.t.	
35	Refleksijos alternatyvos: Esminės minties refleksija „Kas neaišku?" refleksija	Kitas geras metodas yra panaudoti popieriaus lapą minutei klausiant tokius klausimus: "Koks pagrindinis ar esminis šiandien nagrinėjamos medžiagos klausimas?". Atsakymai parodys, ar mokiniai suprato medžiagą taip, kaip jūs tikėjotės. Pakartotinis šio metodo taikymas leis nustatyti besimokančiojo pažangą suprantant medžiagą ir gebėjimą reflektuoti bei išreikšti savo supratimą ir požiūrį. Tai vienos minutės refleksijos variantas, leidžiant	

	„Sužinojau, kad ...“ refleksija 	mokiniams šiek tiek ilgiau laiko pamąstyti prieš atsakant į klausimą. Pamokos pabaigoje ar medžiagos pateikimo viduryje stabtelite ir paklausiate “Kuri šios pamokos temos dalis buvo labiausiai neaiški (miglota, paini)?” ar, jei norite būti tikslesni, “Kas (ar) šios dienos pamokoje buvo kas nors neaišku apie “asmenybės identitetą” (“inerciją”, “natūralią atranką”, ir t.t.)?”. Po veiklos demonstravimo ar atlikus kitą pamokos-paskaitos veiklą mokiniai prašomi parašyti pastraipą, kuri prasideda žodžiais „Aš nustebau sužinojęs, kad ...“ „... Aš sužinojau, kad ...“, „Įdomu tai, kad ...“. Tai leidžia mokiniams pareflektuoti apie tai, ką jie iš tikrųjų sužinojo iš mokytojo paskaitos. Tai taip pat leidžia mokiniui suprasti, kad ši veikla buvo skirta ne tik pamokos paįvairinimui, bet turėjo gilesnių tikslų.	
36	Atsakymo santrauka	Skatinant aktyvų klausymąsi po to, kai vienas moksleivis savanoriškai atsakė į jūsų	

	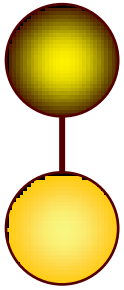	klausimą, paprašykite kito moksleivio apibendrinti pirmojo moksleivio atsakymą. Daugumas klausančiųjų mažai tegirdi, ką sako jų draugai, priimdami kaip savaime suprantamą dalyką, kad atsakymas skiriamas ne jiems, o mokytojui ir mokytojas turi reaguoti į atsakymą, pritardamas jam ar pataisydamas, jei atsakymas buvo klaidingas. Jei reiktų patiems moksleiviams apibendrinti, ką pasakė draugas arba pakartoti draugo atsakymą, moksleiviai aktyviau dalyvautų pamokoje, aktyviau klausytųsi vienas kito ir būtų skatinama idėja, kad mokymasis yra dalijimasis iniciatyva.	
37	Neverbalinis grįžtamasis ryšys	Šis metodas leidžia sutaupyti laiko tikrinant, ar nauja medžiaga suprasta, panaudojant neverbalines grįžtamojo ryšio priemones. Išgirdę mokytojo klausimą, moksleiviai turi parodyti tam tikrą skaičių pirštų pagal klausimą, laikant ranką prieš krūtinę pvz., parodykite vieną pirštą, jei atsakote „taip“ ir du pirštus, jei atsakote „ne“: „ar visi organiniai junginiai turi anglies savo sudėtyje (vandenilis ir t.t.)?“ arba „Ar šis junginys reaguoja	

	 "This concludes my lecture on non-verbal communication. Any comments or questions?"	su H_2O?". Tokiu būdu galima atsakyti ir į testo, kuriame iš kelių pateiktų atsakymų pasirenkamas vienas, klausimus. Didesnėje klasėje vietoj pirštų signalų galima kelti korteles su skaičiais, žyminčiais moksleivio manymu teisingą atsakymą. Mokytojas gali klausti klausimą arba gali jį pateikti raštu daugialypės terpės ekrane ar plakate. Tokiu būdu mokytojas įvertina moksleivio supratimą vienu žvilgtelėjimu. Šis metodas sutaupo laiko fizikos, chemijos ar biologijos pamokose. Atvirkštinis šio metodo variantas – kai moksleiviai patys užrašo klausimus ar vieną klausimą analizuojama tema, kurį jie norėtų dar pasiaiškinti arba klausimą apie praktinį šios temos pritaikymą ir įmeta korteles su klausimais į „laimės šulinį" įrengtą dėžėje, skrybėlėje ar specialiame inde. Pamokos pabaigoje (ar kitos pamokos pradžioje, jei moksleiviai turi parašyti klausimą kaip namų darbų užduotį), mokytoja ištraukia keletą atsitiktinių klausimų iš „laimės šulinio" ir atsako į	

		juos ar paprašo klasės atsakyti.	
38	Vaizdiniai sąrašai	Moksleiviai gauna užduotį sudaryti sąrašą – lentoje, popieriuje, skaidruolėje ar kompiuteryje. Dirbdami grupėse jie gali generuoti išsamesnius sąrašus nei dirbdami individualiai. Šis metodas itin efektyvus, kai moksleiviai turi palyginti savo požiūrius ar išvardinti įvairias už ir prieš nuomones kokiu nors klausimu.	
39	Venno diagrama 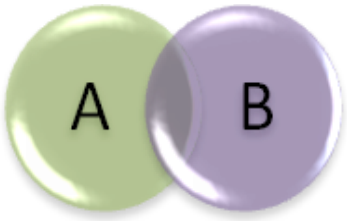 	Venno diagrama iliustruoja matematinius arba loginius ryšius tarp skirtingų objektų ar grupių. Venno diagramą sukūrė ir savo vardu pavadino britų filosofas ir matematikas Džonas Vennas (*John Venn*), gyvenęs 1834-1923. Venn diagrama - du persidengiantys skrituliai, viename rašomi argumentai už, kitame – prieš, persidengiančiame plote – tai, kas bendra. **Pavyzdžiai** Tarkime, kad žalsvas skritulys (objektas A) – gyvūnai, gyvenantys sausumoje, o violetinis (objektas B) – gyvenantys vandenyje. Tuomet ta dalis, kurioje abu skrituliai susilieja,- gyvūnai,	

		gyvenantys ir sausumoje, ir vandenyje. Žalsvame skritulyje būtų žmonės, paukščiai, žvėrys ir t. t. Mėlyname – žuvys, lydekos ir t. t. Tuo tarpu viduryje, jų susiliejimo vietoje būtų vėžliai, krokodilai ir t. t. Taip galima lyginti ir du kūrinius, žanrus, teorijas, elementus, požymius ir t.t.	
40	T diagrama 	"T" diagramos – kairėje pusėje rašome teigiamus, dešinėje – neigiamus argumentus. Tada šiuos argumentus paremiantys faktai ar kiti įrodymai vardijami vienoje ar kitoje pusėje atitinkamai. **Pavyzdžiai** Aptardami utilitarizmą (teoriją, kuri teigia, kad poelgis morališkai teisingas, jei suteikia daugiau naudos, nei žalos) moksleiviai naudodami "T" metodą išvardija visas poelgio (potencialias) naudas ir žalas, tada aptaria, kuri pusė nusveria. Dažnai toks sąrašas padeda nustatyti veiksmo ar poelgio galutinį naudingumą, o reikalavimas pateikti šį sąrašą "T" forma leidžia išsamiau pažvelgti į visas svarstomo klausimo pasekmes.	

		Gamtos mokslų pamokose šis metodas tinka nagrinėjant tokias temas kaip atominė energija, chlorfluormetano eliminavimas, masinės vakcinacijos programos, anglies dioksido emisijos sumažinimas ir t.t. (Paulson ir Faust, 1999).	
41	Aktyvios medžiagos apžvalgos sesijos	Tradicinėje pamokoje moksleiviai klausia klausimus, užsirašo mokytojo atsakymus net negalvodami apie kartojamą medžiagą. Aktyvaus kartojimo pamokoje mokytoja pateikia klausimus, moksleiviai dirba grupėse ieškodami ir diskutuodami atsakymus. Tada grupės palygina savo atsakymus ir aptaria skirtingus sprendimo būdus ar skirtingas išvadas. Taip aptariami ne tik temos apžvalgos klausimai, bet ir sprendžiamos probleminės situacijos ar ieškoma atsakymų į probleminius klausimus internete.	
42	Penkių minučių santrauka	Šis metodas tinka pačioje pamokos pabaigoje, siekiant padėti mokiniams liautis mąstyti nagrinėjama tema, o mokytojams įvertinti klasės intelekto lygį. Per penkias minutes mokiniai turi atlikti dvi užduotis:	

		parašyti vieną dalyką, kurį jie sužinojo iš šios temos, ir vieną klausimą, kuris jiems dar liko neaiškus. Surinkęs sąsiuvinius, mokytojas pagal mokinių santraukas gali planuoti kitos pamokos darbą, atkreipdamas dėmesį į tuos dalykus, kurie daugeliui mokinių dar liko neaiškūs.	
43	„Paskutinis žodis – mano“	Tai dar vienas būdas, kaip paskatinti diskusijas perskaičius tekstą (tiek pasakojamąjį, tiek aiškinamąjį). Šis metodas suaktyvina tylesnius ir pasyvesnius mokinius. Skaitydami teksto ištrauką, mokiniai lapelyje ar nedidelėje kortelėje užrašo (būtinai nurodydami puslapį) vieną ar dvi citatas, kurios jiems atrodo ypač įdomios ar vertos komentarų. Kita kortelės pusė skirta komentarams: galima su citata nesutikti, galima ją išplėsti arba kaip nors kitaip įvertinti. Korteles su citatomis mokiniai atsineša į kitą pamoką. Būtų gerai, jei mokinys, pakviestas perskaityti, ką parašė, galėtų nurodyti puslapį, iš kurio citata paimta, kad ir kiti galėtų ją	

	Citation Comments Discussion My last word	susirasti. Perskaitęs citatą, mokinys paragina klasės draugus pareikšti savo nuomonę tuo pačiu klausimu. Mokytojas privalo kontroliuoti, kad diskusijos nenukryptų nuo temos, nevirstų kandžiomis replikomis ar nereikšmingais komentarais. Mokytojas savo ruožtu taip pat gali pakomentuoti citatą. Užbaigti citatos svarstymą pakviečiamas tas mokinys, kuris ją parinko. Jis garsiai perskaito savo komentarus, ir tai viskas - daugiau jokių diskusijų: kad ir kaip sunku būtų sutramdyti įsiaudrinusius mokinius, tolesni komentarai draudžiami. Vėliau perskaityti pasirinktą citatą kviečiamas kitas mokinys, ir viskas pradedama iš naujo. Šis metodas labai tinka ugdant mokinių vertybines orientacijas, toleranciją, kito žmogaus supratimą.	
44	Atspėk mano žodį	Tai paprasta, tačiau dinamiška užduotis, leidžianti studentams ne tik pakartoti bet kurio dalyko pagrindines sąvokas, mokytis jas apibūdinti, bet ir pakilti iš savo suolų, šiek tiek pajudėti.	

		Užduoties eiga: 1. Kiekvienas studentas sugalvoja žodį iš kartojamos temos, tačiau jo niekam nesako. Sugalvojęs žodį studentas atsistoja. 2. Mokytojas pradeda žaidimą, bandydamas atspėti žodį. Jeigu kurio nors studento sugalvotas žodis atspėjamas, jis gali atsisėsti. Žaidimą laimi ilgiausiai stovėjęs studentas. 3. Prieš spėjimą mokytojas ant lentos nubrėžia du stulpelius. Į vieną stulpelį bus rašomi atspėti žodžiai, į kitą – neteisingi spėjimai. 4. Kai mokytojas atspėja žodį, to žodžio „savininkas" atsisėda ir dabar jis bando atspėti kitų mokinių žodžius. Kiekvienas atsisėdęs studentas prisideda prie kitų žodžius spėjančių mokinių. Mokytojas rašo teisingai atspėtus žodžius ir neteisingus spėjimus ant lentos. 5. Jei žodžius sunku atspėti, galima pasakyti pirmąją žodžio raidę. 6. Kai visi žodžiai atspėti, mokiniai turi nusirašyti visus žodžius (taip pat ir neteisingus spėjimus) į savo užrašus.	

		7. Mokiniai dirba porose ir vienas kitam pateikia apibrėžimus, kad partneris galėtų spėti, kuris žodis yra apibūdinamas. Mokytojas gali pateikti studentams naudingų frazių, vartojamų apibrėžimuose, pavyzdžiui, *It's something that…, It's a kind of…, You use it for …-ing.* (Deller & Price, 2007)	
45	Trys dalykai apie ... 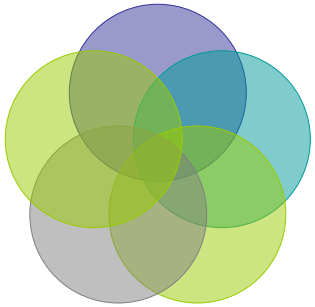	Metodas skirtas pakartoti arba išplėsti tam tikros temos žinias. Užduotis padeda tobulinti šiuos kalbinius įgūdžius: apibrėžimų formulavimą, klausimų informacijai gauti sudarymą, informacijos pateikimą. Be to, mokiniai skatinami dirbti grupėje, taip pat daryti užrašus. Prieš pamoką mokytojas turi pasiruošti kartojimui skirtų temų sąrašą. Reikėtų apsirūpinti dideliais popieriaus lapais kiekvienai kartojamai temai, popieriaus lapais ir lipniais lapeliais kiekvienam studentui. Eiga: 1. Mokiniai susikirstomi į nedideles grupes. Kiekviena grupė gauna temą, kurios neseniai mokėsi. Mokiniai užsirašo savo temas ant lipnių lapelių, kuriuos prilipina ant savęs.	

	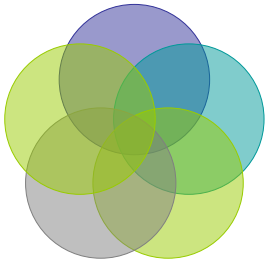 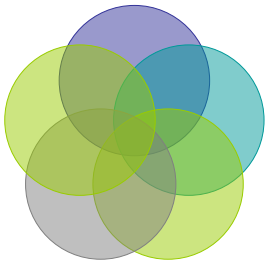	2. Mokiniai grupėse aptaria tris dalykus, kuriuos žino savo tema. Kiekvienas studentas tuos dalykus užsiraso ant savo lapo. 3. Toliau mokiniai dirba porose. Susiradę partnerį iš kitos grupės, jie perskaito savo informaciją ir paprašo papildomos informacijos ta pačia tema. Užsirašę naują informaciją susiranda naują partnerį ir pakartoja procedūrą. Taip keisdami pokalbio partnerius, mokiniai užsirašo dar keturis ar penkis papildomus dalykus kartojama tema. 4. Mokiniai grįžta į savo grupes, perskaito surinktą informacją, kartu ją aptaria ir įvertina. Šiame etape dalyvauja ir mokytojas. 5. Grupės turi parašyti tris – keturis sakinius savo tema. 6. Kiekviena grupė perskaito savo sakinius, o kitu mokiniai užsirašinėja. 7. Ant didelių lapų užrašomos temos, lapai iškabinami klasėje. Mokiniai iš visų grupių ant lapų užrašo informaciją, kurią pamena tomis temomis. Jie gali naudotis savo užrašais. 8. Kai dideli lapai yra užpildyti, jie	

		pakabinami ant lentos. Mokytojas juos perskaito, mokiniai papildo savo turimus užrašus. Šis paskutinis perskaitymas ir užsirašymas padeda įtvirtinti informaciją mokinių atmintyje. (Deller & Price, 2007)	
46	Kartojimas 	**Tikslai:** kalbiniai – įsiminti apibrėžimus, kiti – tarimas, skaitymas ir teiginių kartojimas, svarbių sąvokų įsiminimas. **Dalykas:** šiuo atveju – informacinės technologijos, tema – kompiuterio terminija (tinka bet kokiam dalykui, kurio informaciją reikia išmokti mintinai). **Alternatyvos:** dalykas – literatūra, tema – citatų ar eilėraščių mokymasis; dalykas – istorija, tema – svarbių įvykių datų mokymasis; dalykas – matematika, tema – teoremų ir formulių mokymasis. **Pasiruošimas:** rasti arba parašyti trumpą tekstą arba eilę apibrėžimų, kurie svarbūs mokiniams ir reikia, kad jie juos įsimintų. Pavyzdžiui, **Eiga:** apibrėžimai parašomi lentoje, paliekant vietos virš jų, kad būtų galima parašyti raktinius žodžius.	

		Tada diktuojami raktiniai žodžiai. Kviečiama po mokinį parašyti raktinius žodžius prie tinkamų apibrėžimų lentoje. Reikia įsitikinti, ar mokiniai apibrėžimus supranta. Jei reikalinga, galima išversti juos į gimtąją kalbą. Tuomet apibrėžimai skaitomi garsiai, o mokiniai prašomi, kad atkartotų juos (taip mokomasi tarimo). Vėliau dalis sakinių (bet ne raktiniai žodžiai) nutrinami nuo lentos, o mokiniai turi perskaityti visus sakinius, įdėdami nutrintas dalis patys. Pvz., _____ and converts it into a graphics image for the computer. Taip daroma, kol lentoje lieka tik raktiniai žodžiai. Tada mokinių paprašoma sąsiuviniuose parašyti apibrėžimus iš atminties. (Deller ir Price 2011: 35-37)	
47	Mokymasis vertinant - kolegialus vertinimas	Atlikę namų darbą arba savarankišką darbą klasėje moksleiviai atiduoda vieną darbo kopiją mokytojui, o kita pasikeičia darbais vienas su kitu, kritiškai įvertina kolegos darbą, pasveria argumentus, ištaiso klaidas ir t.t. Tai itin geras metodas gerinantis moksleivių rašymo gebėjimus.	
48	Lygiai 50 žodžių	Sunku rašyti temomis iš tokių sunkių dalykų,	

		kaip chemija ar fizika. Mokantis rašymo derėtų pradėti nuo paprastesnių užduočių, pavyzdžiui, tobulinančių taisyklingą rašybą. Ne mažiau svarbu mokyti konkrečiai sričiai būdingų stabilių žodžių junginių, padedančių reikšti įvairias sąvokas ir funkcijas, pavyzdžiui, jas apibrėžiant ar gretinant. Vienas reikalingiausių rašymo įgūdžių yra santraukos rašymas. Neretai mokytojams tenka skaityti iš knygų, interneto svetainių nukopijuotas teksto atkarpas, nes sudentai vengia apdoroti, apibendrinti ir perrašyti informaciją savais žodžiais. Galiausiai, studentai turi išmokti redaguoti savo parašytus tekstus. Rašymo užduotys dažnam pasirodo nuobodžios ir varginančios. Jas atliekant grupėse ar porose, rašymas, o gal ir pats dalyko mokymosi procesas taptų patrauklesnis. Žemiau aprašytos kelios užduotys, mokančios tam tikrų rašymo funkcijų, jas taikant, mokantis atskirų dalykų. Ši užduotis skirta santraukų rašymui, skaitymo įgūdžių tobulinimui, svarbios informacijos išskyrimui ir įsidėmėjimui. Ją galima panaudoti bet	

	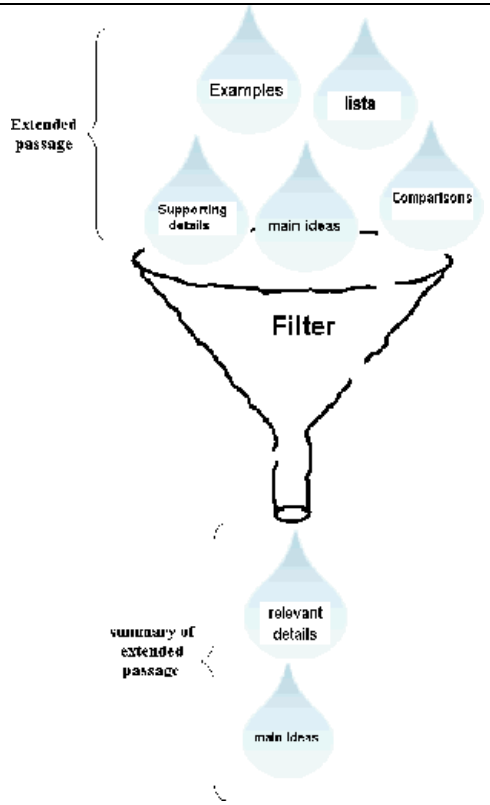 Santraukos rašymo pavyzdžiai: http://www.caribexams.org/node/864 1 2 3 4 5 1 2 1 4	kokio dalyko pamokoje, kai reikia skaityti tekstus. Prieš pateikdamas užduotį, mokytojas turi parinkti tekstą, iš kurio mokysis studentai, ir pasižymėti svarbiausius dalykus tekste. Eiga: 1. Kiekvienas studentas gauna tą patį tekstą, kurį turi perskaityti per nurodytą laiką ir suprasti jo esmę. 2. Studentai turi dar kartą perskaityti tekstą ir pasibraukti pagrindinius dalykus. Ant atskiro popieriaus lapo jie užsirašo visus tikrinius vardus ir skaičius. 3. Porose studentai trumpai aptaria ir palygina savo pabrauktas vietas tekste. 4. Studentai užrašo savo vardus ant savo tekstų, kuriuos surenka mokytojas. 5. Studentai rašo perskaityto teksto santrauką, kuri negali viršyti 50 žodžių. Dėstytojas gali pasirinkti, ar teksto santrauka bus rašoma klasėje, ar tai bus namų darbas. 6. Dėstytojas atiduoda originalius tekstus. Ši užduotis moko studentus analizuoti	

	1 2 3 4 5 Daugiau rašymo idėjų: http://www.creativewritingprompts.com/	informaciją ir perteikti ją savais žodžiais. Ja siekiama atpratinti studentus nuo įpročio tiesiog kopijuoti internete surastą informaciją.	
49	Testo rengimas kaip aktyvaus mokymosi metodas 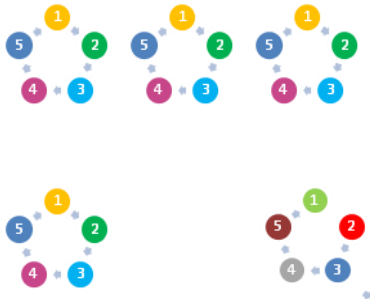	Tiems, kurie norėtų skatinti kritiškai mąstyti per pamokas, gerai būtų pradėti nuo Bloomo taksonomijos. Apskritai tarp mokytojo užduodamų klausimų lygmens ir mokinių mąstymo pobūdžio ar lygmens pastebimas aiškus ryšys. Sąmoningai suvokdami, kokio lygmens klausimus moksleivis užduoda, mokytojai gali kontroliuoti skatinamojo mąstymo pobūdį. Tyrimai įrodė, kad mokiniai, kurie mąsto „aukštesniu" lygiu, geba geriau pritaikyti tai, ką išmoksta, negu tie mokiniai, kurių mąstymas apsiriboja tik atpažinimo ir įsiminimo lygmenimis. Įvairūs testo ciklai parengiami remiantis taksonomijų klasifikacija pagal minties procesų sudėtingumo lygmenį, reikalingą atsakyti klausimą. Pirmą ciklą sudaro klausimai-atsakymai, pagrįsti paprasčiausiu faktinės informacijos atsiminimu (1 taksonomijos lygmuo). Antrą ir trečią ciklus sudaro	

	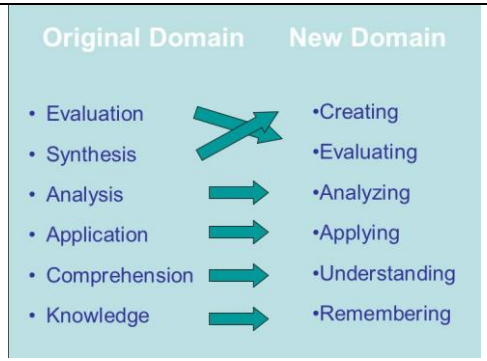 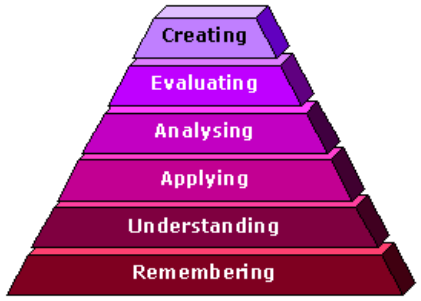 *Anderson and Krathwohl pakoreguota Bloom kognityvinės*	užduotys pateiktos sumaišytų žodžių (Jumbled Words) forma, lentelių, grafikų ir diagramų - struktūrinių schemų – forma, moksleiviai turi įrašyti praleistą informaciją, interpretuoti struktūrinėse schemose pateiktą informaciją, ar interpretuoti remiantis dvejomis tarpusavyje susijusiomis sąvokomis (2 taksonomijos lygmuo). IV, V ir VI ciklai siekia patikrinti įsisavintų žinių pritaikymą specifinių problemų sprendimui ir suderinti, pritaikyti įvairius elementus prasminei visumai (3 taksonomijos lygmuo). Šių ciklų užduotys pateikiamos įvairiomis formomis: suderinkite, parinkite porą šioms sąvokoms; išdėstykite šiuos procesus (skaičius, rezultatus) didėjančia tvarka; raskite ryšį tarp šių elementų (sąvokų, žodžių), nustatykite proceso eigą, raskite kelią; greitos ugnies klausimai. Testai padeda gerinti atminties pajėgumus, plėsti dalyko terminologiją, žodyną ir aktyvų mokymąsi per integratyvų mąstymą, kuris padeda tobulinti intelektualinius pajėgumus.	

	srities taksonomija (2001) Daugiau apie Bloom taksonomiją: **http://www.learningandteaching.info/learning/bloomtax.htm#ixzz1nV3t9gML**	Kai kuriuose tyrimuose, kurie vertina aktyvųjį mokymąsi klasėje, ne visada suderinti mokymo ir moksleivių įvertinimo metodai. Kai kuriais atvejais panašus įvertinimo instrumentas – objektyvus egzaminas – naudotas palyginti studentus mokytus pagal skirtingus metodus. Privalumai: jei testą sudaro patys besimokantieji, jie geriau įsimina medžiagą, giliau mąsto, apibendriną medžiagą, geriau ją supranta ir suvokia, pamato ryšius tarp įvairių elementų, lygina skirtingus požiūrius, jų pritaikymą praktikoje, tobulina savo organizacinius gebėjimus, komandinę dvasią, o tai kelia motyvaciją ir susidomėjimą dalyku bei ugdo aukštesnio lygmens mąstymo gebėjimus. Jei moksleiviai siūlo klausimus testui, mokytoja gali juos vartoti kurso ar temos apžvalgos sesijos metu ar kaip efektyvių klausimų modelius. Moksleiviai gali būti paprašyti aptarti pavyzdinio klausimo privalumus, tai aptardami jie dar kartą pakartos medžiagą, nes klausimo aptarimui turės pateikti argumentuotus atsakymus.	

50	Testo aptarimas kaip aktyvaus mokymosi metodas ***Tyrimais įrodyta, kad grįžtamasis ryšys mokantis daug labiau paveikia mokinio rezultatus nei bet koks kitas veiksnys, todėl verta tai padaryti tinkamai. (Petty G. Šiuolaikinis mokymas. 2007, p 544)***	**Testas**, kurį mokytojai teikia po išnagrinėtos pamokos ar temos, gali pasitarnauti keliems tikslams. Dažniausia testo funkcija – patikrinti, kaip mokiniai įsisavino naują medžiagą. Tačiau kiekvienas testas gali ir turi tarnauti mokymuisi. Moksleivio supratimo formuojamasis vertinimas - klasės kaip visumos įvertinimas, siekiant gauti ir patiems besimokantiems ir mokytojai naudingos informacijos, kuri nėra vertinama; sumuojamas vertinimas - bet koks besimokančiojo užduoties atlikimo įvertinimas pažymiu. Bet kuriam iš šių vertinimų atlikti mokytojas stabteli atitinkamais momentais ir pateikia moksleiviams trumpą testą iš naujos medžiagos, kad nustatytų, kaip medžiaga suprasta, kurioms sąvokoms ar problemoms reikia skirti daugiau laiko, kas sudėtinga ir kas lengva, ką jau galima taikyti praktinėse situacijose, o ką dar reikia aiškintis teoriniame lygmenyje. “Siekdami, kad formuojamasis vertinimas padėtų mokiniams mokytis, keltų jų motyvaciją, skatintų tobulėti, turėtume numatyti ir naudoti įvairias formuojamojo vertinimo startegijas. Įvairiuose	

		projektuose išbandytos ir tyrimais pagrįstos formuojamojo vertinimo strategijos, skatinančios ir palaikančios mokymąsi, yra: ☐ grįžtamosios informacijos suteikimas, ☐ stebėjimas, ☐ klausymasis, klausinėjimas ir diskusija, ☐ vienas kito ir savęs vertinimas, ☐ palankios mokymuisi aplinkos palaikymas. (Vertinimas ugdant, http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pradinis/vertinimas/failai/Vertinimas%20ugdant.pdf)	

Praktinio taikymo užduotys

Praktinio taikymo užduotis 1:

(1) Parenkite klausimą/pateikite problemą, kurios sprendimui pasitelksite "Minčių lietų".

(2) Panaudodami "Minčių lietaus" metodą surašykite įvairiausius galimus atsakymus į šį klausimą ar šios problemos sprendimo būdus. Paaiškinkite, kokius pamokos tikslus šio metodo taikymas leistų pasiekti.

(3) Pateikite 3 pavyzdžius pagal šią schemą:

Dalykas	Klasė	Nagrinėjama tema	Problema / klausimas	Tikslai

(4) Įkelkite šiuos pavyzdžius į aplanką "Minčių lietus", esantį virtualaus mokymosi aplinkoje *Aktyvūs metodai* modulyje.

Praktinio taikymo užduotis 2:

Minčių žemėlapių kūrimas

http://www.mindtools.com/pages/article/newISS_01.htm

Paklausykite autorių James Manktelow & Amy Carlson paskaitos apie minčių žemėlapio kūrimą (anglų kalba).

Parenkite minčių/sąvokų žemėlapį, tinkamą jūsų dėstomo dalyko temai. Paaiškinkite, kokius ryšius ir sąvokos požymius jis atspindi. Kokius tikslus galite pasiekti taikant šią užduotį IDUKM?

Drawing Basic Mind Maps

To draw a Mind Map, follow these steps:

1. Write the title of the subject you're exploring in the center of the page, and draw a circle around it. This is shown by the circle marked in figure 1, below. (Our simple example shows someone brainstorming actions needed to deliver a successful presentation.)

Figure 1

2. As you come across major subdivisions or subheadings of the topic (or important facts that relate to the subject) draw lines out from this circle. Label these lines with these subdivisions or subheadings. (See figure 2, below.)

Figure 2

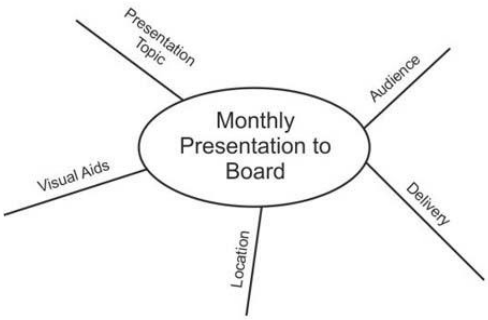

3. As you "burrow" into the subject and uncover another level of information (further subheadings, or individual facts) belonging to the subheadings above, draw these as lines linked to the subheading lines. These are shown in figure 3.

Figure 3

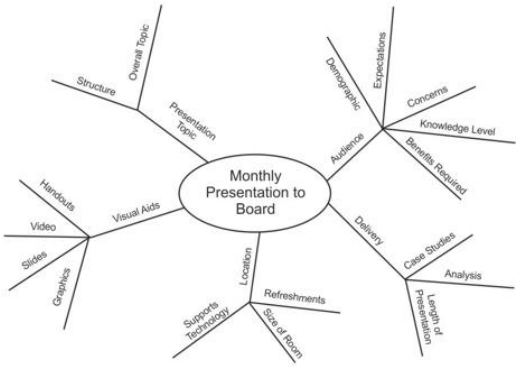

4. Then, for individual facts or ideas, draw lines out from the appropriate heading line and label them. These are shown in Figure 4.

Figure 4

5. As you come across new information, link it in to the Mind Map appropriately.

A complete Mind Map may have main topic lines radiating in all directions from the center. Sub-topics and facts will branch off these, like branches and twigs from the trunk of a tree. You don't need to worry about the structure you produce, as this will evolve of its own accord (**http://www.mindtools.com/brainstm.html**)

Praktinio taikymo užduotis 3:

a) Planen

- Überlegen Sie, was, wer oder wie Sie sein möchten, und sammeln Sie Ideen, Assoziationen, Gedanken zu diesem Begriff.
- Welche Begriffe gehören zusammen, welche sind gegensätzlich? Zeichnen Sie Verbindungslinien, Richtungspfeile, finden Sie Unterthemen, passende Verben usw. Beispiel:

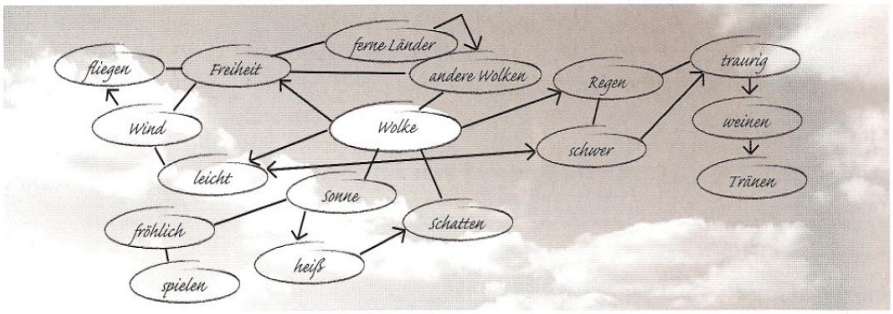

- Ordnen Sie die Notizen eventuell neu:

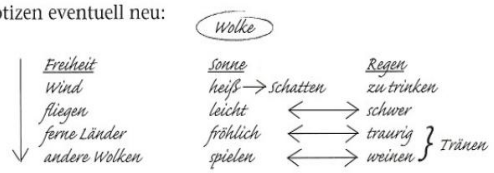

Tangram 2B, S.99

- Pagalvokite, kuo Jūs norėtumėte būti, ir pasižymėkite idėjas su šiuo reiškiniu.
- Kurias sąvokas galima sugrupuoti, kuriuos yra priešiškos? Sujunkite linijomis, raskite potėmes ir tinkančius veiksmažodžius.

Praktinio taikymo užduotis 4:

Pažiūrėkite ištrauką iš pamokos, kurioje pradinių klasių mokiniai dirba "Sunumeruotos galvos kartu" metodu: Numbered heads together 0001 **(http://www.youtube.com/watch?v=v8uYS48BIUw).**

Šio metodo paaiškinimas pateikiamas šiame šaltinyje:
http://www.youtube.com/watch?v=BLHDHlVhcug&feature=related

Parenkite savo dalykui tinkamą klausimą ir išbandykite šį metodą su savo mokiniais. Įspūdžius aprašykite diskusijų forume kurso Moodle aplinkoje.

Praktinio taikymo užduotis 5:

Išbandykite šį metodą laisvai rašydami virtualioje aplinkoje:
http://grammar.ccc.commnet.edu/grammar/composition/brainstorm_freewrite.htm

Praktinio taikymo užduotis 6:

Pažiūrėkite šio metodo praktinio taikymo pamokoje vaizdo įrašus:
http://www.youtube.com/watch?v=BLHDHlVhcug&feature=related
http://www.youtube.com/watch?v=v8uYS48BIUw

Praktinio taikymo užduotis 7:

Paklausykite paskaitą apie aktyvų mokymąsi tradicinėje klasėje ir pamokoje virtualioje aplinkoje. Kokie taikomi metodai jums pasirodė efektyviausi ir kuriuos taikote/galėtumėte pabandyti taikyti savo IDUKM klasėje?
http://www.youtube.com/watch?v=UsDI6hDx5uI&feature=related

Praktinio taikymo užduotis 8:

Perskaitykite tekstą apie minčių lietų anglų kalba. Užrašų sąsiuvinyje pasižymėkite, ką naujo sužinojote, su kokiais naujais šio metodo variantais susipažinote. Pasižymėkite, kuriuos iš šių metodų galėtumėte taikyti savo dalyko pamokose – pažymėkite klasę, temą, sukurkite užduotis mokiniams.

Brainstorm better with James Manktelow & Amy Carlson.

What is Brainstorming?

Brainstorming combines a relaxed, informal approach to problem-solving with lateral thinking. It asks that people come up with ideas and thoughts that can at first seem to be a bit crazy. The idea here is that some of these ideas can be crafted into original, creative solutions to the problem you're trying to solve, while others can spark still more ideas. This approach aims to get people unstuck, by "jolting" them out of their normal ways of thinking.

During brainstorming sessions there should therefore be no criticism of ideas: You are trying to open up possibilities and break down wrong assumptions about the limits of the problem. Judgments and analysis at this stage stunt idea generation.

Ideas should only be evaluated at the end of the brainstorming session – this is the time to explore solutions further using conventional approaches.

Individual Brainstorming

When you brainstorm on your own, you'll tend to produce a wider range of ideas than with group brainstorming - you do not have to worry about other people's egos or opinions, and can therefore be more freely creative. For example, you might find that an idea you'd be hesitant to bring up in a group session develops into something quite special when you explore it with individual brainstorming. Nor do you have to wait for others to stop speaking before you contribute your own ideas.

You may not, however, develop ideas as fully when you brainstorm on your own, as you do not have the wider experience of other members of a group to help you.

Tip: When Brainstorming on your own, consider using **Mind Maps** to arrange and develop ideas.

Group Brainstorming

When it works, group brainstorming can be very effective for bringing the full experience and creativity of all members of the group to bear on an issue. When individual group members get stuck with an idea, another member's creativity and experience can take the idea to the next stage. Group brainstorming can therefore develop ideas in more depth than individual brainstorming.

Another advantage of group brainstorming is that it helps everyone involved to feel that they've contributed to the end solution, and it reminds people that other people have creative ideas to offer. What's more, brainstorming is fun, and it can be great for team-building!

Brainstorming in a group can be risky for individuals. Valuable but strange suggestions may appear stupid at first sight. Because of this, you need to chair sessions tightly so that ideas are not crushed, and so that the usual issues with group problem-solving don't stifle creativity.

How to Use the Tool:

You can often get the best results by combining individual and group brainstorming, and by managing the process carefully and according to the "rules" below. That way, you get people to focus on the issue without interruption (this comes from having everyone in a dedicated group meeting), you maximize the number of ideas you can generate, and you get that great feeling of team bonding that comes with a well-run brainstorming session!

To run a group brainstorming session effectively, do the following:

- Find a comfortable meeting environment, and set it up ready for the session.
- Appoint one person to record the ideas that come from the session. These should be noted in a format than everyone can see and refer to. Depending on the approach you want to use, you may want to record ideas on flip charts, whiteboards, or computers with data projectors.
- If people aren't already used to working together, consider using an appropriate warm-up exercise or **ice-breaker**.
- Define the problem you want solved clearly, and lay out any criteria to be met. Make it clear that that the objective of the meeting is to generate as many ideas as possible.

• Give people plenty of time *on their own* at the start of the session to generate as many ideas as possible.

• Ask people to give their ideas, making sure that you give everyone a fair opportunity to contribute.

• Encourage people to develop other people's ideas, or to use other ideas to create new ones.

• Encourage an enthusiastic, uncritical attitude among members of the group. Try to get everyone to contribute and develop ideas, including the quietest members of the group.

• Ensure that no one criticizes or evaluates ideas during the session. Criticism introduces an element of risk for group members when putting forward an idea. This stifles creativity and cripples the free running nature of a good brainstorming session.

• Let people have fun brainstorming. Encourage them to come up with as many ideas as possible, from solidly practical ones to wildly impractical ones. Welcome creativity!

• Ensure that no train of thought is followed for too long. Make sure that you generate a sufficient number of different ideas, as well as exploring individual ideas in detail.

• In a long session, take plenty of breaks so that people can continue to concentrate.

Taking Your Brainstorming Further...

If you're still not getting the ideas you want, try using these approaches to increase the number of ideas that you generate:

• **The Stepladder Technique** - This improves the contribution of quieter members of the group, by introducing ideas one person at a time.

• **Brainwriting** - Brainwriting uses a written approach to brainstorming to generate and develop ideas. This helps you get ideas from all individuals, and develop these ideas in depth.

The techniques below help you in specific brainstorming situations:

• **Reverse Brainstorming** – This is useful for improving a product or service.

• **Round-Robin Brainstorming** – This technique helps you ensure that people will contribute great ideas without being influenced by others in the group.

Where possible, participants in the brainstorming process should come from as wide a range of disciplines as possible. This brings a broad range of experience to the session and helps to make it more creative. However, don't make the group too big – as with other types of teamwork, groups of between 5 and 7 people are often most effective.

Key Points:

Brainstorming is a useful way of generating radical solutions to problems, just as long as it's managed well. During the brainstorming process there is no criticism of ideas, and free rein is given to people's creativity (criticism and judgment cramp creativity.)

This tends to make group brainstorming sessions enjoyable experiences, which are great for bringing team members together. Using brainstorming also helps people commit to solutions, because they have participated in the development of these solutions.

The best approach to brainstorming combines individual and group brainstorming. Group brainstorming needs formal rules for it to work smoothly.

Praktinio taikymo užduotis 9:

http://www.historians.org/perspectives/issues/2001/0110/0110tec1.cfm

Peter J. Frederick (2001) straipsnyje "Keturios refleksijos apie istorijos mokymą ir mokymąsi" aprašo keturis momentus iš savo mokymo patirties ir paaiškina keturis mokymosi principus, keturis klausimų kompleksus, bei keturias sąvokas, apibūdinančias praktinį istorijos mokymą. Susipažinkite su Frederick idėjomis ir pritaikykite savo dalyko dėstyme.

Four Reflections on Teaching and Learning History

Four moments. One: in a fixed seating lecture room students are clustered in small groups simulating a 1779 Massachusetts town meeting to instruct delegates to the state constitutional convention. Each cluster represents a social group: patriot landed elite, royalists, small and middling farmers, artisans, shopkeepers and merchants, lawyers and ministers, riff-raff, blacks,

and Native Americans. Energy is high as the patriot elite has just failed to enlist the support of the increasingly rowdy riff-raff, who are upset that lands promised to them for fighting during the war have not actually been given. The royalists are in the back of the room enlisting Native American support for regaining their confiscated lands, and the lawyers and ministers are arguing about what rights to give the people.

Two: several students have just told the class how the assignment to interview a member of their family (who is of their parents' age or older) about the 1960s had led to in-depth conversations with their grandmother, or father, that they had never had before. "I never knew my grandmother was so cool."

Three: brainstorming on the first day of the second half of the survey (taught backwards), I have asked students to name the national issues and events "that matter most to you." After creating a list of some 18 items (health care, big government, the electoral college, technology, race relations, world globalization, moral change, the Indiana Pacers, etc.), I then asked them to identify themes and categories. The first two comments are, "some are older issues that have been around a long time," and "some of these problems are new and larger than the USA." Within 10 minutes of the beginning of the course, students had identified the key historical concept of change and continuity over time. Even more notably, they had set the conceptual themes of the course.

Four: in a role play of social groups in the 1830s and 1840s, after hearing the goals and strategies of bankers, merchants, southern planters, and free Midwestern farmers, I have not called on the groups of women, slaves, free blacks, or southeastern Indians. The students in these groups are frustrated and angry, until a member of the "Reformers" group stands up and eloquently makes the case why I should let them speak. However, no reformer helps frustrated students role-playing newly freed people in 1865. Their goal of migration (one of many they developed together when told they were now free) has been thwarted—first, by a work contract they refused to sign, and second, by a vagrancy code that prevented their free mobility.

These—and many other—moments of active learning are informed by four principles that have emerged from recent educational research. First, students learn best to the extent that they are actively involved with the material, in our case history, reading, interpreting, touching, listening to, feeling, role playing, and manipulating it. Second, students learn best when they are confronted with

a compelling human historical problem, decision, or personal question. It is best to put the problem into a larger context (enduring historical themes and concepts, for example) that connects with problems, questions, and themes in their own lives. Third, learning occurs in a context of frequent and caring (or lovingly challenging) feedback and occasions for reflection, especially with others. Therefore, small groups. The fourth, and perhaps most important principle, is that every learner makes his or her own meaning by reworking prior learning and experiences in terms of new ones. This means that we must find ways of connecting what's already inside their heads with the concepts, ideas, themes, and yes, even the names, dates, and facts we want them to know.

Naudingos nuorodos

http://www.ub.edu/filoan/CLIL/teachers.pdf - Teaching through a foreign language – examples

ht**tp://www.cilt.org.uk –** The National Centre for Languages

https://www.teachers.cambridgeesol.org/ts/digitalAssets/116196_6999_0Y10_CLIL_Maths_Book_W.pdf

http://www.mindtools.com/brainstm.html

http://www.youtube.com/watch?v=v8uYS48BIUw - Numbered heads together 0001

http://olc.spsd.sk.ca/de/PD/coop/page4.html - Jigsaw method

http://olc.spsd.sk.ca/de/pd/instr/strats/debates/index.html - Debatai

http://docmo.hubpages.com/hub/How-to-use-Role-Play-in-Teaching-and-Training - Vaidmenų žaidimai įvairiose pamokose

http://www.creativewritingprompts.com/ - Creative Writing Prompts

Teaching Maths through English - a CLIL Approach (PDF, 857 Kb) - is designed to help CLIL teachers practically and effectively teach maths through the medium of English. Written by experienced CLIL teachers, it provides useful tips and guidelines on how to plan lessons and develop activities and resources in support of a CLIL approach.

Teaching Science through English - a CLIL Approach (PDF, 3.7 Mb) - is designed to help CLIL teachers practically and effectively teach science through the medium of English. Written by experienced CLIL teachers, it provides useful tips and guidelines on how to plan lessons and develop activities and resources in support of a CLIL approach.

Teaching History through English - a CLIL Approach (PDF, 701 Kb) is designed to help CLIL teachers practically and effectively teach history through the medium of English. Written by experienced CLIL teachers, it provides useful tips and guidelines on how to plan lessons and develop activities and resources in support of a CLIL approach.

Teaching Geography through English - a CLIL Approach (PDF, 682 Kb) - is designed to help CLIL teachers practically and effectively teach geography through the medium of English. Written by experienced CLIL teachers, it provides useful tips and guidelines on how to plan lessons and develop activities and resources in support of a CLIL approach.

Literatūra

1. Arnold, J. 1999. (Ed.). Affect in Language Learning. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge University Press.

2. Atherton J S (2011) *Learning and Teaching; Bloom's taxonomy* [On-line: UK] retrieved 26 February 2012 from http://www.learningandteaching.info/learning/bloomtax.htm

3. Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys. 2008. Vilnius. Versta iš: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Council of Europe, Cambridge University Press, 2002.

4. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas. 2003. Vilnius.

5. Casal S. Cooperative Learning in CLIL Contexts: Ways to improve Students' Competences in the foreign Language Classroom. http://www.iaie.org/download/turin_paper_casal.pdf

6. Deller, S., Price, Ch. 2007. Teaching Other Subjects Through English. Oxford University Press.

7. Dowden, B. Liar Paradox. Internet Encyclopedia of Philosophy. April 6, 2010. http://www.iep.utm.edu/par-liar

8. Frederick P. J. Four Reflections on Teaching and Learning History in *American Historical Association. Perspectives* October 2001. http://www.historians.org/perspectives/issues/2001/0110/0110tec1.cfm

9. Galkutė, L. 2003. EFS EUROPE. The way to a sustainable future. http://www.efseurope.org

10. Gedvilienė, G.; Laužackas, R.; Lileikienė, T.; Mačianskienė, N.; Sabaliauskas, T.; Sajienė, L.; Stasiūnaitienė, E.; Teresevičienė, M.; Tūtlys, V. Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys: mokomoji knyga mokytojams / Vilnius : Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija, 2008. 174 p. : iliustr. ISBN 9789955992424.

11. Lewis B. Bingo. 2012. Across the Curriculum. How To Make The Game Of Bingo Work For Almost Every Subject In Your Classroom http://k6educators.about.com/cs/lessonplanslea/a/bingo.htm

12. Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija. Mokyklų tobulinimo programa. Švietimo ir mokslo ministerija. 2006, Spalis Nr. 5(8).

13. Kumar, M. How to use Role-Play in Teaching and Training. 2011. http://docmo.hubpages.com/hub/How-to-use-Role-Play-in-Teaching-and-Training

14. Mačianskienė, N. English for intercultural communication: mokomoji knyga / Kaunas: Vytauto Did˛iojo universiteto leidykla, 2009. 124 p. ISBN 9789955125105. Prieiga per internetą: <http://vddb.laba.lt/obj/LT-eLABa-0001:B.03~2009~ISBN_978-9955-12-510-5>.

15. Mind Tools. Essential Skills for an Excellent Career. http://www.mindtools.com/pages/article/newISS_01.htm

16. Paulson, D. R., Faust, J. L. (1999). *Techniques for Active Learning.* Los Angeles Collaboratives for Teacher Excellence. California State University, L.A. Interneto prieiga www.calstatela.edu/dept/chem/chem2/Active/main.htmlstatela.edu

17. Paulson, D. R., Faust, J. L. (1999). Active Learning for the College Classroom. http://www.calstatela.edu/dept/chem/chem2/Active/index.htm

18. Petty, G. (2002). *25 ways for Teaching Without Talking: Presenting Students with New Material in Theory Lessons,* Sutton Coldfield College.

19. Petty G. Šiuolaikinis mokymas. 2007. Tyto Alba.

20. Sabaliauskienė, R. (2006). *Inovatyvūs ugdymo metodai Lietuvoje ir užsienyje*. Prieiga internete http://inovacijos.pedagogika.lt

21. Vertinimo planavimas. Vertinimas ugdant. Ugdymo plėtotės centras. http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pradinis/vertinimas/failai/Vertinimas%20ugdant.pdf)